

T.C.
SİNOP ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
DİSİPLİNLERARASI ÇEVRE SAĞLIĞI ANABİLİM DALI

**ORTAOKUL 5.-6.-7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN, AKRAN
ZORBALIĞI TÜRLEİNE MARUZ KALMA VE BAŞ ETME
YOLLARININ İNCELENMESİ (AYANCİK İLÇESİ ÖRNEĞİ)**

GİZEM BAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. YEŞİM KOÇ

SİNOP-2024

TEZ KABUL

GİZEM BAŞ tarafından hazırlanan “**ORTAOKUL 5.-6.-7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN, AKRAN ZORBALIĞI TÜRLERİNE MARUZ KALMA VE BAŞ ETME YOLLARININ İNCELENMESİ (AYANCIK İLÇESİ ÖRNEĞİ)**” başlıklı bu çalışma, 11.07.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından **YÜKSEK LİSANS tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Prof. Dr. Dilek ÇELİKLER
Ondokuz Mayıs Üniversitesi-Eğitim Fakültesi
Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü
Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalı

İmza

**Üye
(Danışman)**

Doç. Dr. Yeşim KOÇ
Sinop Üniversitesi-Eğitim Fakültesi
Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü
Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalı

İmza

Üye

Prof. Dr. Hakan UŞAKLI
Sinop Üniversitesi-Eğitim Fakültesi
Temel Eğitim Bölümü
Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı

İmza

Enstitü Müdürü Prof. Dr. Fadime DİRİK

.....

ETİK BEYANI

Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Gizem BAŞ

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORTAOKUL 5.-6.-7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN, AKRAN ZORBALIĞI TÜRLERİNE MARUZ KALMA VE BAŞ ETME YOLLARININ İNCELENMESİ (AYANCIK İLÇESİ ÖRNEĞİ)

GİZEM BAŞ

SİNOP ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
DİSİPLİNLERARASI ÇEVRE SAĞLIĞI ANABİLİM DALI
DANIŞMAN: DOÇ. DR. YEŞİM KOÇ

Çocukluk ve ergenlik dönemi bireyin, sosyal değişimlere en açık olduğu çağ olmakla beraber bu dönemde maruz kalınan olumsuz yaşantılar çocukların ve gençlerin, gruptaki şiddet ve zorbalık eylemlerini benimsemelerine ve kanıksamalarına yol açmaktadır. Akran zorbalığı olarak tanımlanan bu davranışların, Türkiye’de ve dünyada hızla artması sonucu, zorbalığa karışan öğrencileri de içeren araştırmalara ağırlık verilmiştir. Bu nedenle bu çalışmada ortaokul 5.-6.-7. sınıf öğrencilerinin akran zorbalığı türlerine maruz kalma ve baş etme yollarının incelenmesi amaçlanmıştır. Sinop ili Ayancık ilçesinde resmî bir ortaokulda 2023-2024 eğitim-öğretim döneminde okula devam eden toplam 223 öğrenciye uygulanmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılan çalışmada fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Katılımcı öğrencilerin yaş aralığı 10-12 arasında değişmektedir. Yüz yüze uygulanan Form-1 ve Form-2 anketleri ile veriler toplanmıştır. Betimsel metot kullanılarak yapılan çalışmada; frekans ve yüzde oranları ile istatistikler çıkarılmıştır. Araştırma sonucuna göre; öğrencilerin zorbalığı tanımlarken bileşenleri ifade etmeyerek terimsel tanım yapamadıkları; şiddet ve zorbalık kavramlarını birbirleri yerine kullanmaları ile beraber akran zorbalığı olaylarını ayırmakta güçlük çektikleri, yüzeysel bilgiye sahip oldukları; öğrencilerin okulda akran zorbalığı olayları ile karşılaştıkları/shahit oldukları; olayların en çok okulda olduğu; en fazla sınıflarından ve diğer sınıflardan arkadaşlarının zorbalık yaptığı; zorbalığın en çok erkekler tarafından yapıldığı ve kızların mağdur olduğu; karşılaştıkları akran zorbalığı olaylarında güvendikleri bir yetişkin, aile, öğretmen ile paylaşma yolunu seçtikleri; durumu aileleri ile paylaştıkları; ailelerinin çoğunlukla okul idaresi ve öğretmenlerle zorbalık olaylarını görüştikleri; zorbalık olaylarında arkadaşlarından yardım aldıkları, zorbalık olaylarının ders başarısını etkilemediği, akran zorbalığında ailelerinden, sınıf rehber öğretmenlerinden ve güvendikleri bir yetişkinden yardım isteyerek başa çıktıklarına ulaşılmıştır. Sonuç olarak; öğrencilerin şiddet ve zorbalık kavramlarını birbirleri yerine kullanmaları ile beraber akran zorbalığı olaylarını ayırmakta güçlük çektikleri görülmüştür. Akran zorbalığı ile ilgili benzer yaş gruplarındaki araştırmaların artması, eksiklerin ortaya çıkarılıp bu doğrultuda araştırmalar yapılmasına katkı sağlayacaktır.

ANAHTAR KELİMELEER: Zorbalık; Ortaokul Öğrencisi; Okul

Temmuz 2024, 104 Sayfa

ABSTRACT

MSC THESIS

INVESTIGATION OF SECONDARY SCHOOL 5TH-6TH-7TH GRADE STUDENTS' EXPOSURE TO PEER BULLYING TYPES AND WAYS OF COPING (THE CASE OF AYANCIK DISTRICT)

GİZEM BAŞ

**SINOP UNIVERSITY POSTGRADUATE EDUCATION INSTITUTE
DEPARTMENT OF INTERDISCIPLINARY ENVIRONMENTAL HEALTH
SUPERVISOR: ASSOCIATE PROFESSOR YEŞİM KOÇ**

Although childhood and adolescence are the ages when the individual is most open to social changes, the negative experiences experienced during this period lead children and adolescents to adopt and become accustomed to acts of violence and bullying in the group. As a result of the rapid increase in these behaviors, defined as peer bullying, in Turkey and in the world, emphasis has been placed on studies that include students involved in bullying. For this reason, this study aimed to examine the exposure to types of peer bullying and the ways of coping with it of 5th-6th-7th grade middle school students. It was applied to a total of 223 students who attended a public middle school in Ayancık district of Sinop province in the 2023-2024 academic year. Phenomenology design was used in the study using the qualitative research method. The age range of the participating students ranged between 10-12. Data were collected through Form-1 and Form-2 surveys applied face-to-face. In the study, which was conducted using the descriptive method, statistics were obtained with frequency and percentage rates. According to the results of the research; It was found that students could not make a terminological definition by not expressing the components when defining bullying; they used the concepts of violence and bullying interchangeably and had difficulty distinguishing peer bullying incidents, they had superficial knowledge; students encountered/witnessed peer bullying incidents at school; the incidents mostly occurred at school; their classmates and other classes bullied them the most; bullying was mostly done by boys and girls were the victims; they chose to share the peer bullying incidents they encountered with an adult, family or teacher they trusted; they shared the situation with their families; their families mostly discussed the bullying incidents with the school administration and teachers; they received help from their friends in bullying incidents, bullying incidents did not affect academic success, and they coped with peer bullying by asking for help from their families, class guidance teachers and an adult they trusted. As a result; it was observed that students used the concepts of violence and bullying interchangeably and had difficulty distinguishing peer bullying incidents. Increasing research on peer bullying in similar age groups will contribute to revealing deficiencies and conducting research in this direction.

KEYWORDS: Bullying; Middle School Student; School

July 2024, 104 Page

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sırasında kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösterici ve destek olan, ilgisini ve önerilerini göstermekten kaçınmayan değerli danışman hocam Sayın Doç. Dr. Yeşim KOÇ' a (Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi) sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Çalışmalarım boyunca, destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan kız kardeşim Didem BAŞ ve aileme sonsuz teşekkür ederim.

Gizem BAŞ

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ KABUL	ii
ETİK BEYANI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
GÖRSELLER DİZİNİ	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Cümlesi	2
1.2. Alt Problem Cümlesi	2
1.3. Amaç	2
1.4. Önem	2
1.5. Sınırlılıklar	3
1.6. Sayıtlılar	3
1.7. Tanımlar	3
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Zorbalık Nedir?	4
2.2. Okulda Zorbalık Türleri	8
2.2.1. Fiziksel zorbalık	9
2.2.2. Sözel zorbalık	9
2.2.3. Toplumsal dışlama	9
2.2.4. Dijital zorbalık	11
2.3. Zorbaların Özellikleri	15
2.4. Mağdurların Özellikleri	16
2.5. Seyircilerin Özellikleri	19
2.6. Zorbalığa Etki Eden Faktörler	20
2.6.1. Cinsiyet ve yaşın zorbalıkla ilişkisi	20
2.6.2. Zorbalık eylemlerinin gerçekleştiği mekân	23

2.6.3. Anne-baba tutumlarının zorbalıkla ilişkisi.....	23
2.6.4. Akademik başarının zorbalıkla ilişkisi	26
2.7. Zorbalıkla Mücadelede Alınabilecek Önlemler	28
2.8. Literatür Özeti	33
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	43
3.1. Araştırmanın Yöntemi	43
3.1.1. Araştırmanın deseni/modeli/türü	43
3.1.2. Araştırmanın çalışma grubu	43
3.1.3. Araştırmada kullanılacak veri toplama araçları	43
3.1.4. Araştırmanın uygulama aşaması	44
3.1.5. Araştırma verilerinin değerlendirilmesi.....	44
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	45
4.1. Araştırmanın 1. Alt Problemine Yönelik Bulgular	45
4.2. Araştırmanın 2. Alt Problemine Yönelik Bulgular	79
4.3. Araştırmanın 1. Alt Problemine Yönelik Tartışma	81
4.4. Araştırmanın 2. Alt Problemine Yönelik Tartışma	85
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	86
KAYNAKLAR	89
EKLER- EK 1. İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Üst Yazısı	97
EK 2. İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Kararı	98
EK 3. Veri Toplama/Anket İzin Belgesi	99
EK 4. FORM-1: Akran Zorbalığı Türlerine Maruz Kalma Soruları	100
EK 5. FORM-2: Akran Zorbalığında Baş Etme Yöntemleri	103
ÖZGEÇMİŞ	104

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2.1 Doğrudan ve dolaylı zorbalık eylemleri	8
Tablo 2.2 Sanal zorbalık türleri	12
Tablo 3.1 Araştırmaya katılan öğrenci sayıları	43
Tablo 4.1 Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin, formun 1. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	45
Tablo 4.2 Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin, formun 2. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları.....	46
Tablo 4.3 Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin, formun 3. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları.....	46
Tablo 4.4 Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin, formun 4. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları.....	47
Tablo 4.5 Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin, formun 5. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları.....	48
Tablo 4.6 Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin, formun 6. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları.....	49
Tablo 4.7 Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin, formun 7. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları.....	49
Tablo 4.8 Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin, formun 8. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları.....	49
Tablo 4.9 Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin, formun 9. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları.....	51
Tablo 4.10 Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin, formun 10. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları.....	51
Tablo 4.11 Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin, formun 11. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	52
Tablo 4.12 Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin, formun 12. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	53
Tablo 4.13 Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin, formun 13. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	53
Tablo 4.14 Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin, formun 14. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları.....	54

Tablo 4.15 Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin, formun 15. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	55
Tablo 4.16 Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin, formun 1. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	55
Tablo 4.17 Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin, formun 2. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	57
Tablo 4.18 Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin, formun 3. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	58
Tablo 4.19 Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin, formun 4. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	58
Tablo 4.20 Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin, formun 5. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	59
Tablo 4.21 Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin, formun 6. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	60
Tablo 4.22 Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin, formun 7. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	60
Tablo 4.23 Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin, formun 8. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	61
Tablo 4.24 Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin, formun 9. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	62
Tablo 4.25 Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin, formun 10. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	63
Tablo 4.26 Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin, formun 11. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	63
Tablo 4.27 Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin, formun 12. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	65
Tablo 4.28 Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin, formun 13. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	65
Tablo 4.29 Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin, formun 14. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	66
Tablo 4.30 Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin, formun 15. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	67

Tablo 4.31 Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, formun 1. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	68
Tablo 4.32 Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, formun 2. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	69
Tablo 4.33 Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, formun 3. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	70
Tablo 4.34 Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, formun 4. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	70
Tablo 4.35 Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, formun 5. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	71
Tablo 4.36 Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, formun 6. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	72
Tablo 4.37 Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, formun 7. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	72
Tablo 4.38 Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, formun 8. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	73
Tablo 4.39 Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, formun 9. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	74
Tablo 4.40 Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, formun 10. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	75
Tablo 4.41 Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, formun 11. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	75
Tablo 4.42 Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, formun 12. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	76
Tablo 4.43 Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, formun 13. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	77
Tablo 4.44 Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, formun 14. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	77
Tablo 4.45 Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, formun 15. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	78
Tablo 4.46 Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin, araştırmanın 2. alt problemine yönelik verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	79

Tablo 4.47 Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin, araştırmanın 2. alt problemine yönelik verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	79
Tablo 4.48 Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, araştırmanın 2. alt problemine yönelik verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları	80

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 2.1 Saldırganlık ile şiddet ve zorbalık arasındaki ilişki.....	6
Şekil 2.2 Zorbalık davranışına neden olan etmenler.....	16
Şekil 2.3 Zorbalık ve benzer kavramların etkileri.....	18

GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Görsel 2.1 Momo görseli	13
-------------------------------	----

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

vd.	: Ve Diğerleri
Ö	: Öğrenci
vb.	: Ve benzeri

1. GİRİŞ

Birey, içinde yetiştiği çevre ve ortamın özelliklerinden etkilenecek bunları olumlu veya olumsuz anlamda eylemlerine yansıtabilmektedir. Sağlıklı çevre istendik davranışların oluşumunu desteklerken sağlıksız çevre olumsuz tutumların oluşmasına sebebiyet vermektedir. Kişinin bulunduğu ortam aynı zamanda görüş ve fikirlerinin oluşumunu da etkileyebilmektedir (Sezer, 2010).

İçinde bulunduğumuz dönemde toplumumuzda; şiddet, saldırganlık ve zorbalık olaylarında artış görülmeye başlanmıştır. Duygu ve davranışlarda aşırılığa giden şiddet olayları, hem mağdurlara hem de şiddete başvuran kişilere fiziksel, psikolojik ve sosyal duygusal açıdan zarar vermektedir. Benzer yaş aralıklarındaki çocukların bir arada bulunduğu okullarda, bu tür şiddet ve zorbalık olaylarının sıklıkla görülmesi bu konuda yapılan araştırmaların artmasına katkı sağlamıştır (Kavşut, 2009).

Eğitim öğretim faaliyetlerini yürüten bu amaç ile öğrencilere çeşitli eğitim programları sunan kurumlarda, çocuklar ailelerinden aldığı zihinsel öğrenme becerileri ve duygusal alışkanlıklarını devam ettirmektedir. Bununla birlikte, akranları ile bir araya gelen çocuklar, yeni davranış biçimleri de geliştirmektedir. Yeni gelişen davranışlar, olumlu olabildiği gibi olumsuz da olabilmektedir (Türker, 2012).

Eğitim kurumlarında sağlıklı ortamın oluşmasında öğrenciden, öğretmenden, idareciden ve okul yapısından kaynaklı problemler engel teşkil edebilir. Özellikle son zamanlarda teknolojinin hızla ilerlemesi, çocuk ve gençler arasında teknolojinin bilinçsiz kullanımının yaygınlaşması, aile yapılarının bozulması, parçalanmış aile sayılarının artması, alkol-madde, oyun bağımlılığının hızla yaygınlaşması şiddet ve zorbalık olaylarının görülme sıklığında artış yaratmıştır (Aşıcı ve Aslan, 2010).

Okullarda; çocuk ve gençler arasında meydana gelen istenmeyen yaşantılar, öğrencilerin okula devamsızlık yapmalarına ve okul terkine kadar gidebilmektedir. Çocuk ve gençlerin, okul ortamından kopmalarına sebebiyet veren ve en sık görülen durumlardan biri de akran zorbalığı olarak karşımıza çıkmaktadır (Pişkin ve Ayas, 2011).

Zorbalık, önemli bir okul sorunudur. Zorbalık olaylarının mağdurları, genellikle düşük özgüvene sahip olurken sosyal becerileri ile benlik saygısı düzeyi pozitif olarak ilişkilidir (Dou vd., 2022).

Büyük çaptaki araştırmalardaki çıkarımlar; 1. sınıf seviyesinden 9. sınıf seviyesine kadar olan okul çocuklarının, tahmini %9'unun sistemli olarak zorbalık olaylarında mağdur olduğu ve %6-7'sinin metodik biçimde zorba davranışlarda bulunduğunu göstermektedir (Olweus, 1997).

1.1. Problem Cümlesi

Sinop ili Ayancık ilçesinde ortaokul 5.-6.-7. sınıf öğrencilerinin, akran zorbalığı türlerine maruz kalma ve baş etme yollarına ilişkin görüşleri nelerdir?

1.2. Alt Problem Cümleleri

1. Sinop ili Ayancık ilçesinde ortaokul 5.-6.-7. sınıf öğrencilerinin, akran zorbalığı türlerine maruz kalma durumu nedir?
2. Sinop ili Ayancık ilçesinde ortaokul 5.-6.-7. sınıf öğrencilerinin, akran zorbalığı türleri ile baş etme yolları nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı; ortaokul 5.-6.-7. sınıf öğrencilerinin akran zorbalığı türlerine maruz kalma ve baş etme yolları hakkındaki görüş ve düşüncelerinin saptanması amacıyla yapılmıştır. Ayrıca, ortaokul 5.-6.-7. sınıf öğrencilerinin zorba davranışlara yönelik kendilerinin ve çevrelerinin tepkilerini öğrenmek, öğrencilerin maruz kaldıkları veya şahit oldukları zorbalık olaylarını paylaşma durumunu belirlemek, akran zorbalığında sosyal çevrenin rolü hakkında bilgi edinmek, akran zorbalığı ile ilgili bilinen doğru ve yanlış kavramları açığa çıkarmak, akran zorbalığının önlenmesine yönelik çıkarımlarda bulunmak araştırmada amaçlanmıştır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Okullar; akran gruplarının bir araya geldiği, eğitim çağındaki çocukların en çok vakit geçirdiği, bireylerin yeni davranış örüntüleri kazandığı, akademik ve sosyal gelişime önemli katkı sağlayan eğitim kurumlarıdır. Okullarda sıklıkla görülen akran zorbalığı olayları, öğrencileri fiziksel ve psikolojik yönden etkileyerek travmatik sonuçlar yaratmaktadır. Yapılan bu araştırmada; olayların birinci muhatabı olan ve kimi zaman zorba, mağdur, zorba/mağdur, seyirci gibi çeşitli rollerde olabilecek ortaokul 5.-6.-7.

sınıf öğrencilerinin gözünden okullarda meydana gelen akran zorbalığının yaygınlığı, türleri, baş etme yolları hakkında bilgi edinerek etkili müdahale yöntemlerinin geliştirilmesi önem kazanmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Yapılan bu araştırma, 2023-2024 eğitim öğretim yılında Sinop ili Ayancık ilçesinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı bir ortaokulda bulunan 223 öğrenci ile sınırlanmıştır.

1.6. Sayıtlar

Bu araştırmada; örneklemin evreni temsil edecek düzeyde bulunduğu, kullanılan veri toplama araçlarının uygun olduğu ve katılımcılar tarafından objektif doldurulduğu varsayılmıştır.

1.7. Tanımlar

Akran Zorbalığı: Craig ve Pepler (2003)'e göre; mağdurda ruhsal sıkıntıya sebep olan, art niyetle yapılan, zararlı ve süregelen bir biçimde devam eden bedensel ve/veyahut sözel eylem biçiminde ifade edilmiştir.

Mağdur: Gürhan (2017)'a göre; akran zorbalığına maruz kalan bireyler “mağdur” olarak tanımlanmaktadır.

Seyirci: Türktan (2013)'a göre; zorbalık olaylarında yer almayan, olayı izleyen kişilerdir.

Şiddet: Bir kimsenin veya bir topluluğun, diğerlerini fizikî olarak hasara uğratmasıdır (Abay ve Tuğlu, 2000).

Zorba: İstemli olarak belli bir zaman süresince, bir veya daha fazla kişiyi rahatsız edecek olumsuz eylemler gösteren öğrenci olarak tanımlanmaktadır (Olweus, 1993; Karataş, (2011)'dan).

Zorba/Mağdur: Bir saldırıya ya da bir saldırı olasılığına karşı tepkisel bir saldırganlık gösterenlerdir (Ayas, 2008).

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Zorbalık Nedir?

İsveç’li bir çalışmacı olan Heinemann, okullara yaptığı alışıl gelmiş ziyaretlerinde bahçedeki öğrencilerin davranışlarını gözlemleyerek; okul zorbalığı konusuna ilk dikkat çeken kişi olmuştur (Kanadıkırık-Kılıç ve Kılıç, 2013). Eğitim-öğretim kurumlarında sıklıkla karşılaşılan şiddet olaylarının bir diğer boyutu olan akran zorbalığı ile ilgili kaynaklarda, en kabul gören tanımlama, Dan Olweus tarafından yapılmıştır (Ertan, 2012).

Okul zorbalığı ile ilgili ilk sistematik tanımı yapan Olweus (1978), araştırmalarında okul zorbalığını bir grup insanın bir kimseye veya başka bir gruba yaptığı mobbing kelimesi ile tanımlamıştır (Pişkin, 2002).

Akran zorbalığı; saldırganlığın bir alt boyutu, şiddet davranışlarının başka bir çeşidi olarak 1960’lara dayanan eski bir geçmişe sahiptir. Bu eski geçmişe rağmen zorbalığın tanımı konusunda son yıllarda fikir birliğine varıldığı görülmektedir (Kartal ve Bilgin, 2012).

Akran zorbalığının ne olduğunun bilinmesi için öncelikle zorba kelimesinin tanımlanması yarar sağlayacaktır. Türk Dil Kurumu sözlüğünce “zorba” kelimesi kudretine inanarak baskı altına aldıklarına konuşma hakkı ile eylem serbestliği göstermeyen baskıcı, cebbar, acımasız kimse olarak açıklanmaktadır (URL-5, 2022).

Akran zorbalığı; mağdurun acı ve üzüntü çekmesine sebebiyet veren, taraflar arasında güç eşitsizliğinin olduğu, güçlü olan bireyin kendinden daha az güçteki biri üzerinde tahakküm kurduğu, mağdurun herhangi bir tahrikinin olmadığı, aynı bireyler arasında yinelenerek yapılan fiziksel, duygusal ve psikolojik saldırganlık içeren davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Nansel vd., 2001). Akran zorbalığı; bir grup ya da bir kişinin bilerek başka bir bireye üzüntü vermesi olarak da ifade edilmektedir (Galloway, 1994).

Güncel olarak en sık kullanılan tasnif, dolaylı ve dolaysız akran zorbalığı şeklinde meydana gelen sınıflamadır (Özdiğer-Arslan ve Savaşer, 2009). Olweus (2003)’e göre de, akran zorbalığının çeşitli sınıflarının olduğu belirtilmiştir. Bu eylemler başlıca doğrudan (direct bullying) veya dolaylı (indirect bullying) olarak meydana gelebilmektedir. Pearce ve Thompson (2009)’a göre, doğrudan zorbalık fiziksel

sataşma, kırıcı sözler ve yüz hareketleri gibi davranışlar olarak görülürken; dolaylı zorbalık bireyi çevreden soyutlama ve yok sayma vb. eylemlerdir.

Akran zorbalığı eylemlerini vurmak, incitmek, iteklemek-çekmek vb. olarak fiziksel; korkutma-sindirmek, bulaşmak, dalga geçmek, isim takmak gibi sözel ve bilerek topluluğun dışında bırakma olarak toplumsal soyutlama şeklinde de olabileceği ifade edilmektedir (Olweus, 1993; Siyez ve Kaya (2011)'dan).

Eğitim-öğretim kurumlarında meydana gelen zorbalık olaylarının genellikle; öğretmenlerin ve okul idaresinin kontrolünün daha az olduğu alanlar olan tuvaletler, okul koridorları, merdivenler, yemekhane, okul ile ev arasındaki yürüme mesafesindeki yolda, okul taşıtında, kantin gibi mekânlarda yapıldığı bilinmektedir. Her ne kadar öğrenciler zorbalığa uğradıklarını dile getirirler de bu alanlar denetimin ve gözetimin daha az olması sebebi ile okul idaresi tarafından, okulda zorbalığın olmadığı izlenimi yaratabilir (Çinkır ve Karaman-Kepeneci, 2003).

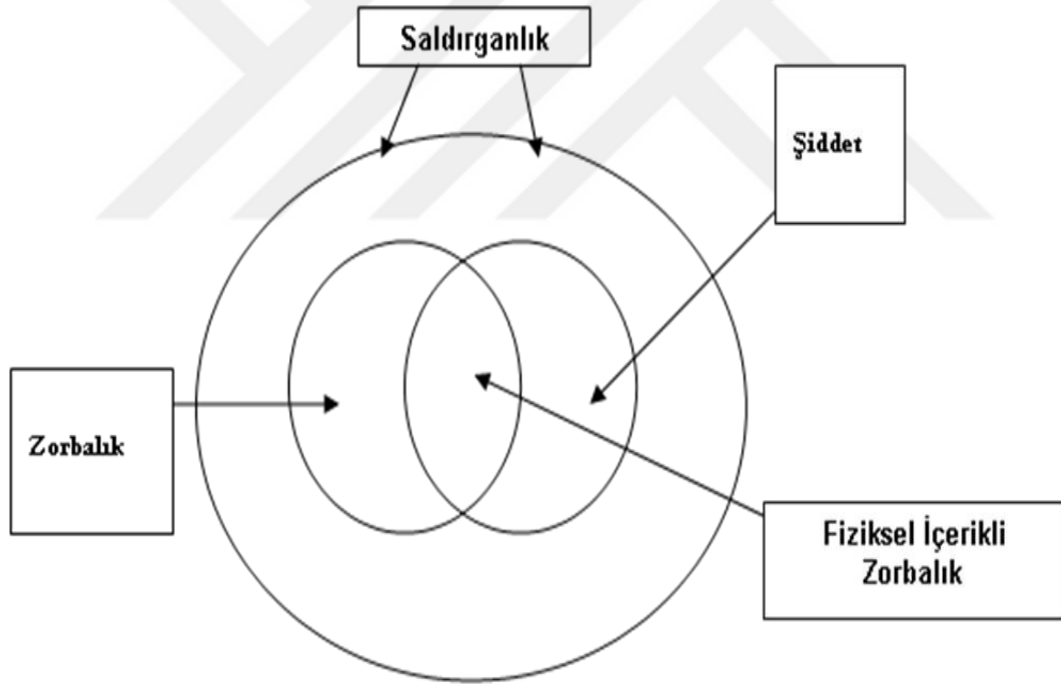
Yıldırım (2012) akran zorbalığının, eğitim-öğretim kurumlarının yasal düzenini sağlama ve bu kurumların daha emniyetli hale gelmesinin önünde önemli bir sorun olduğunu bildirmektedir. Akran zorbalığı, yalnızca bir kişinin rol aldığı davranışlar değildir. Toplum içinde meydana gelen bu davranışlar, zorba ve mağdur dışında diğer rolleri paylaşan kimseleri de barındırır. Akran zorbalığı, bir çevre içinde devamlı meydana gelen olumsuz eylemlerdir. Bu eylemler tek bir davranış çeşidinden oluşmadığı için eğitim-öğretim kurumlarında akran zorbalığını önleme konusunda sistemli çalışmalar yapılmalıdır.

Fiziksel saldırganlık genellikle akran zorbalığı ile karıştırılmakta ve birbirinin yerine kullanılmaktadır (Türker, 2012). Saldırganlık; başkalarını inciten veya incitebilecek, bilerek yapılan her türlü zarar verici davranış olarak ifade edilebilmektedir. Fakat akran zorbalığında geçen taraflar arasında “güç eşitsizliğinin olması” akran zorbalığını saldırganlıktan ayıran noktalardan biridir. Saldırganlık olaylarında taraflar arasında güç eşitsizliği olabildiği gibi kişi ya da gruplar aynı güçte de olabilirler. Saldırgan bir eylemin akran zorbalığı olarak nitelendirilebilmesi için mağdurun kendini zorba karşısında savunamayacak durumda olması, taraflar arasında güç eşitsizliğinin olması gereklidir (Roland ve Idsoe, 2001).

Şiddet kelimesi kaynaklarda geniş bir tanıma sahipken okullarda görülen şiddet vakalarının ise; okul bazlı ele alındığı görülmektedir. Eğitim-öğretim kurumları özel

durumları olan ve özel eğitim gerektiren öğrencileri ayrı tutmak kaydıyla risk haritasındaki öğrenciler için ayrı tedbirler olarak gerekli sağaltımı sağlayabilir. Bu önlemlerle, zorbalık olaylarının görülme sıklığı azaltılabilir. Gerekli müdahale programları uygulanmadığında, okullarda görülen şiddet olaylarının giderek artarak buraların olumsuz eylemlerin sergilendiği mekânlar haline gelme durumu da yaratabilir. Eğitim-öğretim kurumlarında görülen şiddet olaylarının okul bazlı ele alınmasının nedeni, çoğunlukla bu durumundan kaynaklıdır (Ayrıl vd., 2014).

Şiddet bir saldırganlık türü olsa da temel unsuru, fiziksel kuvvet kullanmayı içermektedir. Şiddetin de zorbalık gibi kendine has özellikleri mevcuttur. Zorbalık ve şiddet kavramları arasında ortak özellikler olduğu gibi farklılaştığı tarafları da mevcuttur. Saldırganlık, şiddet ve zorbalık arasındaki bu bağlantı Şekil 2.1’de gösterilmiştir (Pişkin, 2002).

Şekil 2.1 Saldırganlık ile şiddet ve zorbalık arasındaki ilişki (Olweus vd., 1999; Gökler (2009)’den).

Şekil 2.1’de görüldüğü üzere, saldırganlık hem şiddeti hem de zorbalık kavramını içine alan kapsayıcı bir kavramdır. Şiddet ve zorba eylemlerin örtüştüğü yanları olduğu gibi farklılaştığı tarafları da mevcuttur. Örnek verilecek olursa; dövme, vurma, tekme atma gibi zorbalığın fiziksel davranış olarak ortaya çıktığı durumlarda şiddet olarak

kabul edilmektedir. Başka bir ifade ile zorbalığın, şiddetten ayrılan geniş bir boyutu da mevcuttur. Örneğin; dalga geçme, alay etme, isim takma, kötü laf söyleme, arkadaş grubuna dâhil etmeme, dışlama, yalnızlaştırma, dedikodu çıkarıp yayma, iftira atma gibi zorbalık türleri bir çeşit saldırganlık olmasına rağmen, ilgili unsurları içermediğinden dolayı şiddet olarak kabul edilmemektedir. Buna karşın pek çok şiddet eylemi de zorbalık olarak adlandırılmaz (Pişkin, 2002).

Olweus (2005), akran zorbalığını ifade ederken aşağıda sıralanan üç özelliğin önemini bildirmektedir.

1. Akran zorbalığı, saldırganlık ve bilerek yapılan yıkıcı davranışları içermelidir. Mağdurun tahrik edici hareketleri bulunmamalıdır. Zorbanın olumsuz davranışlarda bulunması, mağdurun tahrik edici davranışlar göstermesine bağlanmamalıdır. Mağdurun tahrik edici davranışlarının olması, şiddetin başka bir çeşidini içermektedir. Baskıcı kişinin saldırganca tutumları, mağdur tarafından da saldırganca hissedilmelidir.
2. Akran zorbalığı, yineleyici olmalıdır. Haftada birden fazla kez olan baskıcı eylemler, akran zorbalığı olarak adlandırılmaktadır.
3. Akran zorbalığında kişiler arasında güç eşitsizliği olmalıdır. Mağdurun, baskıcı kişiye karşı kendini fiziksel ve ruhsal açıdan daha kuvvetsiz ve dayanaksız hissetmesi gereklidir.

Okul yıllarında zorbalık, akran bağlamında şiddetin en yaygın ifadelerinden biridir. Zorbalıkla ilgili araştırmalar kırk yılı aşkın bir süre önce, bu olgunun “bir grup veya birey tarafından, kendisini kolayca savunamayan bir mağdura karşı tekrar tekrar ve zaman içinde gerçekleştirilen saldırgan, kasıtlı eylemler” olarak tanımlandığı zamanda başlamaktadır. Saldırgan davranışı zorbalık olarak tanımlamak için önemli olan üç kriter vardır. Bu kriterler tekrarlama, kasıtlılık ve güç dengesizliği olarak sıralanabilir. Bu özellikler göz önüne alındığında, zorbalık genellikle akranlar tarafından gücün sistematik olarak kötüye kullanılması olarak tanımlanır. Zorbalık, tüm dünyada karmaşık ve ciddi bir sorun olarak kabul edilmektedir (Menesini ve Salmivalli, 2017).

Akran zorbalığının eğitim-öğretim kurumlarında giderek yaygınlaşması araştırmacıların dikkatini çekmiş ve bu alandaki çalışmalara ağırlık verilmiştir. Zorbalık ile ilgili ilk çalışmaların İskandinav ülkelerinde başlamıştır (Gökler, 2007).

2.2. Okulda Zorbalık Türleri

Akran zorbalığı sataşan durumda olan bir kişi ile mağdur durumda olan bir zorbanın mağdur üzerinde bilerek tahakküm kurarak ıstırap ve üzüntü vermesiyle biten saldırganın yaptığı davranışlardan mutluluk duyduğu ve ihmal edildiğinde mağdur üzerinde uzun süre etki yaratabilecek saldırganlık türüdür (Fitzgerald 1999; Pişkin (2002)'den).

Akran zorbalığını sadece tek bir eylem çeşidi olarak belirtmek doğru değildir. Kasten veya bilinçsizce, zorba ve mağdurun başkışı olduğu pek çok kez tekrar eden yıkıcı eylemler zorbalık kapsamındadır. Akran zorbalığı hareketlerini dolaylı ve dolaysız olarak iki başlık altında ayırmak olanaklıdır (Alikayıfoğlu, 2011).

Tablo 2.1 Doğrudan ve dolaylı zorbalık eylemleri (Yıldırım, 2012).

	Direkt Kabadayılık / Zorbalık	İndirekt Kabadayılık / Zorbalık
Sözel	İsim takma, dalga geçme, öfkelenendirme, acı çektirme	Söylenti çıkartma
Fiziksel	İteklemek, tekme atma, eşyalarını çalmak ya da zarar vermek	Yakınını, kendi menfaati için birine/birilerine bulaşması için tahrik etme
Sözel/Fiziksel Olmayan	Korkutmak, ahlaksız hareketler yapmak	Topluluk içinde birini/birilerini yok saymak, yakınlarını kıskırtmak, elektronik mesaj ile gözdağı vermek

İçinde bulunduğumuz çağda, akran zorbalığına yeni eylemlerin de eklendiği karşımıza çıkmaktadır. Bunlar arasında cep telefonları aracılığı ile çevrimiçi ortamlarda tehdit dolu-korkutucu mesajlar gönderme veya özel verileri içeren kin dolu internet siteleri oluşturma eylemleri meydana gelmektedir. Bilindiği üzere de bu tür hareketlere maruz kalan kişiler üzerinde, zararlı ve uzun vadeli etkiler ortaya çıkmaktadır (URL-1, 2013).

Bilgiç (2007), akran zorbalığını belirlenen bireye karşı alenen saldırma (fiziksel güç kullanma, sözlü aşağılama, kötü yüz hareketleri) olarak bildirmektedir. Dolaysız zorbalıkta, zorba ve mağdur karşı karşıya geldiği için, mağdur zorbayı bilir. Dolaylı zorbalıkta ise; topluluk içine almama ve gruba yabancılaştırma gibi davranışlar vardır. Bu tür zorbalıklarda, mağdur eylemleri yapan kişi hakkında bilgi sahibi olmayabilir.

2.2.1. Fiziksel zorbalık

Dayak atmak, tekmelemek, darp etmek, sille atmak, iteklemek, herhangi bir uzvunu çekmek, dürtüklemek, malını gasp etmek, malını zoraki almakla korkutmak, maddi kazancını gasp etmek, maddi kazancını zorla almakla tehdit etmek gibi bilhassa fiziksel bakımdan kuvvetli olanın kendinden daha zayıf birine kasıtlı olarak yineleyen biçimde olumsuz eylemlere maruz bırakması olarak ifade edilmiştir (İlhan ve Alper, 2008).

Pişkin ve Ayas (2011)'a göre, fiziksel zorbalık olarak nitelendirilebilecek bir başka zorbalık çeşidi cinsel zorbalık olarak açıklanmıştır. Cinsel zorbalık eylemlerinin çoğunluğunun, fiziksel olarak meydana gelirken sözlü olarak da yapıldığı belirtilmiştir. Cinsel zorbalık eylemleri şu şekilde sıralanabilir.

- Cinsel içerikli vücut ve yüz hareketleri yaparak mağduru rahatsız etme
- Baygın ve anlamlı bakmak
- Cinsellik çağrıştıran ad takma (eşcinsel, seksomanyak, sapık vb.)
- Ağız kenarlarını yalama
- Vücut hareketleri yapma
- Cinsellik içeren söylentiler çıkarma ve bu söylentileri herkese anlatma.

2.2.2. Sözel zorbalık

Sözel zorbalık; huzursuzluk veren telefon görüşmeleri, kıymetli malları gasp etmek, sindirmek, ürkütmek, ad ve sıfat takma, etnik kökenli söylentiler çıkarma, ahlaksız içerikli laflar, aşağılayıcı şekilde dalga geçme, sövmek, kaba sözler, bir kimse ile ilgili şeref ve haysiyetini zedeleyen uydurma sözler yaratma gibi davranışlardır (Coloroso, 2003).

2.2.3. Toplumsal dışlama

İnsanlar doğası gereği, diğer insanlarla haberleşme ve etkileşim kurma içindedir. Buna bağlı olarak da zaman içinde topluluklar ve gruplaşmalar meydana gelmiştir. Çağ ilerledikçe, haberleşme insanlık için önemli gereksinimlerden biri haline gelmiştir. Bu durum, eğitim-öğretim kurumları için de geçerlidir. Eğitim-öğretim kurumlarında, öğrenciler hem birbiri ile hem de öğretmenleri ile sürekli etkileşim içindedirler. Süreç içerisinde bu etkileşim her zamanda olumlu seyretmemektedir. Olumsuz eylemleri de

içinde barındırmaktadır. Bilhassa istediğini elde edemeyen bireyler, bu isteklerini karşılamak için güç kullanarak zorbalık eylemleri de göstermektedir (Öztürk vd., 2014).

Toplumsal dışlama olarak görülen zorbalık türü en fazla, kızlar arasında ortaya çıkmaktadır. Kızlar içinde bu zorbalık türü genellikle “ayırma, kabul etmeme” şeklinde görülmektedir (Gökler, 2007).

Pişkin ve Ayas (2011)’a göre, toplumsal soyutlamanın görülme biçimleri aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

- Farkında değil gibi davranmak
- Arkasını dönmek
- Yokmuş gibi davranmak
- Eğlence ve çalışmalara almamak
- Grubu, kişinin giremeyeceği şekilde ayarlama
- Sosyal çevreye almayarak yalnızlaştırma
- Topluluğa almayarak dışlama
- Dışlanan kişinin, diğerleri ile iletişim ve etkileşime girmesini engelleme
- Çevresindekileri, dışlanan kişiye karşı ayaklandırma ve iletişimlerine zarar verme
- Dışlanan kişi ile iletişim kuranları kınama
- Kişiyi kötülemek, karalamak
- Kişinin hakkında olmayan şeyler söyleme, laf yayma yoluyla bireyi güç duruma sokmak
- Haksız dedikodular çıkarma
- Dedikodu yaratıp bunları herkese anlatma
- Suç atarak öğretmene serzenişte bulunma
- Yapılmayan bir eylemle ilgili kişiye ithamda bulunmak
- Mağdurun özel bilgilerini, başkaları ile paylaşarak kişiyi güç duruma sokmaktır.

Zorbalık çeşitleri içinde en çok görülenler aşağıdaki biçimde açıklanmıştır (Elliot, 1997; Çınkır ve Karaman-Kepeneci (2003)’den).

Bedensel: İteklemek, tekmelemek, vurmak, uzuvlarını çekmek, fiziksel sert şaka, ateşli veya kesici aletlerle sataşma, ürkütme ile meydana gelen fiziksel şiddet olayları.

Sözel: İsim ve sıfat takma, dalga geçme, söylenti yayma, uygunsuz söylemler, gözdağı vermek, sözlü bir şekilde düşüncesiz davranma, kişi hakkında çirkin şeyler yazma, haysiyet kırıcı yazılar yazma.

Duygusal: Topluluktan soyutlama, ayırma, küçük düşürme, mallarına zarar verme, kıymetli mallarını gasp etme, bilerek dostça yaklaşmamak.

Cinsel: Kişinin rızası olmadan sataşma, elle dokunma, müstehcen içerikli şeyler söylemek olarak gruplandırmıştır.

Wolke vd. (2000)'a göre; fiziksel akran zorbalığı itelemek, yumruklamak, tekmelemek vb. eylemleri içermektedir. Sözel akran zorbalığı ise; isim takma, dalga geçmek, ürkütmek-sindirmek gibi davranışları barındırır. İlişkisel veya dolaylı akran zorbalığı ise; sosyal yabancılaştırma, dedikoduculuk yapma, aralarına almamak, yok saymak gibi eylemleri kapsamaktadır.

2.2.4. Dijital zorbalık

İnsanların her türlü bilgiye anında ulaşma isteği ve bilgiyi yayma ihtiyaçlarına cevap verme, teknolojiye meydana gelen ilerlemeler ile hayatın zaruri gereçlerinden biri haline gelmiştir. Teknolojinin eğitimde kullanılmaya başlanması, bilgiye ulaşmadaki zorlukları ortadan kaldırarak eğitim-öğretimde yenileşme sağlamıştır. Fakat, bilişim teknolojilerinin serbest ve limitsiz kullanımı pek çok olumsuzluğu da beraberinde getirmiştir. Bunlardan biri de siber zorbalıktır. Özellikle eğitim-öğretim kurumlarında son yıllarda giderek artan zorbalığı olaylarına ayrı bir boyut kazandırmıştır. Siber şiddet, elektronik zorbalık olarak da bilinen dijital zorbalık, diğer ülkelerde yeni araştırma konuları arasında yerini almıştır (Li, 2005).

Akran zorbalığı olayları son zamanlarda; bilişim teknolojilerindeki ilerlemeler, tuşlu telefonların yerini akıllı telefonlarının alması, sosyal medyanın kullanımının yaygınlaşması ile sanal zorbalık olarak da görülmeye başlamıştır. Özellikle bu durumun ergenlik dönemindeki bireyler arasında artış gösterdiği görülmektedir. Zorbalık eylemleri ilk olarak mağduru etkilemekle beraber, toplumla ilgili de pek çok problemi de meydana getirmektedir. Çocukluk çağında ve buluş dönemlerinde, zorbalık eylemlerinin azaltılması için ciddi önlemler alınması elzem hale gelmiştir (Yıldırım, 2022).

Bilişim teknolojilerinde meydana gelen ilerlemeler, Dünya’da ve ülkemizde teknolojik aygıtların kullanımını da hızla arttırmıştır. Teknolojik cihazlar, bilgi iletişim sektöründeki ilerlemelerle verilere ulaşma, arkadaşlık ilişkileri başlatma, hoşça vakit geçirmenin yanında siber suçlara bağlı eylemler için de kullanılabilir. Bu amaçlarla kullanılmaya başlanan ve teknolojik cihazlar kanalı ile yapılan dijital zorbalık davranışları, çeşitli şekillerde de görülebilmektedir. Örneğin; diğerlerini huzursuz etme, parola kırma, özel bilgi ve fotoğraflarını yayma, küçük düşürme, gözdağı vermek, onur kırıcı sözler paylaşma, zararlı elektronik posta gönderme vb. olarak sayılabilir. Dijital zorbalık uluslararası kaynaklarda; bir kişi veya grup tarafından başkasına zarar vermek amacıyla cep telefonu, bilgisayar gibi teknolojik cihazlarla e-posta, internet siteleri, kısa mesaj servisleri gibi bilgi iletişim teknolojileri üzerinden kasten ve yineleyici bir şekilde muhatabına zarar veren eylemlerde bulunulmasıdır. Dijital zorbalık eylemlerinin, sonuçlarının istenmeyen zararlı sonuçlara yol açması sebebiyle, konu dikkat çeken bir boyuta ulaşmıştır (Tunca ve Geleri, 2010).

Elektronik iletişim teknolojileri, çocuklara ve ergenlere birbirlerine zorbalık yapmaları için yeni araçlar sağlamaktadır. Elektronik zorbalık, siber zorbalık veya çevrimiçi sosyal zulüm olarak adlandırılan bu olgu; e-posta, anlık mesajlaşma, sohbet odası, web sitesi veya cep telefonuna gönderilen dijital mesajlar veya görüntüler yoluyla yapılan zorbalığı içermektedir (Kowalski ve Limber, 2007).

Dijital zorbalığın beş farklı şekilde meydana geldiği belirtilmektedir. Dijital zorbalık çeşitleri, Tablo 2.2’de verilmiştir (Dempsey vd., 2009).

Tablo 2.2 Sanal zorbalık türleri (Dempsey vd., 2009).

Dijital Zorbalık Çeşitleri	Dijital Zorbalık Eylemleri
Sarkıntılık etmek	Olumsuz içerikli iletilere maruz bırakarak mağduru rahatsız etmek
Kötülemek	Yüz kızartıcı görüntülerin iletilmesi, çirkin şakaların yapılması, çevrimiçi ortamda mağduru küçük düşürücü davranışların yapılması
Kişilik yükleme	Mağdurun toplum içinde saygınlığını zedeleyici eylemlerde bulunma, sanal ortamda kişiyi bu tür davranışlara maruz bırakmak
Aldatma/Düzenbazlık	Mağdurun hususi bilgilerinin öğrenmesini istemediği kişilere gönderilmesi,
Yabancılaştırma	Mağdurun çevrimiçi ortamda oyunlara, sohbet odalarına erişiminin engellenmesi.

Sanal ortamda yapılan dijital zorbalık, genellikle eğitim-öğretim kurumları dışında meydana gelmektedir. Eğitim-öğretim kurumları dışında meydana gelmesine rağmen, bireyi en çok okul ortamında etkilemektedir (Genç, 2007).

Dijital zorbalık içeren “Mavi Balina” ve “Momo” oyunları özellikle çocuk yaştaki grubu etkisi altına almaktadır. Çocukluk çağı depresyonu, öz kırım, suça sürüklenme gibi risk teşkil eden psikolojik rahatsızlıklara sebebiyet vermektedir. Sanal oyunlardan olan “Momo” ilk olarak Latin Amerika ülkelerinde ortaya çıktığı bilinmektedir. Yayılan haberlere göre, İspanyolca konuşulan ülkelerin birinde sosyal medya kullanıcısı olan bir birey, Instagram’dan bir görsel kesip bununla bir Whatsapp kullanıcısı oluşturmuştur. Sosyal medya platformlarında oyunlar üzerinden ve profil fotoğrafı ürkütücü “kuş kadın” resimli heykel görüntüsü şeklinde olan hesaplardan mesajlar göndererek akıllı telefonlardaki hususi bilgilerin ele geçirildiği bilinmektedir. Kişilerin hususi bilgilerinin ele geçirilip çeşitli şekillerde tehdit ve şantaja uğradıkları, saldırganlığı ve hiddeti öven bir üslup kullandıkları, mağduru rahatsız edici boyutta şiddet içerikli eylemlere maruz bıraktıkları, zor kullanarak maddi getiri elde edildiği ve hatta öz kırım eylemlerine dahi sebebiyet verdiği bilinmektedir. Medyada yayılan haberlere göre, Buenos Aires şehrinde “Momo” oynayarak ölen 12 yaşında bir kız çocuğu bildirilmiştir. Genç kızın sosyal medya üzerinden 18 yaşındaki bir genç ile iletişime geçtiği açıklanmıştır. Bu olay üzerine Meksika siber suçlar polisi, Twitter platformundan duyuru yaparak “Momo” oyununun oynanmaması yönünde açıklamalarda bulunmuştur. İspanya polisi, sosyal medya üzerinden garip, ürkütücü oyun isteklerini kabul edilmemesi yönünde uyarılar yapmıştır. Güvenlik güçleri “Saçmalıkları Görmezden Gelin” sloganı ile halkı bilinçlendirmeye, “Momo” oyununun ruhsal-travmatik etkileri konusunda farkındalık yaratmaya çalışmıştır (URL-3, 2018).

Görsel 2.1 Momo görseli (URL-4, 2020 Erişim tarihi: 21.12.2020 sanal.mobi/tr/Blog/158-momo-siber-zorbalik-oyunu/).

Olweus (2012)'in araştırmasında, medyada ve başka yerlerde siber zorbalığa ilişkin yapılan birçok iddianın büyük ölçüde abartıldığı ve ampirik bilimsel desteğin çok az olduğunu savunulmaktadır. Bu iddialarla çelişen bir şekilde, uygun bağlamda incelendiğinde siber zorbalığın düşük yaygınlığa sahip bir olgu olduğu, zaman içinde artmadığı ve pek çok "yeni" mağdur ve zorba yani, ocuk ve genç yaratmadığı ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda geleneksel zorbalığın bir türüne de karıştığı belirtilmektedir. Yapılan alışma, biri ABD'den diğeri Norveç'ten olmak üzere, her ikisi de dört veya beş yıllık dönemlere ait zaman serisi verilerine sahip olan iki oldukça geniş ğrenci örneğine dayanmaktadır. Siber zorbalığın olası olumsuz etkileri konusunun, araştırmacıların çok fazla ilgisini çekmediği ve bu tür araştırmalar için bazı metodolojik önerilerle birlikte birkaç strateji önerildiği ileri sürüldüğü tespit edilmiştir. Yaygınlığı düşük olan siber zorbalığa karşı, okulların çabalarının geleneksel zorbalığa karşı koyarak sistem düzeyinde önemli bir strateji ile birlikte yönlendirilmeleri önerilmektedir.

Çocukların okul çağına girmeden önceki dönem olan okul öncesi, oyun oynama eylemlerinin yoğun görüldüğü evredir. ocuk oyunla farklı düşünme becerileri geliştirirken aynı zamanda deneyimleme yoluyla bilişsel ve sosyal-duygusal becerilerinin de geliştiği söylenebilir. Oyun, ocuğun sosyal çevresinde pek çok farklı deneyimler yaşamasını sağlar. Buna bağlı olarak akran zorbalığı eylemlerinin de en çok sosyal ortamlarda, çocukların oyunları içinde ortaya çıktığı bilinmektedir. Zorbalık eylemlerini ortaya çıkarmak için, çocukların oyun içinde olan davranışlarını iyi gözlemlenmesi gerekmektedir. Çocuklar oyun içinde zorbalık davranışlarına farklı yollarla karşılık verebilirken bazen de zorbalık yaparak cevap verebilmektedirler. İyi bir gözlem, çocukların oyun içindeki zorbalık eylemlerini gösterme durumunu belli edebilecektir (Metin-Aslan ve Tuğrul, 2014).

Eğitim-ğretim kurumlarında görülen şiddet olaylarının temel sebebi, çocukların çatışma çözme becerilerini bilmemeleridir. Olayları doğru yorumlayıp karşılıklı doğru iletişim kuramayan ocuk ve gençler, sözel veya fiziksel zorbalığa başvurmakta ya da hiçbir şey söylememeyi tercih etmektedir. Oysa, anlaşmazlıkları çözme yollarının öğretilmesi, yıkıcı eylemlerinin görülmesini de azaltacaktır (Akgün vd., 2007).

Zorbalık olaylarında, mağdurlar zorbalardan gördükleri fiziksel, sözel ve duygusal zorbalık eylemleri sonucunda sosyal çevrelerinden uzaklaşmaya başlamaktadırlar.

Zorbalık, yıkıcı davranışlar sergileyerek kendilerini daha kuvvetli ve baskın hissetmekte olup bu eylemleri tekrar etmeye devam etmektedirler. Zorbanın olumsuz eylemlerinin, çevre tarafından kabul görmemesi hem zorbanın hem de mağdurun zarar görmesine, arkadaş gruplarından uzaklaşmalarına neden olmaktadır (Uysal ve Dinçer, 2012).

Zorbalığa uğrayan çocuk, pek çok belirti gösterebilir. Örneğin; okula gitmek istememe, her zaman kullandığı okul yolunu değiştirme, okul taşıtına binmek istememe ve kendisini ailesinin okula bırakmasını isteme, okuldan korkma, okuldan kaçma, ödevlerini yapmama veya isteksiz yapma, okuldan eve üstü başı yırtılmış veya eşyaları hasar görmüş olarak gelebilir. Aile üyelerine karşı öfkeli, huysuz, sert davranabilir. Mağdur ailesinden sürekli para isteyebilir veya hırsızlık yapabilir. Yiyeceğine zorba tarafından zarar verilmesi yüzünden ve zorba parasını zorla aldığı için parasız kaldığı için ailesinden sıklıkla para isteyebilir veya para çalma davranışları gösterebilir. Zorbadan korktuğu için başına gelenleri anlatmak istemeyebilir, susabilir, yüzündeki izleri söylemek istemeyebilir. İçer dönüklük, kelimeleri tekrarlayarak söyleme, kendini soyutlama, özgüvenini kaybetme gibi durumlarla karşılaşılabilir. Sıklıkla anksiyete davranışları gösterebilir, yemek yeme isteğinde azalma ve uykusunda kabuslar görüp ağlayabilir (Çinkır ve Karaman-Kepeneci, 2003).

Genellikle çocuklar arasında görülen zorbalık davranışları yetişkinler tarafından görmezden gelinmektedir. Bunun en önemli sebeplerinden biri; bu eylemlerin oyun içinde eğlenme amaçlı yapıldığının varsayılması ve gelişimin bir parçası olarak algılanıp normal görülmesidir. Bir diğer sebep ise; sessiz kalınarak veya üstü örtülerek yetişkin, öğretmen ve okul idaresine bilgi verilmemesidir. Ayrıca, bu eylemlerin yok sayılmasının bir diğer sebebi de zorbalık davranışlarında zorba ve mağdurların farkı hakkında yeterince bilgi sahibi olunmaması ve zorbalığa ait kavramların net bir şekilde tanınmamasından da kaynaklanabilir (Gökler, 2007).

2.3. Zorbaların Özellikleri

Zorbalık yapan çocukların çoğunlukla kuvvetli, sporsever, bedensel etkinlikleri seven, kişiler üzerinde tahakküm kuran, talimatlara uymaktan hoşlanmayan, agresif, kendinden büyüklere karşı gelen, başkalarıyla çekişme halinde olan, diğerlerinin duygularını anlayamayan bireyler olduğu ve en az bir topluluk tarafından onaylanan uzun vadede okul terki gibi durumların yaşandığı çocuklardır (Olweus, 1993; Demir (2012)'den).

Zorbalık eylemlerinin ortaya çıkmasına sebebiyet veren farklı durumlar olacağı ifade edilmiştir. Zorbalık davranışına neden olan etmenler Şekil 2.2’de verilmiştir (European Community, 2001, s. 13-14; Koç (2006)’dan).

Şekil 2.2 Zorbalık davranışına neden olan etmenler (European Community, 2001, s. 14; Koç (2006)’dan).

2.4. Mağdurların Özellikleri

Genellikle mağdurlar; hassas, duyarlı, suskun, yaşıtlarına göre daha kaygılı ve özgüvenleri düşüktür. Mağdurlar, zorbaca bir eylemle karşılaştıklarında sıklıkla acı ve üzüntü veren olay karşısında gözyaşı döküp kaçınma tepkileri gösterebilirler. Cinsiyet açısından incelendiğinde, kız çocuklarının erkek çocuklara oranla dolaylı zorbalığa daha çok maruz kaldığı söylenebilir. Pasif mağdurlar ise; herhangi bir sataşmada, küçük düşürülmede, onur kırıcı bir eylemde ve önemsenmediklerinde, kendilerini özgüvensiz hissedip niteliksiz olduklarını düşünebilirler. Çoğunlukla pasif mağdurlar kendilerini kaygılı, itaatkâr olarak duyumsayabilir ve bedensel yönden daha aciz görebilirler (Olweus, 2002).

Mağdurların dikkat çeken bir özelliği, zorbalara karşı hakkını arayamayan, kendini müdafaa edemeyen kimselerdir. Bununla beraber akran zorbalığına uğrayan mağdurlar

kendilerini endişeli, tedirgin, kuşkulu olarak duyumsayıp yine kendilerini sosyal çevreleri tarafından kabul görmeyen kişiler olarak algılamaktadırlar (Gökler, 2007). Mağdur bireyler genellikle; kendilerine güveni az, temel sosyal hayat becerileri zayıf, arkadaşlık kurmada güçlük çeken kişiler olduğu için zorbalık olaylarında kolaylıkla mağdur olmaktadır. Zorba çocuklar, yıkıcı davranış gösteren diğer bireylerden de destek gördükleri için mağdurlara göre grup içinde daha kabul görürler (Jaffe, 1997; Demir (2012)'den).

Mağdurlar; arkadaşlarıyla bir araya geldikleri pek çok sosyal etkinlikte genellikle tek kalıp, arkadaş edinmekte güçlük çekmektedirler. Duygu ve düşüncelerini her türlü yolla başkalarına anlatma becerileri akranlarına göre daha azdır ve girişkenlik yetileri bulunmamaktadır. Buna bağlı olarak, zorbalık olaylarında pek çok mağdur çocuğun diğerleri tarafından dışlanması meydana gelmektedir. Bu durum, mağdurun hem kendisi hem de diğerlerinin gözünde tutulmayan, herkesçe tanınmayan kimseler olarak bilinmesine yol açmıştır (Olweus, 1993; Kartal ve Bilgin (2012)'den).

Çocuk ve gençler için eğitim kurumlarında geçen yaşantılar düşünme, algılama, anlama, analiz-sentez yapma, sorgulama, ilişkilendirme gibi zihinsel beceriler için duygu yönetimi, empati kazanma, farkındalık yaratma gibi duygusal beceriler ve ince-kaba motor beceriler kazanması yönünde fiziksel gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Ayrıca kişinin, engellenmeden, sınırlandırılmadan istediğini seçip karar vermesi yönünde özgür bir birey olmasını da geliştirmektedir (Santrock, 2001).

Okul dönemi, çocukluk ve buluş çağında olduğu gibi kişilerin ciddi gelişim periyotlarını içeren ve yetiştirme yolu ile kişide görülmek istenen tutum farklılıklarını kapsayan bir çağı içermektedir (Öz vd., 2011).

Akran zorbalığına uğrayan mağdurlarda, birçok ruhsal sorunda görülmektedir. Ortaya çıkan ruhsal sorunlar, karşılıklı olarak etkileyen ve birbirinden etkilenen problem alanlarıdır. Bu durumun görseli Şekil 2.3'de verilmiştir (Öztuna, 2018).

Şekil 2.3 Zorbalık ve benzer kavramların etkileri (Öztuna, 2018).

Çocukluk çağından yetişkinlik çağına geçiş olan buluş çağında, akran ilişkileri sosyal-duygusal ve kişisel gelişim açısından önem taşımaktadır. Bilhassa bu dönemde negatif seyreden akran ilişkileri ve zorba eylemler, ergenlik çağında daha çok göze çarpmaktadır (Aslan ve Aşıcı, 2011).

Çalışmalar; akran zorbalığının en çok, ergenlik döneminin kız ve erkek çocuklarda normal kabul edilen yaş sınırının altında olan dönemde (11-13 yaş aralıklarında) olduğunu ortaya çıkarmıştır (Eslea ve Rees, 2001; Frisen, Jonsson ve Persson, 2007; Taşgın, 2007; Demir (2012)’den).

Tüm dünya çapında akran zorbalığı vakalarının zorbalar, mağdurlar, zorba/mağdurlar ve seyirciler üzerinde istenmeyen tesiri vardır. Bunlar bedensel, ruhsal, sosyal-duygusal sorunlar olarak kendini göstermektedir. Zorbalık eyleminde bulunanlar daha çok bedensel

ve ruhsal etkiler taşıırken, mağdurlar toplum kurallarına uymayı reddetme gibi agresif ve sorumsuz davranışlar gösterme gibi kişilik bozuklukları göstermektedirler. Zorbalık yapan bireylerin bu davranışları, sosyal ve fiziksel çevresi içini olumsuz yönde etkilemektedir (Pearce ve Thompson, 2009).

2.5. Seyircilerin Özellikleri

Seyirciler/izleyiciler zorbalık davranışlarında direk yer almazlar. Zorbalık durumlarında yalnız zorba ve mağdurlar yer alır. İzleyiciler, bu olaylarda sadece süreçte yer alan ve zorbalık yapmayan kimselerdir. Zorbalık olaylarında, seyirciler bazen hiçbir müdahalede bulunmayıp durumu sadece seyretmekle yetinebilir. Bu durum eğitim kurumu içinde zorbalık eylemlerinin olağan davranışlar olarak görülmesine sebep olabilir. İzleyiciler, okul idaresinin ve eğitimcilerin müdahale etmesini yeterli görmeyerek olaylara karşı sessiz kalmayı tercih ederler. İzleyicileri, zorbalık davranışlarını engellemek için uğraşanlar ve suskun kalanlar olarak iki başlık altında sınıflandırılabilir. Çoğunlukla suskun kalanlar, mağdur ile aynı niteliklere sahip olanlardır. Benzer zorbalık davranışının bir sonraki sefer kendisine de yapılacağını düşünebilen kimselerdir. Aynı mağduriyeti yaşamamak için harekete geçmezler. Genellikle zorbalık olaylarını durdurmaya çalışanlar, mağdurun en yakın arkadaşlarıdır (Karataş, 2011).

Gökler (2007)'e göre, izleyicilerin niteliklerini şu şekilde belirtmiştir:

- Öfke duygusu hâkimdir.
- Umutsuzluk duyguları yaşarlar.
- Öç almak isterler.
- Akşam vakti kâbuslar görüp bir gün kendi başına da aynı olayın geleceğini düşünüp mağdur olmaktan ürkerler.
- Mağdura nasıl destek olacaklarına dair düşünceleri ve fikirleri yoktur.
- Genellikle mağdura destek olamadıkları için hatalı olduklarını düşünürler.
- Birinin herhangi bir davranışından dolayı kırılmaktan çekinirler.
- İhbarcı olmak istemezler.
- Yaptıkları herhangi bir eylemin, olayı daha kötüye getireceğinden endişe ederler.
- Zorbanın, dikkatini çekip yeni mağdur olmak istemezler.
- Nasıl davranmaları gerektiği konusunda düşünceleri yoktur.

Zorbalık olayına şahit olan öğrencilerin; mağdura destek olduklarında bulundukları pozisyonlarının değişip zorba tarafından kendilerine karşı öç almak isteğinin oluşmasından çekinmeleri, şikâyet ettiklerinde “asi, lafebesi” gibi isimler duymaktan korktukları, arkadaşlarına yardım edemedikleri için vicdan azabı duymaları, gruplaşmanın etkisi ile zorbanın yanında bulunma ve kendini bulunduğu yerde tehlikede hissetme gibi olumsuz duygu durumları yaşadıkları saptanmıştır (ABD Eğitim Bakanlığı, 2006; Genç, (2007)’den).

2.6. Zorbalığa Etki Eden Faktörler

Gerçekleştirilen çalışmalara göre, zorbalığa etkileyen pek çok faktör belirlenmiştir. Bunlar; yaş, cinsiyet, zorbalık eylemlerinin gerçekleştiği mekân, anne-baba tutumları, öğrencinin akademik başarısı gibi etmenler olarak söylenebilir (Türker, 2012).

2.6.1. Cinsiyet ve yaşın zorbalıkla ilişkisi

Akran zorbalığına maruz kalma ile ilgili en belirleyici netice; kız çocuklarının hem erkek hem de kız çocukları tarafından zorbalık olaylarında mağdur edilmesi iken erkek çocuklarının sadece erkekler tarafından akran zorbalığına maruz bırakılmasıdır. Kızların, hemcinslerine uyguladıkları zorbalık eylemleri izlendiğinde, erkeklerin hemcinslerine yaptığından daha fazla sayıda yalnızlaştırma, gruptan soyutlama biçimde akran zorbalığı eylemleri gösterdikleri belirlenmiştir (Fleming, 2002).

Ayas ve Pişkin (2011)’in araştırmasına göre ortaöğretim öğrencilerinin zorbalık eylemleri gösterme ve zorbalığa maruz kalma düzeyleri cinsiyet açısından kıyaslandığında; erkeklerin kızlara göre daha çok zorbalık eylemlerinde bulunduğu ve daha çok zorbalığa maruz kaldıklarını ortaya çıkarmıştır. Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, kızların erkeklere nazaran sözel zorbalık eylemlerine daha fazla maruz kaldıkları; dışlanma dışındaki diğer zorbalık eylemlerini erkeklerin kızlardan daha çok yaptıkları tespit edilmiştir.

Akran zorbalığı olaylarında, bir başkasından yardım talep etme eylemi cinsiyete göre değişmektedir. Smith ve Shu (2000) araştırmasının verilerine göre kızlar (%25), erkeklere (%19) kıyasla zorbalığın derecesi ile ilgili olarak erişkin bir bireyin yardımına daha çok başvurmaktadır (Murray, 2004).

Akran zorbalığına maruz kalmada, yaşa bağlı olarak değişkenlik gösterildiğine dair kaynaklarda karşıt sonuçlara rastlanmaktadır. Birtakım çalışmalar, yaş küçüldükçe akran zorbalığına maruz kalmanın da azalacağını belirtirken (Salmon vd, 1998; Rigby vd., 1997); bazı çalışmalarda ise yaş ve akran zorbalığına maruz kalma gibi bir farkın olmadığı (Mynard ve Joseph, 2000) aktarılmaktadır. Bazı çalışma sonuçları ise ayrımın sayısal olarak ifade edilmesinden ziyade belli başlı özelliklere göre sınıflandırılarak ifade edilebileceğini açıklamıştır. Fiziksel zorbalığa uğrama, yaş ile birlikte değişim gösterirken (Rigby vd., 1997; Salmon vd., 1998); insanlar arasındaki ilişkilere göre yaşanan duygusal, psikolojik durumları ifade eden ilişkisel zorbalıkta, bir değişim olmadığının yanında, yaş arttıkça maruz kalmanın da arttığı bildirilmektedir (Perry vd., 1989; Şirvanlı-Özen, (2006)'den).

Yoon vd. (2016)'nın çalışmasına göre okul, zorbalığın kritik bir bağlamıdır. Yapılan araştırmada öğretmenlerin zorbalık olaylarına verdikleri tepkiler, bireysel ve bağlamsal değişkenlerin bu tepkiler üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Araştırmaya katılan 236 öğretmen; fiziksel, sözel ve ilişkisel zorbalığı tasvir eden video akışlarını izleyip zorbalara ve mağdurlara nasıl tepki vereceklerini bildirmişlerdir. Öğretmenlerin mağdurlara fiziksel, ilişkisel ya da sözel zorbalık yapan zorbaları disiplin etme yerine olumlu sosyal beceriler öğretme olasılıkları daha yüksek tespit edilmiştir. Öğretmenlerin cinsiyeti, algılanan düşmanca okul iklimi, çocukluklarında zorbalığa ilişkin deneyimleri, zorbalığa verdikleri tepkilerle ilişkilendirilmiştir. Genel olarak öğretmenlerin farklı etnik kökene sahip zorbaları disipline etme olasılıkları, kendi etnik kökeninden olanlara göre daha az bulunmuştur. Öğretmenlerin cinsiyetleri, mağdurların cinsiyetiyle eşleşiyorsa, mağdurları disipline etmeye daha istekli olduğu tespit edilmiştir.

Zorbalık, okuldaki şiddetin yaygın bir türüdür. Ergenlik çağındaki bireyler arasında sağlık ve akademik performans üzerinde aşırı etkisi olan önemli bir uyumsuzluk kaynağıdır (Maharjan ve Shrestha, 2022).

Çocukluk çağından yetişkinliğe geçilen buluş döneminde olan ergenlik çağındaki bireyler, toplum içinde daha çok yer almak isteyebilir. Buna bağlı olarak sosyal yaşamdaki, istenmeyen kişilik özelliklerini de örnek alabilirler. Sosyal hayatta olumsuz grupların içinde yer alma, kendilerini bu gruplarla özdeşleştirme, bu topluluklardan onay alma isteği ile istenmeyen yıkıcı eylemler göstermeye başlayabilirler. Bu durum,

akran zorbalığının bu çevreler içinde de ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Öztuna, 2018).

Ergenlik çağında, fiziksel değişimlerin yanında cinsel organlarının gelişimi ve üreme yeteneğini kazanması, bireyin kendini kız veya erkek olarak bir cinsiyet kimliğinde algılamasını sağlar. Dış görünümün, bedensel ve ruhsal dengenin değişmesi, cinsiyet rollerinin daha belirgin hissedilmesi ile beraber, cinsel kimlik gelişiminin tamamlanmasını sağlamaktadır (Derman, 2008).

Puberte döneminin başlaması ile birlikte birey bedensel, zihinsel, ruhsal-psikolojik değişimlerin de içine girer. Çalkantılı geçen bu dönemde ergen, çocukluk dönemindeki bağlanma kişilerinden uzaklaşarak arkadaş çevresine yönelmeye başlar. Anne-babaya karşı örnek çocuk olma yerine, anne-baba çatışma yaşanan kişiler olarak görünmeye başlar. Genç, kendine arkadaş çevresini örnek olarak seçer. Ergenlik çağındaki birey, böylece arkadaş gruplarının içinde ilgilerini keşfetmeye, doğru ilişkiler geliştirip karşı cinsle iletişim kurmaya başlar. Grupların, birey üzerinde aidiyet duygusu oluşturmaları, kişiliğini desteklemesi, değerli olduğu duygusunu vermesi, yapabilme ve başarabilme cesaretini vermesi, kararlılığını sağlaması, duygusal bütünlük hissetme gibi olumlu katkıları olabileceği gibi suça sürüklenme, şiddet içerikli olaylara karışma gibi istenmeyen yıkıcı eylemlere de zemin hazırlayabilir (Demir, 2012).

Buluğ dönemindeki gençler, grup içinde aidiyet duygusu geliştirme ve duygusal bütünlük kazanma açısından zorluk yaşayabilmektedir. Ergenlik döneminde, kişinin arkadaş çevresinden aldığı duygusal yardım, diğer dönemlere göre daha fazla önem kazanmaktadır (Acar, 2009).

Maharjan ve Shrestha (2022)'nin çalışmasında, ergenlik çağındaki öğrenciler arasında zorbalığa maruz kalmanın yaygınlığı ve bunun sosyo-demografik, aile ve okul değişkenleri ile ilişkisini belirlemek amaçlanmıştır. Çok aşamalı tabakalı küme örnekleme tekniği ile seçilen, Katmandu belediyesine bağlı 10 devlet ve 10 özel okulun 7-11. sınıflarında öğrenim gören 568 ergen birey arasında gerçekleştirilen tanımlayıcı bir anket kullanılmıştır. Bilgilendirilmiş onam alındıktan sonra Google Anket aracı ile veri toplamak için değiştirilmiş, revize edilmiş Olweus Zorba Mağdur Anketi'nin (OBVQ) Nepalce versiyonu kullanılmıştır. Bulgulara bakıldığında, zorbalık mağduriyetinin yaygınlığı 568 katılımcı arasında %20,4 bulunmuştur. Zorbalık türlerine bakıldığında; sözel zorbalığın yüzde 75,8 oranında, ilişkisel zorbalığın yüzde 57,7

oranında, fiziksel zorbalığın yüzde 23,2 ve siber zorbalığın da yüzde 23,2 olduğu görülmüştür. Erkek katılımcılar (%63,8) kadınlara (%36,2) göre daha fazla mağdur olduğu tespit edilmiştir. Zorbalığa maruz kalanların en yüksek oranı %23,6 ile 15-19 yaş grubu sonucuna varılmıştır. Zorbalığa uğrayan öğrencilerin yaklaşık üçte birinin (%34,0) aile sorunu olduğuna ulaşılmıştır. Okulu sevmeyen ve zorbalığa uğramaktan korkanların oranı daha yüksek oranda (sırasıyla %40,9 ve %33,3) bulunmuştur. Sonuç olarak, zorbalık mağduriyetinin yaygınlığı ergen çağındaki öğrenciler arasında bir sorun olma eğiliminde olduğu, zorbalık mağduriyetinin 15-19 yaş grubunda ve erkek ergenlerde yüksek olmasının muhtemel olduğu tespit edilmiştir. Sözlü zorbalığın, en yaygın zorbalık türü olduğuna ulaşılmıştır. Anne-babasıyla daha az zaman geçiren, okulunu sevmeyen, ailevi sorunları olan ve zorbalığa uğramaktan korkan ergen bireylerin, zorbalığa yakalanma olasılığı daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

2.6.2. Zorbalık eylemlerinin gerçekleştiği mekân

Literatürde yapılan araştırmalarda, öğretmenlerden alınan verilere göre; zorbalık eylemlerinin gerçekleştiği mekân ve gerçekleşme biçimi değişkenlik göstermektedir. Buna bağlı olarak topluluktan soyutlama şeklinde olan zorbalık eylemlerinin dışındaki zorbalık türleri, daha çok dersliklerde görülmektedir. Zorbalık olaylarının gerçekleştiği mekânlar derslik ortamı, okul bahçesi ve koridorlar olarak sıralanabilir. Fiziksel zorbalık eylemleri en çok derslikte ve okul bahçesinde meydana gelirken topluluktan dışlama-soyutlama şeklinde olan zorbalık türü daha çok okul bahçesinde görülmektedir. Akran zorbalığının en az yoğunlukta görüldüğü mekânlar ise; okul kantini ve tuvaletler olarak belirlenmiştir (Kartal, 2009).

Düzensiz, bağımsız, başıboş ve kontrolün yetersiz olduğu oyun mekânları da zorbalık davranışlarının artmasına sebep olmaktadır (Craig vd., 2000).

2.6.3. Anne-baba tutumlarının zorbalıkla ilişkisi

Çocukluk çağında olduğu kadar buluş çağında da aile içi ilişkiler önemli bir yere sahiptir. Bu çağda ergenlik dönemindeki birey, arkadaş grubuna karşı aidiyet duygusu geliştirme, önemsenme, ilgi ve beğeni kazanmak için çaba gösterecektir. Benlik gelişimine yönelik bu ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli yollar deneyecektir. Ergenlik dönemindeki birey, bu tür ihtiyaçlarını karşılamak ve otorite kazanabilmek için zorbaca davranışlar gösterme veya zorbalık eylemlerine maruz kalma durumlarını da

yaşayabilir. Buluş döneminde yaşanan bu olaylar, yetişkinlik çağında şiddet içerikli yıkıcı davranışlar göstermelerine de sebep olacaktır (Kupersmith ve Patterson, 1991; Kavşut, (2009)'dan).

Buluş döneminde olan genç bir bireyin, toplumsal yaşama ilişkin temel değerleri kazanması ve kendi alanına giren herhangi bir durumun yükümlülüklerini öğrenebilmesi için yetişkin bireylerin desteğine ihtiyacı vardır. Aile, bu anlamda genç bireye en iyi desteği sağlayacak olan kurumdur (Yavuzer, 1998).

Ergenlik çağı gencin, eş zamanlı olarak bağımsızlaşma arzusunun olduğu aynı zamanda ebeveyn-çocuk ilişkisinin devam ettiği, bağlılığın olduğu gelişim dönemidir (Yurdakul, 2020).

Ebeveynler, çocuğun şu anki eylemlerinin şekillenmesi ve ileriki hayatında belli başlı davranış kalıplarının oluşması için önemli bir yere sahiptir. Çocuğun benzer olaylar karşısında aynı davranışları sergilemesi, ihtiyaçlarını kendi başına karşılayabilmesi, içinde bulunduğu toplumun örf, adet, gelenek göreneklerini öğrenip uyum sağlayabilmesi, kimseye muhtaç olmadan günlük rutinlerine devam edebilmesi, içten davranıp duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilen kimseler olabilmeleri ebeveynlerle sağlıklı iletişim kurmalarına dayanır. Bu anlamda, anne-babalar çocuklarının kişilik gelişiminde ciddi unsurlardan biridir (Pekşen-Akça, 2012).

Bandura'nın sosyal öğrenme teorisine göre; aile içinde meydana gelen çatışmalar çocukların davranışlarının şekillenmesinde etkili olmaktadır. İlişkilerinde güvensiz ve kuşkulu, diğerlerine karşı dostça olmayan tavırlar gösteren kişilerin çoğunlukla, sağlıklı anne-çocuk bağlanması geliştirememiş bireylerdir. Bu durum çocukların, sosyal bağlarını da etkilemektedir. Cezalandırıcı ve aşırı gevşek tutumlar gösteren ebeveynlerin çocuklarında, zorbalık davranış düzeyinin arttığı görülürken yargılayıcı, aşırı müdahaleci, gevşek ve koruyucu tutumlar gösteren ailelerin çocuklarının zorbalığa maruz kalma düzeylerinin daha yüksek olduğu bilinmektedir (Gürhan, 2017).

Aile içinde hoşgörüsüz, katı, baskıcı bir disiplin anlayışının olması, ev içinde ağır cezaların olması, sevgi ve ilginin yetersiz kaldığı ortamlarda yetişen çocuklar zorba davranışlar göstermeye daha yatkındır (Cenkseven-Önder ve Yurtal, 2008).

Seven (2008)'e göre, ebeveynlerin olumlu tutumları da çocuğun psikolojik gelişimine olumlu katkı sağlar. Aile içinde sevgi, saygı, huzur ve şeffaflığın olduğu, anne-babanın

iyi bir rehber olduğu, kurallar ve sınırların birlikte herkes için uygulandığı, her aile ferdinin eşit söz hakkına sahip olduğu aile ortamları çocuğın gelişimini destekler. Bunun yanında anne-babanın davranışlarında tutarsız olduğu, ilgisiz ve vurdumduymaz tavırlar sergilendiği, çocuğın yaptığı her şeyin aşırı hoş görüldüğu ortamlarda yetişen çocuklarda ise çeşitli davranış sorunları ortaya çıkabilmektedir.

Yapılan araştırmalarda, zorba çocukların aileleri genellikle güç ve saldırganlık eğilimli iken mağdur çocukların anne-babalarının ise aşırı koruyucu tutumlar gösterdikleri tespit edilmiştir. Ayrıca ilgisiz ve vurdumduymaz davranışlar sergileyen aileler ve çocuğın davranışlarına farklı tutumlar gösteren ebeveynler, çocuklarının saldırganlık ve şiddet içeren eylemler göstermesinde etkili olmaktadır (Sarıtaş, 2006, s.1; Yelboğa ve Koçak (2019)'dan).

Çocukluk döneminden itibaren, birey ile sağlıklı ilişkiler geliştiren ebeveynler aynı tutumları ergenlik döneminde de devam ettirmektedir. Buluğ çağlarında bireye, iyi bir kılavuzluk yapan anne-babalar gencin ergenlik sorunlarının da kolayca üstesinden gelmesini sağlamaktadır. Bu anlamda ergenlik çağındaki bireyin davranışlarının şekillenmesinde anne-babanın payı önem taşımaktadır (Yavuzer, 1998).

Okul zorbalığının hem bireyin refahını hem de sosyal işleyişini etkileyen önemli bir faktör olduğu giderek daha fazla kabul edilmektedir. Çeşitli çalışmalar, ebeveynlerin/ailenin sosyoekonomik durumu, ailenin ve ev ortamının kalitesi, okul iklimi, yapısı ve ahlakı ve ayrıca çeşitli topluluk özellikleri gibi zorbalığa maruz kalmayla ilgili bağlamsal faktörlerin potansiyel rolüne dair kanıtlar sunmaktadır (Pervanidou vd., 2019).

Asimopoulos vd. (2014) yaptıkları bir nitel araştırmada; hem ilkokul öğrencilerinin hem de öğretmenlerinin, okulda zorbalık olgusuna ilişkin algılarına yönelik veriler bildirmektedir. Araştırma odak grup görüşmeleri yoluyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya göre, zorbalık olgusu öğrenciler tarafından önemli bir sorun olarak kabul edilmekte ve anlaşılmaktadır. Öğrenciler de bunun etkilerini birinci sınıftan itibaren yaşamakta ve zorbalıkla yüzleşmek için yetişkinlerden, özellikle de öğretmenlerinden yardım almakta, ancak çoğu durumda dinlememektedirler. Öte yandan öğretmenler, yalnızca fiziksel şiddet içeren ve ebeveynleri endişelendirebilecek ciddi sonuçları olan olayları sorun olarak görme eğilimindedir. Öğrencilerin ve öğretmenlerin zorbalığa karşı politika ve uygulama önlemlerine ilişkin önerileri; iletişimin geliştirilmesi,

farkındalık yaratma, sağlık profesyonellerinin desteği ile ebeveynlerle işbirliğine odaklanmak olarak tespit edilmiştir.

2.6.4. Akademik başarının zorbalıkla ilişkisi

Öğrencilerin akran zorbalığı eylemlerini gösterme eğilimi, akademik başarısı ile ilişkilendirilebilir. Akademik başarısı az veya orta düzeyde olan çocuklar, akademik başarısı iyi durumda olan öğrencilere göre zorbalık davranışlarını daha çok gösterdiği tespit edilmiştir (Genç, 2007).

Eğitim kurumlarında öğretmenler ile gerçekleştirilen araştırmalarda, zorbalık eylemlerine daha çok akademik başarısı akranlarına göre yeterli seviyede olmayan öğrencilerin başvurduğu ifade edilmiştir (Çinkır ve Karaman-Kepeneci, 2003).

Kişide çocuksu tutum ve eylemlerin yerini yetişkin tutum ve davranışlarının aldığı, cinsiyet karakterlerinin kazanıldığı, bireyin yetişkin rolüne psikolojik ve bedensel olarak hazırlandığı ortaöğretim döneminde, ergenlik çağındaki bireyin kendi benliğine yönelik algısı, hem kendisinin hem de içinde bulunduğu toplum ile ilişkilerini etkileyebilmektedir. Ergen bireyin kendilik algısının gözlemlenmesi, olan durumun resmedilmesi ve buna bağlı olarak önlemlerin alınması, mühim noktalardan biridir (Sezer, 2010).

Ergenlik dönemindeki bireyler buluş çağında, kendi hayatı ile ilgili dini-felsefi hayat görüşü konusunda bir kimlik oluşturma ve toplumsal rol kazanma ihtiyacı içindedir. Ergen bireyin, bu döneme kadar gerekli denemeleri yapıp düşüncelerinin netleşmiş olması, bireysel yetenekleri ve özelliklerinin ebeveynleri tarafından doğru yönlendirilip bunların zaman içinde tutarlılığının belirlenmesi önemlidir (Aşıcı ve Aslan, 2010).

Benlik kavramı; birini kendisi yapan şey onu diğerlerinden ayıran temel unsur, kendilik, bireyin farklı alanlarda kendisi hakkında ne düşündüğü gibi anlamlara gelmektedir. Kişinin kendine yönelik görüş açısı olup aynı zamanda bireyin belleğinde kendini belirgin özellikleri ile simgeleştirmesidir. Bununla beraber benlik olgusu, kişinin yaşadığı, gördüğü, duyduğu her şeyden geriye kalan ve ileriye yönelik amaçlarını belleğinde sembolleştirmesi ve kendi soyut şemasını tasarlamasıdır Benlik şeması, kişinin zihinsel ve duygusal yapılarıdır. Zihinsel ve duygusal yapılar çeşitli bilgi süreçlerini organize edip yönlendirilmesini sağlar. Bireyin kendisi hakkındaki inançlarını, fikirlerini organize eden bilişsel süreçlerdir. Kişinin, diğerleri hakkındaki

söylemlerinde de benlik şemalarının etkisi vardır. Benlik, benlik şemaları bireyin hayatına yön vermesini sağlayan, çevre ile etkileşim yoluyla zaman içinde gelişen ve karar verme süreçlerini etkileyen yapılardır (Aydın, 1996).

Literatürde ki yapılan araştırmalarda, akran zorbalığına maruz olma ve benlik imgesi arasında ters yönde bir ilişki olduğu (Karatzias vd., 2002) ve mağdurların akran zorbalığına maruz kaldıkça benlik algılarının da giderek olumsuz yönde etkilendiği ifade edilmiştir (Marsh vd., 2001).

Neticede; yaş değişkenine bağlı olarak düşmekle birlikte, kız çocuğu da erkek çocuğu da olumsuz benlik kavramına sahipse ve anne-babalarından istenmeyen çocuk yetiştirme tutumlarına maruz kalıyorsa, akran zorbalığı olaylarına maruz kalma düzeyi de yükselmektedir (Şirvanlı-Özen, 2006).

Frisen vd. (2009) gerçekleştirdikleri bir araştırmada, akran zorbalığı ile beden yapısı arasındaki bağlantıyı incelemişlerdir. Araştırmanın hedef kitlesi, on yaşında 960 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin 515'i kız, 445'i erkek öğrencidir. Çalışmaya katılanlara akran zorbalığına maruz kalma, kilo, boy uzunluğu, vücut yapısı ile ilgili düşüncelerini belirtmeleri istenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; yaşına göre normal kilonun üzerinde olan kızlar; hem kilo ile ilgili dalga geçmelere hem de akran zorbalığına maruz kalmaktadır. Erkek öğrenciler ise yalnızca, kilo yüzünden dalga geçmeye maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmanın verilerine göre öğrenciler; vücut yapılarını önemli görmekte olup diğer bireylerin, vücut yapıları ile ilgili yorumlarını dikkate almamaktadırlar. Akran zorbalığına maruz kalan ergenlerin de vücut yapılarına karşı olumsuz bakış açısına sahip olduğu, elde edilen bilgiler arasında olmuştur.

Akran zorbalığında cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi gibi parametrelerin yanında diğer unsurların da ayrıntılı incelenmesi gerekmektedir. Örneğin, bireylerin sosyoekonomik koşullarının akran zorbalığına etkisi çalışılabilir. Geçimini güçlkle sağlayan ailelerin çocukları ile varlıklı ailelerin çocukları karşılaştırılarak hangi grubun akran zorbalığına daha çok uğradığı araştırılabilecek alanlardan biridir. Pek çok araştırmada değişken olarak kullanılan öğrencinin eğitim-öğretim aldığı sınıf seviyesi, bulunulan okulun türü, (ücretli veya ücretsiz okul) çocuğun okulda uyulması gereken normlarla, eğitimcilerle, arkadaş çevresi ile ilgili düşünceleri, eğitim-öğretim kurumunun otorite ve emniyet

durumlarının da zorbalıkla ilişkisi daha detaylı incelenmesi gereken konulardır (Sevinç ve Kayaoğlu, 2012).

2.7. Zorbalıkla Mücadelede Alınabilecek Önlemler

Ülkemizde zorbalıkla ilgili çalışmaların sayısının nispeten sınırlı olduğu bilinmektedir (Kapıcı, 2004). Günümüzde eğitimcilerin karşılaştığı en zor sorunlardan biri zorbalığa karşı mücadeledir. Bu yaygın sorun sınıflarda, yemekhanelerde, denetlenmeyen alanlarda, oyun alanlarında ve elektronik medyada meydana gelmektedir (Yerger ve Gehret, 2011).

Özellikle okullarda öğrenciler arasında meydana gelen kargaşa, dalaşma, yumruklaşma gibi olaylar akran zorbalığı olarak nitelendirilmektedir. Oysaki akran zorbalığının ne olduğunun bilinmesi, öğretmen-veli ve öğrencilerde bu konuda farkındalığı artırıcı çalışmaların yapılması kavram yanlışlığını azaltıp doğru müdahale programlarının oluşmasını sağlayacaktır (Türker, 2012).

Genellikle eğitim-öğretim kurumlarımızda sıklıkla karşılaşılan zorbalık ve kaba kuvvet kullanılarak yapılan saldırganlık durumlarına rastlanmaktadır. Çocukların karşı karşıya kaldığı bu olayları şiddete başvurmada, yapıcı yollarla çözme becerileri edinmeleri için Akgün vd. (2006) tarafından ilköğretim birinci kademe öğrencilerine özgü “Anlaşmazlıklarımızı Çözebiliriz” adında Çatışma Çözümü Eğitim Programı geliştirilmiş ve kitap haline getirilmiştir. Çatışma Çözme Eğitim Programı oluşturulurken Johnson (1995) ve Johnson (2004) tarafından “Öğrencilere Barışçıl Olmayı Öğreten Program” temel alınarak kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Toplam 21 oturumdan oluşan kitapta, öğrencilerin bilişsel ve psiko-sosyal gelişimleri göz önünde bulundurularak hazırlanan etkinliklerden oluşmaktadır. Geliştirilen programda çocukların sorun çözme becerileri geliştirebilmesi, sağlıklı ilişkiler kurabilmesi, duygu ve düşüncelerini çatışmaya yer vermeden doğru yollarla ifade edebilmesi, öfke kontrol tekniklerinin kazandırılması hedeflenmiştir. Ayrıca çatışmaların kaynakları, çatışmalar sonunda verilen tepkilere de kitapta yer verilmiştir. Ayrıca kitapta, aşağıda ifade edilen çatışma çözme becerileri de kazandırılmaya çalışılmıştır:

- 1) Öfkeliyken sakin kalmak,
- 2) Karşımızdaki bireye talebimizi ve isteklerimizi ifade etme,
- 3) Olayda karşımızdakinin penceresinden bakmak ve kişiyi dinleyip anlamaya çalışmak,

4) Sorunu tanımlamak,

5) Beraber çözüm yolları tasarlamak,

6) En sağlıklı ve doğru çözümü, yine birlikte seçmek, olmak üzere öğrencilere bu yeterlilikleri kazandırmak için oyun aktiviteleri yapma, kalem-kâğıt etkinlikleri ve çizimler yapma, sınıf içinde müzakereler yapma ve canlandırma tarzında faaliyetler kullanılmaktadır (Akgün vd., 2007).

“Anlaşmazlıklarımızı Çözebiliriz” eğitimi karşılıklı etkileşime dayanan bir programdır. Programda yer alan etkinlikler, haftada iki gün 40’ar dakikalık çalışmalar şeklinde yapıldığında 10 hafta (2,5 ay) içinde bitirilmektedir. Eğitimler sınıf öğretmeni, okul rehber öğretmeni/psikolojik danışmanı, okul psikoloğu gibi uygulayıcıların ağzından yazılmış olup öğrencilerin aktif katılımına dayanır. Uygulayıcıların, eğitimler boyunca söyleyeceği yönlendirmeler detaylı bir şekilde yazılarak ifadelerde tutarsızlığın önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Çatışma çözme eğitim programının içinde öğrencilerin ilgisini çekebilecek posterler, çizimler, karikatürler materyal olarak kullanılmaya özen gösterilmiştir. “Anlaşmazlıklarımızı Çözebiliriz” esasta çocukların günlük yaşam içinde karşılaştığı durumları, şiddete başvurmadan çözmesini amaçlamaktadır. Son zamanlarda ortaya atılan teorilerde ve birincil verilere dayanan çalışmalarda eş duyum, öfke kontrolü, sosyal bilgi işleme yanışları da araştırmalara alınmıştır (Akgün ve Araz, 2010).

Eğitim-öğretim kurumlarında yaşanan akran zorbalığı; okul içi ve okul dışındaki herkesin, okul ile sosyal bağlarını ve iletişimini etkileyen, okuldaki etkinliklere katılımı, bireylerin kendini fiziksel ve duygusal yönde güvende hissetmelerini sağlayıcı unsurları etkileyen olaylardır. Buna bağlı olarak da akran zorbalığının etkilerini en aza indirmek için okul iklimini güvenilir hale getirilip okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin zorbalık olaylarına ciddiyetle yaklaşması gereklidir (Karataş ve Ünalnış, 2019).

Gültekin-Akduman (2012)’a göre, akran zorbalığı konusunda literatür taraması yapıldığında çalışmaların çoğunlukla ilköğretim, ortaöğretim ve üniversite yıllarını içerdığı bununla beraber okul öncesi dönemin konu edilmediğı görölmektedir. Oysa erken dönemde akran zorbalığı davranışına sebebiyet veren etmenlerin neler olduğunun ortaya çıkarılması, uygun önleme müdahale programlarının geliştirilmesi gittikçe artan zorbalık ve şiddet vakalarının da azalmasını sağlayacaktır. Önleme programlarının geliştirilmesinde, öncelikle risk altında olan kesimin belirlenmesi programın

önceliklerinin belirlenmesi için önem arz etmektedir. Erken müdahale stratejilerinin okul öncesi dönemde başlaması, akran zorbalığının zaman içindeki gelişimini takip etme açısından faydalı olacaktır.

Gangal ve Öztürk (2019)'a göre, öğretmenlere istenmeyen olumsuz davranışları tanıma ve yönetme ile ilgili eğitimler verilmesi, hizmet içi eğitim faaliyetleri yoluyla başa çıkma yöntemleri ve görüş paylaşımlarında bulunmaları, olumsuz eylemlerle başa çıkma konusunda yöntem ve tekniklerin çeşitlenmesini sağlayabilecektir. Öğretmenlere güncel, çocuk merkezli öğrenme, proje tabanlı öğrenme, çocuk pedagojisine uygun dokümantasyon tekniklerinin kullanıldığı süreç odaklı çalışmaların yararlı olacağı belirtilmektedir. Öğretmenlerin sınıf içinde istenmeyen davranışlarla ilgili yeni ve farklı bakış açıları ile tanışması, bu konuda projelere ve eğitimlere katılması yönünde destek verilebilir.

Gökler (2009)'e göre, akran zorbalığı eylemlerinin azalması için okullardaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Servislerinde görevli rehber öğretmen/psikolojik danışmanların okul idaresine, öğretmenlere, okuldaki görevli personele, kantin hizmetinde çalışanlara, öğrencilere ve velilere seminerler gerçekleştirilip farkındalık artırıcı etkinlikler düzenlenmesi zorbalık olaylarına daha bilinçli yaklaşımı sağlayacaktır.

Aksaray (2011)'a göre, yöneticiler ve okul rehber öğretmenleri/psikolojik danışmanlar, zorbalığın her türü ile ilgili okulların daha güvenli hale gelmesi için kuralları net hazırlayıp açıklamalı ve tutarlı davranmalıdır. Özellikle siber suçlar gibi internet ortamında yapılan sanal zorbalıklarda, mutlaka şüpheli durumları kolluk kuvvetlerine bildirim yapmalıdırlar. Okul olarak sanal zorbalığa ilişkin bilinçlenme çalışmaları yürütülmeli ve ailelerin farkındalığı arttırılmalıdır.

Eğitim-öğretim çağındaki çocuklar ve gençler arasında gün geçtikçe artan zorbalık olaylarına yönelik, ülkemizde ve tüm dünyada farkındalık yükselmiştir. Bu yükselişin sebebi; medya araçlarının kullanımının artması ve yaygınlaşması, bu tür durumların kolaylıkla çevrimiçi ortamlarda paylaşılmasıdır. Yapılan haberler ve paylaşımlardan hareketle zorbalığın sadece çocuklara akranları tarafından yapılan fiziksel, sözel, duygusal, sanal ve cinsel zorbalıktan ibaret olmadığı çocukların yetişkinler tarafından da zorbalığa maruz kalabileceğine dikkat çekilmiştir. Önlenbilmesi için, artan zorbalık olaylarına karşı kısa zamanda etkili müdahale çalışmaları geliştirilmelidir. Yıkıcı

davranışların son bulması için bilimsel araştırmalar, çalışılmaya başlanmıştır (Çinkır ve Karaman-Kepeneci, 2003).

Sosyometri gibi bireyi tanıma teknikleri ile grup içi dayanışma tespit edilip çatışmalar ve uyumsuzluklar azaltılabilir. Sınıf içindeki öğrencilerin arkadaşlık ağı haritası klikler, yalnız öğrenciler, grubun popüler kişisi, grubun lideri ve topluluğun iletişim ağı hakkında uygulayıcıya bilgi sağlamaktadır. Çıkan sonuçlara göre sınıf içi rehberlik çalışmalarına yönelerek davranış sorunları en aza indirilebilir. Sınıf içinde yalnız kalan veya dışlanan öğrencilere yönelik zorbalık yapılmasının da önüne geçilmesi sağlanabilir. Ayrıca akademik anlamda derslerde, öğrencilerin ilgisini çekebilecek materyaller kullanılması öğrencilerin, öğrenme çalışmalarından daha çok keyif almasını sağlayacaktır. Kalitesiz geçirilen zamanlar, zorbalık eylemlerin ortaya çıkmasına sebebiyet verebilir. Kâğıt-kalem etkinlikleri yapmak, canlandırmalar, sınıf içi münazaralar düzenlemek öğrencilerin dikkatini canlı tutacaktır. Öğrenciler arasındaki bireysel farklar da yadırganmamalı ve bu konuda tüm okul çalışanları güvene ve saygıya dayalı ortak tutum göstermelidir. Örneğin; görme sorunu olan bir öğrenci kullandığı gözlük ile ilgili bir araştırma yapabilir. Tarihi öyküsünü sınıf ile paylaşabilir. İstendik davranışlar gösteren öğrenciler, manevi pekiştireçler ile ödüllendirilmelidir. Çocukları diğerleri nazarında kötülemek, iğneleyici sözler söylenmesinden kaçınmak gereklidir. Yine sınıfa yeni gelen öğrencilerin okul ve sınıf ortamına uyumunu sağlayacağı oryantasyon çalışmalarının da yapılması zorbalık eylemlerinin görülmesini azaltacaktır (Uysal ve Dinçer, 2012).

Yapılan araştırma bulgularında, drama uygulamalarının katılımcılarda birbirlerini tanıma düzeylerini artırıp ve bu sayede aralarında olumlu ilişkilerin oluşmasını sağladığına ulaşılmaktadır (Uşaklı, 2012, 2015).

Crothers ve Kolbert (2008)'e göre, sınıf öğretmenleri, yaygın bir çocuk davranış sorunuyla başa çıkma ve bu sorunu ele alma konusunda, zorbalığı eğitim ortamında bir davranış yönetimi sorunu olarak görmekten yararlanabilir. Tüm okulun zorbalıkla mücadele programları genellikle drama gibi rehberlik dersleri ile (örneğin; senaryoların canlandırılması), bir video izletmek ve kitap okumaktır. Böyle bir uygulamada temel amaç, zorbalık sorununa karşı duyarlılık olarak görülebilir. Zorbalıkla ilgili drama, videolar, kitaplar, tartışma, zorbalığı tanımlama, zorbalık hakkında çocuklara konuşma dili eğitimleri verme ve deneyimler paylaşılabilir. Küçük çocukların öğretmenleri ise;

zorba ve mağdur rollerini taklit etmek için kuklaları kullanarak zorbalık senaryolarını canlandırabilir. Çocuklar ergenliğe doğru olgunlaştıkça, öğretmenler çocukları zorbalığı tasvir eden senaryolar geliştirmeye ve senaryoları canlandırmak için kuklalar kullanmaya teşvik edebilir.

Bilhassa lise düzeyindeki okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Servislerinin önleyici hizmetler kapsamındaki çalışmalarında, akran zorbalığı şikâyeti ile gelen öğrencilerin başta akademik durumları olmak üzere risk faktörleri iyi irdelenmelidir. Ailede alkol/madde bağımlısı bireyler olması, ebeveynlerin eğitim düzeyi, yeme bozukluklarından olan şişmanlamaya karşı aşırı duyarlılık, tıkanırcasına yemek yeme isteği, kişinin besleyici değeri olmayan kâğıt, toprak gibi maddeleri yemesi, tüketilen besinlerin herhangi bir sağlık problemine bağlı olmaksızın geri çıkarılması, yiyeceklere karşı ilgisiz kalma, yiyeceklere duygusal anlamlar yükleme, belli bir sürede birçok kişinin yiyebileceğinden daha fazla yiyeceği yeme şeklinde seyreden vakaları bu yönleri ile de değerlendirmek davranış sorunlarının önüne geçilmesi açısından faydalı olacaktır (Aslan ve Aşıcı, 2011).

Ebeveynler, akran zorbalığını önleme konusunda önemli bağlaşıktır. Anne-baba olmak, çocukla iletişim kurmakla ilgilidir. Olumlu çift yönlü iletişim, çocukta özgüveni arttırmak için önemlidir. Çocukları teşvik edici ve övgü içeren sözlerle büyütürken, aynı zamanda onları dinlemek, kendilerine olan saygılarını ve güvenlerini pekiştirir. Değerli olduklarını ve sevildiklerini hissetmelerini sağlar. Çocuğu ile rahat iletişim kurabilen ebeveynler, çocukları akran zorbalığı gibi bir duruma maruz kaldıklarında kendilerini daha rahat ifade edeceklerdir. Ebeveynler, aynı zamanda olumlu davranış geliştirmeleri için de çocuklarına örnek teşkil etmelidir. Örneğin; anne-baba bir marketten alışveriş yaparken davranışları ile çocuğuna model olmalıdır. Çocukların, akranları ile bir arada vakit geçirmeleri için de desteklenmeleri gereklidir. İstenmeyen bir davranış ile karşılaştıklarında sağlıklı başa çıkma stratejileri konusunda çocuklarına bilgi vermeleri gereklidir (Kendinden yaşça büyük birinden yardım iste, zorbalık yapanı uyar, uzaklaş ve zorbayı görmezden gel, gibi). Zorbaca davranışlar göstermenin, zorbalığa maruz kalmanın ya da sadece izleyici olarak kalmanın doğru olmadığı çocuklara öğretilmelidir (URL-2, 2017).

Menesini ve Salmivalli (2017)'e göre, zorbalığı önlemeye yönelik tüm okulu kapsayan programlar genellikle başarılıdır. Ancak etkileri farklılık gösterir; bazı programlar

tutarlı olumlu etkiler gösterirken bazılarının da etkili olduğuna dair çok az kanıt vardır veya hiç yoktur. Farklı etkiyi açıklayan unsur, programların yoğun, uzun süreli olması ve aslına uygun olarak uygulanmasıdır. Ebeveynlerin katılımının, zorbalara yönelik disiplin uygulamalarının yanı sıra etkileri de güçlendirdiği görülmektedir. Öğrenciler arasında, tüm grubun rolü hakkında farkındalığın artırılması zorbalığın sürdürülmesinde etkili olmaktadır. Sınıflarda zorbalığa karşı normların ve tepkilerin geliştirilmesi çok önemlidir. Öğretmenlerin zorbalığa karşı tutumlarını öğrencilere açıkça aktarmaları da oldukça önemlidir.

2.8. Literatür Özeti

Yaman ve Kocabaşoğlu (2011)'nın yaptığı çalışmada, farklı bir zorbalık türü olarak öğrencilerin, öğretmenlerine yaptığı dikey zorbalık araştırılmıştır. Nitel desenden “olgu bilim deseni” kullanılarak oluşturulan çalışmada okullarda görev yapan öğretmenlerden zorbalığa maruz kalanlar belirlenmiş ve mülakata alınmışlardır. Çalışmanın bilgi toplama aracı “standartlaştırılmış seçeneksiz, katılımcıların cevap vermesi gereken görüşme” soruları tercih edilmiştir. Veri çözümlemesi olarak “kategorisel çözümleme” seçilmiştir. Çalışmanın bulgularına bakıldığında; eğitimcilere çoğunlukla gruplaşarak zorbaca eylemler gerçekleştiği, öğrencilerin çoğunlukla onuncu sınıfta zorbalık yaptığı, öğrencilerin ailesel problemlerinin olduğu, yaşla birlikte zorbalığın azaldığı, sosyal medya ve sanal ortamların zorbalık davranışlarını teşvik ettiği ortaya çıkarılmıştır. Zorbalığa uğrama konusunda öğretmenlerin sınıf ortamında düzeni sağlama konusunda yeterlilik durumu, öğretmenin karakter özellikleri, cinsiyet açısından kadın öğretmenlerin zorbalığa daha çok maruz kaldığı, sınıfta sağlıklı eğitim-öğretim yapılamaması, öğretmenlerin bedensel ve ruhsal sağlığının yıpranması çalışmanın dikkate değer verileri arasındadır. Eğitimcilere genel olarak doğru sınıf yönetimi birebir de ise sorun çözme becerileri konusunda eğitimler verilmesi, bilişim teknolojileri aracılığı ile zorbalık konusunda farkındalık artırıcı çalışmalara yer verilmesi gibi tavsiyeler geliştirilebilir.

Bradshaw vd. (2007) araştırması, okulda zorbalık ve akran mağduriyetinin diğer biçimlerinin giderek artan bir endişe olmasına rağmen; zorbalığın sıklığı, zorbalığın en yaygın yeri ve biçimleri, sorunun ciddiyeti, sosyal normlar gibi konularda öğrenci ve personel algıları arasındaki potansiyel farklılıkları inceleyen çok az araştırma olduğunu

bildirmektedir. Bu araştırmanın verileri, 75 ilkokul, 20 ortaokul ve 14 lisede öğrenci (n=15.185) ve personelin (n=1.547) zorbalığa ilişkin algıları ve deneyimleri arasında bölge çapında yapılan bir anketten elde edilmiştir. Sonuçlar, tüm okul seviyelerindeki (ilkokul, ortaokul ve lise) personelin sık sık zorbalığa karışan öğrenci sayısını hafife aldığını göstermiştir. Hem ortaokul öğrencileri hem de personel, zorbalığa en fazla maruz kalan ve bu konuda en çok endişe duyanların olduğunu bildirme eğiliminde çıkmıştır. Zorbalık durumlarıyla baş etme konusunda daha fazla yeterliliğe sahip personelin, müdahale etme olasılığı daha yüksek ve zorbalık durumunu daha da kötüleştirme olasılığının daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Personelin zorbalıkla ilgili kendi deneyimleri, zorbalığa karşı tutumlarını, zorbalık durumuyla başa çıkma konusunda algılanan yeterlilik göstergesi olarak tespit edilmiştir. Okul psikologları tarafından, önleme ve müdahaleye yönelik öneriler sunulması gerektiği sonuçlarına varılmıştır.

Totan (2008), ülkemizde gerçekleştirdiği araştırmada, yaş ortalaması 16,5 olan erkek ve kızlarda zorbalık eylemlerinin paralellik gösterdiğini bildirmektedir. Zorbalık olaylarında mağdur durumunun kızlarda çok olduğu, zorba/mağdur durumunun erkeklerde daha çok görüldüğü verilerine varılmıştır. Sınıf düzeyinin zorba ve mağdur olma ile ters orantılı olduğu ortaya çıkmıştır. Sınıf düzeyi arttıkça, mağdur olmanın azalıp zorba olmanın arttığı tespit edilmiştir. Araştırmanın lojistik regresyon analizine göre; buluş çağında olan ergen bireyler ile ebeveynlerin ilişkisi zorbalık eylemlerini ters yönde etkilemektedir. Zorba eylemlerin, ergenlerin ebeveynlerle ilişkisi arttıkça azaldığı tespit edilmiştir.

Yapılan bir araştırmada, derslik içinde algılanan empatik atmosfer ile öz saygının birbirini etkilemesinin akran zorbalığı ile bağlantısı olmadığı tespit edilmiştir. Ancak öz saygı ile empati seviyelerine göre zorbalık testinden alınan ortalama değerlerin hangi seviyede değiştiğini belirlemek için yapılan tahlil sonucunda istatistiksel olarak anlamlı farka ulaşılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre okul çocuklarının, derslik içinde hissettiği empatik iklim ve zorbalık eylemleri arasında zıt ve doğrusal yönde önemli bir fark olduğuna varılmıştır (Kandemir ve Özbay, 2009).

Şahin vd. (2009) yaptıkları bir araştırma, anasınıfı öğretmenlerinin akran zorbalığı ile ilgili algılarını bildirmektedir. Araştırma, 2008-2009 eğitim-öğretim yılının birinci döneminde Trabzon il merkezinde bulunan ilköğretim okullarının anasınıflarında

alışan 13 ğretmen ile yapılmıştır. Nitel araştırma yaklaşımından “zel durum çalışması” yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak öğretmenlerin düşüncelerini almak için katılımcıların cevap vermesi gereken, seçeneği olmayan mülakat soruları tercih edilmiştir. Çalışmanın sonucuna göre; anasınıfı ğretmenlerinin zorbalık ile ilgili görüşlerinin farklı olduğu, anne-baba tutumlarının ve sosyal çevrenin zorbaca davranışların nedeni olarak grldđđ, anne-babayı bilgilendirmenin zorbalığın önüne geçmede en etkili yöntem olduğu sonucuna varılmıştır.

Kartal (2009) tarafından yapılan bir çalışmada, ğretmen adaylarının sadece vurma, tekme atma, saç çekme gibi temas edilerek ve fiziksel güç kullanılarak yapılan kavgaları zorbalık olarak algıladıkları tespit edilmiştir. Bu araştırmada, ğretmen adayları gruptan soyutlama gibi duygusal zorbalık olaylarında, öğrenciler ile duygudaşlık yapmamakta ve öğrencilerin bu sorunu kendilerinin çözmesi gerektiğini düşündükleri verilerine ulaşılmıştır. Ayrıca ğretmen adaylarının, sadece fiziksel zorbalığı kabul ettikleri, zorbalığın diğer çeşitlerini görmezden geldikleri ortaya çıkmıştır.

Kartal ve Bilgin (2009)’in çalışmasında; akran zorbalığı ile ilgili öğrencilerin ve öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Zorbalığa maruz kalan öğrencilerin, bunu anlatmaları ile ilgili en çok (%40,9) “bir dostuna anlatma” şıkkı olarak belirtirken, öğretmenler ise okul çocuklarının, okulda zorbaca davranışlara uğradığında bunu genellikle (%62,1) okulda bulunan bir erişkine anlattıklarını ifade etmişlerdir.

Hakan (2011)’ın çalışmasında, ilköğretim ğrencilerinin hangi tür zorbalık davranışına, ne derecede ve ne yoğunlukta uğradıkları incelenmiştir. Zorbalığın türü ve maruz kalma yoğunluğu arasında, istatiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Öğrencilerin akran zorbalığı, zorbalığa maruz kalma eşitleri ve zorbalık karşısında sessiz kalma, hiddetli ve sinirli olma durumları da istatiksel olarak anlamlı çıkmıştır.

Sleglova ve Cerna (2011)’nın yaptığı çalışma, siber zorbalığı ergen bireylerin bakış açısından ele alan niteliksel bir araştırmadır. Esas olarak siber zorbalığın etkilerine ve sonuçlarına, mağdurların durumla başa çıkma için seçtikleri başa çıkma stratejilerine odaklanılmaktadır. Verilerin tamamı, siber zorbalık mağduru olan 14-18 yaşı arası 15 ergenle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Siber zorbalık deneyimlerinin mağdurların davranışlarında değişikliklere yol açtığı bulunmuştur. Vakaların neredeyse tamamında öz saygının azalması, yalnızlık, hayal kırıklığı ve insanlara güvensizlik şeklinde kritik etkiler meydana gelmiştir. Daha aşırı etkilerin;

kendine zarar verme, arkadaşlara ve aileye karşı artan saldırganlık olmuştur. Siber zorbalık mağdurları, deneyimlerine dayanarak siber zorbalıkla baş etmek için baş etme stratejileri geliştirmişlerdir. Bu stratejiler çeşitli biçimlerde gerçekleşmiştir. Teknik savunma, saldırgana yönelik faaliyet, kaçınma, savunma stratejileri ve sosyal destek olduğu belirtilmiştir. Mağdurların bu stresli durumla başa çıkarken yaptıkları faaliyetler çeşitlilik göstermektedir. Bu durum muhtemelen farklı bağlamlardan, kişisel özelliklerden ve katılımcıların gelişiminden etkilenmektedir. Bulgular ayrıca, bazı başa çıkma stratejilerinin (yani teknik başa çıkma veya ebeveynlere söyleme) birçok durumda ya işlevsel olmadığını ya da kullanılamayacağını ortaya çıkarmıştır.

Ttofi ve Farrington (2011)'ın araştırması, okullarda zorbalıkla mücadele programlarının etkililiğine ilişkin sistematik bir inceleme ve meta-analiz sunmuştur. Zorbalıkla mücadele programının etkilerini, programı alan bir müdahale grubunu programı almayan kontrol grubuyla karşılaştırarak değerlendiren çalışmalar dâhil edilmiştir. Rastgele deneyler, zorbalığın öncesi ve sonrası ölçümleriyle müdahale-kontrol karşılaştırmaları, diğer müdahale-kontrol karşılaştırmaları ve yaş grubu tasarımları olmak üzere dört tür araştırma tasarımı dâhil edilmiştir. Hem yayınlanmış hem de yayınlanmamış raporlar da çalışmada kullanılmıştır. 1983 yılından Mayıs 2009 sonuna kadar 35 derginin tüm ciltleri ve 18 elektronik veri tabanı elle taranmıştır. İngilizce dışındaki dillerdeki raporlar da dâhil edilmiştir. Zorbalığın önlenmesiyle ilgili toplam 622 rapor bulunmuş ve bu raporlardan 89'u (53 farklı program değerlendirmesini açıklayan) incelemeye eklenmiştir. 53 farklı program değerlendirmesinden 44'ü zorbalık veya mağduriyet için etki büyüklüğünün hesaplanmasına izin veren veriler sağlamıştır. Bu 44 değerlendirmenin meta-analizi, genel olarak okul temelli zorbalıkla mücadele programlarının etkili olduğunu göstermiştir. Ortalama olarak zorbalık %20-23, mağduriyet ise %17-20 azalmıştır. Zorbalık ve mağduriyetin azalmasıyla ilişkili program öğeleri ve müdahale bileşenleri, araştırmacıların 44 programdan 40'inin kodlanmasına ilişkin geri bildirimlerine dayanarak belirlenmiştir. Ebeveyn toplantıları, katı disiplin yöntemleri ve geliştirilmiş oyun alanı denetimi içeren programlar gibi daha yoğun programların daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Akranlarla çalışmanın mağduriyetin artmasıyla ilişkilendirilmiştir. Bu bulgulara dayanarak zorbalıkla mücadele programlarının etkililiğine ilişkin yeni bir araştırma programı oluşturmanın gerekli olduğu sonucuna varılmıştır.

Uz-Baş ve Kabasakal (2010)'ın araştırması, ülkemizdeki okullarda saldırganlık eylemlerinin gün geçtikçe arttığını bildirmektedir. Yapılan bir çalışmada hedef kitlesi olarak, 951 ilköğretim öğrencisi seçilmiştir. Araştırmada ilköğretim öğrencilerinin %40'nın arkadaşlarına en az bir kez fiziksel şiddet eylemi gösterdiği, %20'sinin bir topluluk kavga-dövüşüne katıldığı, %7'sinin okulda yaralayıcı bir gereç yanında bulundurduğu, %6'sının ise yaralayıcı bir gereçle bir başkasına zarar verdiği tespit edilmiştir.

Gültekin-Akduman (2012)'ın yaptığı çalışmada, okul öncesi dönem çocukları arasındaki akran zorbalığı, akran zorbalığı türleri ve özelliklerini belirlemek amaçlanmıştır. Betimsel türde yapılan araştırmada, 53 okul öncesi öğretmeninden veriler elde edilmiştir. Çalışmada, bilgi toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen katılımcıların kendi cümleleri ile cevap vermesi gereken, seçeneksiz görüşme soruları tercih edilmiştir. Ulaşılan veriler, içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, okul öncesi dönemdeki çocukların daha çok hemcinslerine akran zorbalığı yaptığı, erkek çocukların daha fazla zorbalık yaptığı, en fazla fiziksel zorbalığın olduğu ve fiziksel zorbalıkla beraber ilişkisel ve sözel akran zorbalığının da yaşandığı ortaya çıkmıştır.

Kartal ve Bilgin (2012)'in araştırmasında, en çok zorbalığa maruz kalma nedeni olarak, fiziksel açıdan cılız (zorbalık yapanların %56,5 ile hem zorba-hem mağdurların %52,9 ve mağdurların %48,6'sı) olunması ifade edilmiştir. Aşırı kilolu olmak ve yoksul olmak diğer sebepler arasında belirtilmiştir. Zorbalığa maruz kalma sebebi olarak kızlar sıralı olarak boy uzunluğunun az olması, yoksul olmak ve aşırı kilolu olmak şeklinde belirtirken erkekler ise fiziksel cılızlık, aşırı kilolu olmak ve kiloca zayıf olmayı ifade etmişlerdir. Zorba ve mağdurlara göre, zorbalığa uğrama nedeni fiziksel cılızlık, yoksulluk ve çirkin kıyafetler değildir. Zorbalar ve zorba-mağdurlar akran zorbalığına maruz kalma sebebini öncelikle fiziksel cılızlık olarak belirtmiştir. Zorbalar ise; yalnız kalan, boy uzunluğu az olan ve yoksul çocukların zorbalığa uğradığını ifade etmişlerdir.

Parris vd. (2012) araştırması, öğrencilerin siber zorbalıkla başa çıkmalarının anlaşılması, araştırmacıların ve profesyonellerin siber zorbalığın olumsuz etkilerini hafifletmenin ve/veya önlemenin yollarını belirlemesine yardımcı olabileceğini bildirmektedir. Siber zorbalıkla başa çıkmanın derinlemesine incelenmesini sağlamak için nitel yöntemler kullanılmıştır. Sonuçlar üç ana başa çıkma temasını ortaya

çıkarmıştır. Bunlar; tepkisel başa çıkma, önleyici başa çıkma ve siber zorbalığı önlemenin hiçbir yolu yok şeklinde olmuştur. Reaktif başa çıkma, mesajları silerek veya görmezden gelerek siber zorbalık durumundan kaçınmayı kapsamaktadır. Önleyici başa çıkma stratejileri, yüz yüze konuşmayı, güvenliği ve farkındalığı arttırmayı içermektedir. Bazı öğrenciler siber zorbalığı azaltmanın bir yolu olmadığını bildirmiştir. Bu stratejiler mevcut başa çıkma teorileri açısından yorumlandığında bulgular, siber zorbalıkla başa çıkmada yeni ve kapsamlı bir modele ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymuştur.

Okulda şiddete çok odaklanılmasına rağmen, çeşitli okul ortamlarında suç işleme ile mağduriyet arasındaki ilişkiyi araştıran çok az araştırma yapılmıştır. Okul iklimi teorisi, okulun sosyal sisteminin, kültürünün, ortamının, ekolojik yapısının akademik performansının, suçluluğu ve son zamanlarda mağduriyet de dâhil olmak üzere öğrenci sonuçlarını etkilediğini ileri sürmektedir. Araştırma kapsamında 33 okuldaki, 5.037 kişiden oluşan 11. sınıf öğrencilerinden alınan verilerin hiyerarşik analizine göre, suç teşkil eden davranışın hem küçük hem de daha ciddi mağduriyet biçimleri için en güçlü belirleyici olduğunu ortaya çıkarmıştır. Okul ortamı, özellikle de okulların sosyal uyumu ciddi şiddet mağduriyeti riskini azalttığı tespit edilmiştir. Ancak okul iklimi, suç işleme ve mağduriyet arasındaki ilişkiyi etkilememiş ve okul ortamının özellikleri dikkate alındığında önemli ölçüde değişmemiştir (Zaykowski ve Gunter, 2012).

Akbulut (2014)'un yaptığı araştırmada, hizmet öncesinde Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği bölümünde okuyan 120 öğrenciye, vaka bazlı video desteğinin siber zorbalık farkındalığına etkisi çalışılmıştır. İki deney ve iki kontrol grubu olarak toplam dört grup öğrenci için, Solomon grup tasarım modeli kullanılmıştır. Deney gruplarında gerçek mağduriyet örneklerine ilişkin vaka bazlı video desteği, siber zorbalığa ilişkin öğretim modülüne entegre edilmiştir. Kontrol gruplarında ise, aynı vakalar video desteği olmadan sağlanmıştır. Uygulamadan önce her koşuldan bir gruba ön test ve tüm gruplara tek faktörlü siber zorbalık farkındalık ölçeği aracılığıyla son test uygulanmıştır. Bulgular, her iki öğretim modülü türünün de faydalı olduğunu, vaka bazlı video desteğinin ise daha iyi sonuçlar sağladığını ortaya çıkarmıştır.

Freeman (2014)'ın araştırması, çocuk edebiyatında zorbalık konusunu baz alarak, 4-6 yaş arasındaki resimli çocuk kitaplarındaki karakterleri kullanmayı amaçlamıştır. Katılımcılar, 4-6 yaş arasındaki 30 çocuktan oluşmaktadır. Katılımcıların görüşlerini

almak için anket uygulanmıştır. Anketin ilk soruları özetle, “Zorba nedir? Bir zorbayı tanıyor musun? Tanıdığın bir zorba hakkında bir şeyler anlatır mısın? Ne birini zorba yapar? Hiç zorba oldun mu? Öyleyse, Ne oldu?” şeklinde olmuştur. Çalışmada zorbalık konulu, okul öncesi dönemi kitap sayısı 100 olarak belirlenmiştir. Kitaplar çocuklara okunarak duygu ve düşüncelerini ifade etmelerini sağlamak için beş kısa soru sorulmuştur. Araştırmanın bulgularına göre, okul öncesi çocuklara zorbalık temalı resimli kitapların ve karakter eğitimi etkinliklerinin okunması, zorbalığın özelliklerini ve zorbalık davranışlarıyla baş etme stratejilerini daha iyi anlamalarını sağlayacağı ortaya çıkmıştır.

Vlachou vd. (2014) araştırmasında, okul öncesi çocukları arasında yaşanan mağduriyet etkileşiminin arka planını ve zorbalığın yaygınlık oranına ilişkin niteliksel bulguları bildirmektedir. Bu araştırmaya, Yunanistan'da toplam 167 çocuk (4-6 yaş) katılmıştır. Veriler göze çarpmayan, doğal gözlemler yoluyla toplanmıştır. Toplamda 158 mağduriyet olayı kaydedilmiştir. Okul öncesi çocukların, sözel ve ilişkisel zorbalığa kıyasla daha sık fiziksel zorbalık etkileşimlerine girdiği görülmüştür. Anaokulundaki üç saldırıdan birinin, bir grup akran tarafından düzenlendiği ve mağduriyet sürecinde çevredekilerin önemli rol oynadığı tespit edilmiştir.

Havik vd. (2015) araştırmasında; öğrencilerin okul reddi, okuldan kaçması, okula devamsızlığının okuldaki akran ilişkileri ve öğretmenlerin sınıf yönetimine ilişkin algılarla nasıl ilişkili olduğunu bildirmektedir. Çalışma, duygusal istikrar ve ilgili ebeveyn değişkenlerine yönelik kontrolleri içermektedir. Norveç'teki yedi belediye'deki 45 okuldan öğrenciler alınıp öğrencilere Öz Bildirim Anketi uygulanmıştır. Anket, 2012 yılı güz dönemi sonunda 6.-10. sınıflardan toplam 5.465 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Son 3 ay içerisinde herhangi bir zamanda okula devamsızlık yaptığını bildiren öğrencilerden oluşan bir alt örneklem elde etmek amacıyla öğrenci örneklemini incelenmiştir (n=3.629). Bu alt örneklem, çok değişkenli ilişkiler yapısal eşitlik modellemesi kullanılarak araştırılmıştır. Çalışmanın bulguları, okuldaki akranlarla zayıf ilişkilerin okulu reddetme için önemli bir risk faktörü olabileceğini ve okuldan kaçma için orta derecede bir risk faktörü olabileceğini göstermiştir. Ayrıca bu sonuçlara göre öğretmenlerin sınıf yönetimi, akranlar tarafından yapılan zorbalığı ve sosyal dışlanmayı önleyerek okul reddinde dolaylı olarak rol oynadığı sonucuna varılmıştır. Ortaokul öğrencileri arasında öğretmenlerin sınıf yönetimi, okulu reddetme ve okuldan kaçmayla ilgili nedenlerle doğrudan bir ilişki bulunmuştur. Bu durum

öğretmenlerden algılanan zayıf desteğin, bu öğrenciler arasında okulu reddetme ve okuldan kaçma riskini artırabileceğini düşündürmüştür. Çalışma, okul reddini azaltmaya yönelik bir önlem olarak zorbalığı önleme çabalarının önemini altını çizmiştir. Bulgular, mazeretsiz okula devamsızlıkla bağlantılı olarak okul faktörü rolünün her zaman dikkate alınması gerektiğini göstermiştir.

Repo ve Sajaniemi (2015)'nin araştırmasına göre, okul çağındaki çocuklarda zorbalığın önlenmesine nasıl odaklanılması gerektiği incelenmiştir. Bu amaçla özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların zorbalık durumlarında savunmasız oldukları bilindiğinden dolayı, zorbalık durumlarında özel eğitime ihtiyaç duyan üç ila altı yaşındaki çocukların rolü incelenmiştir. Ayrıca diğer çocukların zorbalık durumlarındaki çevresel rollerinin okul öncesi gruplarında gözlemlenip gözlemlenemediği de araştırılmıştır. Veriler, Vantaa şehrindeki kreş personeli (n=771) ile yapılan bir anketten toplanmıştır. Personel raporlarına göre, zorbalığın %18'i özel gereksinimli çocukların bulunduğu ortamlarda gerçekleşmiştir. Zorbalık yapan özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar, daha çok fiziksel zorbalık biçimlerini kullanırken, özel eğitime ihtiyacı olmayan zorbalar daha çok psikolojik zorbalık biçimlerini kullanmıştır. Bulgular, seyircilerin çevresel rolünün okul öncesi gruplarda özellikle erkekler arasında ortaya çıktığını tespit etmiştir.

Metin (2017)'in araştırmasında, ortaokulda görev yapan öğretmenlerin siber zorbalığa maruz kalma düzeyleri ve siber zorbalıkla başa çıkma stratejileri incelenmiştir. Temel yöntem olarak tarama modeli kullanılmış olup verilerin değerlendirilmesinde karma yöntemden yararlanılmıştır. Araştırmanın örneklemini, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Keçiören ilçesindeki resmi ortaokullarda görev yapan 22 öğretmen oluşturmaktadır. Bilgi toplama aracı, çalışmacı eliyle hazırlanan standartlaştırılmış ve açık uçlu sorulardan oluşan “Siber Zorbalık ve Başa Çıkma Stratejileri Görüşme Formu” kullanılmıştır. Araştırmada nitel analiz yöntemlerinden, içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, öğretmenlerin %95'i siber zorbalığa doğrudan maruz kalmakta, %87'sinin çevresinde siber zorbalık olayının yaşandığına şahit olduğu tespit edilmiştir. Siber zorbalığa maruz kalan öğretmenlerin daha çok hakaret, kişisel bilgi ve resimlerin izinsiz paylaşılması, cinsel taciz, hesaplarının ele geçirilmesine maruz kaldığı ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin bu olaylar karşısında çoğunlukla öfke, hüznün, kendini kötü hissetme, endişe ve tedirginlik yaşadığı belirlenmiştir. Bunlara bağlı olarak öğretmenlerin tamamı hesaplarını güvenle

hale getirme, kişisel bilgilerini paylaşmama, internetten alışveriş yapmama, hesap kapatma gibi başa çıkma yöntemlerini kullandıklarını belirtip birçok öneri sunmuşlardır.

Erdem (2018)'in araştırmasında, okul öncesi dönem çocuklarının zorbalık algıları ve zorbalıkla baş etme stratejileri incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemi ve fenomenoloji deseni kullanılarak yapılan çalışmanın hedef kitlesini, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi anaokuluna devam eden 36-48 aylık, 48-60 aylık ve 60-66 aylık toplam 60 çocuk oluşturmaktadır. Çocuklar, her grupta 20 çocuk olacak şekilde random bir şekilde seçilerek araştırmaya alınmıştır. Veri toplama aracı olarak 16 sorudan oluşan bir görüşme formu oluşturulmuştur. Yapılan içerik analizlerinden çocukların zorbalık durumlarında kullandığı baş etme yöntemleri “katılımcı”, “kaçınan”, “baskın”, “uyumlu” ve “belirsiz” isimli başlıklarda toplanmıştır. Araştırmada cinsiyet değişkeni ile zorbalık durumlarında kullanılan strateji arasında anlamlı bir fark bulunamazken, yaşları arasında anlamlı farka ulaşılmıştır. Ayrıca çocukların yaşları büyüdükçe “katılımcı” temasına ait cevapları daha çok verdiği ve gelişim özelliklerinden ötürü çocukların zorbalıkla baş etmede etkili stratejiler geliştiremediği ortaya çıkmıştır.

Van Verseveld vd. (2020)'nın çalışmasına göre, zorbalığa karşı programlar genellikle öğretmenlerin zorbalığı tanımlama ve ele alma becerilerini güçlendirmeye odaklanan bir bileşen içermesine rağmen, öğretmenlerin hangi zorbalık durumlarını ele almayı zor buldukları, ne tür desteğe ihtiyaç duyulduğu konusunda açık değildir. Mevcut nitel araştırmada öğretmenlerin neleri zor zorbalık durumları olarak gördüklerini, bu durumlara nasıl tepki verdiklerini ve hangi engellerle karşılaştıkları araştırılmıştır. Hollandalı 38 ilköğretim öğretmeniyle yapılan bireysel, derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler kullanılmıştır. Niteliksel analiz, öğretmenlerin gözlerden uzak olan zorbalığı belirlemede, bildirilen olayın ciddiyetini tahmin etmede, ısrarcı saldırgan ve zorbalık davranışlarını ele almada ve ailelerle birlikte bu durumu azaltmak için çözümler bulmada zorluklar yaşadıklarını göstermiştir. Öğretmenler bu durumları ele alırken çeşitli stratejiler kullanmışlardır. Sonuçlar, öğretmenlerin zorbalıkla mücadele programlarına ve hizmet öncesi öğretmen programlarına destek duydukları hakkında fikir vermiştir.

Can ve Nikolayidis (2021)'in yaptığı bir araştırmada, öğretmenlerden, nitel araştırma yöntemi kullanılarak okul rehberlik hizmetlerinin var olan durumu hakkındaki görüşleri alınmıştır. Araştırmanın kitlesini, 2018-2019 eğitim-öğretim senesinde İstanbul'da

resmi kurumlarda çalışan 32 öğretmen oluşturmaktadır. Veri toplama aracı 5 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Veriler yüz yüze görüşmeler yapılarak elde edilmiş olup içerik tahlilleri yapılarak 9 başlık altında değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucuna göre; okul rehberlik hizmetleri, öğrenci-öğretmen-veli ve okul arasında köprü görevi görüp karşılaşılan sorunların çözümünde hem okul idaresine hem de öğretmenlere önemli katkılar sağlamaktadır. Ayrıca öğrencilerin eğitsel, mesleki, kişisel-sosyal anlamda gelişiminde ve farkındalıklarının artmasında kurumların önemli yapı taşlarından biri olduğu ortaya çıkmıştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın bu kısmında araştırma şekli, örneklem, bilgi toplama yöntemleri ve analiz sürecinden bahsedilmiştir.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

3.1.1. Araştırmanın deseni/modeli/türü

Araştırmada, kişilerin belli bir kavram ile ilgili yaşanmış deneyimlerini ortaya çıkarmaya yarayan fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Araştırma, doküman analizlerine dayandığı için nitel araştırma modelidir.

3.1.2. Araştırmanın çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu; 2023-2024 Eğitim-Öğretim yılında Sinop ili Ayancık ilçesinde resmî bir ortaokulda 5.-6.-7. sınıf seviyelerinde eğitim-öğretim gören toplam, 223 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma grubunun seçiminde, tüm grubu temsil eden sınıf seviyelerine göre ayrılmış, küme örnekleme kullanılmıştır. Araştırmaya katılacak öğrencilerin yaş ortalaması, 10-12 aralığında değişmektedir. Araştırmaya katılan öğrenci sayıları Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1 Araştırmaya katılan öğrenci sayıları

Sınıf Düzeyi	Öğrenci Sayısı
5. Sınıflar Öğrenci Sayısı	46
6. Sınıflar Öğrenci Sayısı	91
7. Sınıflar Öğrenci Sayısı	86
Toplam	223

3.1.3. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları

Araştırmada, temel veri toplama yöntemi kullanılması hedeflenmiştir. Form-1 ve Form-2 uygulayıcılara dağıtılarak akran zorbalığı türlerine maruz kalma durumları ve akran zorbalığı olaylarında baş etme yöntemlerini işaretleyip ifade etmeleri istenmiştir. Form-

1'de 15 tane çoktan seçmeli soru ve açık uçlu sorular yer alırken; Form-2' de toplamda 7 tane madde ve 1 tane açık uçlu soru yer almıştır. Uzman görüşü alınarak hazırlanan formlarda, öğrencilerin yaş grubu da dikkate alınarak soruların açık, anlaşılır ve kısa tutulmasına dikkat edilmiştir.

3.1.4. Araştırmanın uygulama aşaması

Katılımcılar 18 yaş altında olduğu için araştırmanın, başlangıç tarihinden itibaren dağıtılan ve veliler tarafından eksiksiz doldurulan Veli Onam Formlarına göre, öğrenciler araştırmaya alınmıştır. Uygun gün ve ders saati belirlenerek ders öğretilmeleri ile birlikte, sınıflarda veri toplama araçlarının uygulaması gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından, uygulamadan önce, formların nasıl doldurulacağı ile ilgili yönerge okunmuştur. Öğrencilerin soracağı hususlar, araştırmacı tarafından açıklanmıştır. Açık uçlu soruları, özgürce yanıtlayabilecekleri belirtilmiştir. Yarı yapılandırılmış formlar ile her katılımcı için aynı envanter hazırlanmıştır. Formlarda soruların bir kısmı için seçenekler standartlaştırılmış olup bir kısmı da açık uçlu sorular olarak hazırlanmıştır. Katılımcılara formların uygulanması, yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların, sorulara yazılı yanıt vermesi istenmiştir. Uygulama aşamasında kişisel rahatsızlık yaşayan katılımcıların, araştırmayı bırakabilecekleri açıklanmıştır.

3.1.5. Araştırma verilerinin değerlendirilmesi

Araştırmanın verileri elde edilirken öncelikle öğrencilerin sınıf seviyelerine göre gruplandırılması yapılmıştır. Katılımcılara uygulanan Form-1 ve Form-2' ye verilen yanıtlara bakarak üzerinde araştırma yapılan konu ile ilgili okuyan kişiye ne anlatmak istediğine dayanan betimsel yöntem kullanılmıştır. Uygulanan Form-1 ve Form-2'de öğrencilerin kişisel bilgileri istenmediği için; araştırmaya katılan öğrencilerin yanıtları "Ö1, Ö2, Ö3.." şeklinde, her sınıf seviyesi kendi içinde sıralı olacak biçimde kodlanmıştır. Elde edilen bulgular, frekans ve yüzde olarak analiz edilmiştir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Araştırmanın 1. Alt Problemine Yönelik Bulgular

Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin formun 1. sorusu olan “Sizce, zorbalık nedir? Kısaca yazınız?” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1 Öğrencilerin formun 1. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Bir başkasının canını acıtan, sürekli ve bilerek yapılan; vurma, tekme atma, itme gibi kötü davranışlardır.	25	54,34
Bir kişinin başka bir kişiye küfür etmesi, onunla dalga geçmesi, alay edip hakaret etmesi ve kötü söz söylemesidir.	12	26,08
Oyunlara almamak, dışlamak, aşağılamak gibi insanları üzücü davranışlardır.	7	15,21
Yanıtsız Bırakanlar	2	4,34
Toplam	46	100,0

Tablo 4.1 incelendiğinde, ortaokul 5. sınıf öğrencileri zorbalığa ilişkin tanımları ortak özelliklerine göre kategorize edilerek gruplandırılmıştır. Araştırmaya katılan ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu zorbalığı bir başkasının canını acıtan, sürekli ve bilerek yapılan vurma, tekme atma, itme gibi kötü davranışlar olarak tanımlarken; en az oranda oyunlara almamak, dışlamak, aşağılamak gibi insanları üzücü davranışlar şeklinde ifade edildiği, sonuçlarına ulaşılmıştır. Öğrencilerin verdikleri yanıtlardan birebir alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Zorbalık, ona vurmasıdır.”(Ö2)

“Vurmak, tekme atmak.”(Ö30)

“Onu itme, vurma.”(Ö23)

“Zorbalık, insanları itme, kakma gibi kötülüklerdir.”(Ö20)

“Bana göre zorbalık birkaç kişiye uygulanan vurma, dövme gibi kötü olaylardır. Bunun sonucunda intihar bile olabiliyor. Çok kötü bir şey.”(Ö12)

“Kötü konuşmak, onunla dalga geçmektir.”(Ö28)

“Onunla sürekli dalga geçme, gözlüğü ile dalga geçme.”(Ö22)

“Zorbalık bir kişi küfür, bağırma gibi şeyler yaparsa buna zorbalık denir.”(Ö32)

“Zorbalık alay edilme ve dalga geçilme.”(Ö33)

“Zorbalık başka bir kişiyi kendi gibi olmadığı için dışlamak.”(Ö13)

“Kendini havalı zannedenlerin kendinden küçükleri ya da yaşlılarına yaptığı küçümsemesi.”(Ö24)

“Sürekli bilerek aşağılamak, üzme.”(Ö38)

“Zorbalık sizi bilerek ve rahatsız edecek bir dışlanma türüdür.”(Ö41)

Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin formun 2. sorusu olan “Okulda şimdiye kadar bir zorbalık olayı ile karşılaştınız mı? Sadece bir seçenek işaretleyiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2 Öğrencilerin formun 2. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Seçenekler	Frekans	Yüzde (%)
Evet	28	60,86
Hayır	18	39,13
Toplam	46	100,0

Tablo 4.2 incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğunun okulda şimdiye kadar bir zorbalık olayı ile karşılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin formun 3. sorusu olan “Okulda hangi zorbaca davranışa uğradınız? Yukarıdaki soruya yanıtınız ‘evet’ ise işaretleyiniz. Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.3’de verilmiştir.

Tablo 4.3 Öğrencilerin formun 3. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorba Davranış Türü	Frekans	Yüzde (%)
Dışlanma, arkadaş çevresine alınmama	15	32,60
Dalga, alay etme, tehdit etme	14	30,43

Tablo 4.3'ün devamı

<i>Diğer-Siber Zorbalık</i>	4	8,69
Yanıtsız Bırakanlar	13	28,26

Tablo 4.3 incelendiğinde; öğrencilerin en çok dışlanma, arkadaş çevresine alınmama zorbalık davranışları ile karşılaşırken; en az siber zorbalığa maruz kaldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin formun 4. sorusu olan “Zorbalık olayları en çok nerede oluyor? Kısaca yazınız.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.4’ de verilmiştir.

Tablo 4.4 Öğrencilerin formun 4. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

En Çok Zorbalık Yapılan Mekânlar	Frekans	Yüzde (%)
Okulda	17	36,95
Okulda, Mahallede, Caddede	15	32,60
İnternette	6	13,04
Kötü Yerlerde	1	2,17
Maç İçinde	1	2,17
Yanıtsız Bırakanlar	6	13,04
Toplam	46	100,0

Tablo 4.4 incelendiğinde, ortaokul 5. sınıf öğrencileri zorbalığın en çok okulda olduğunu belirtirken; en az maç içinde meydana geldiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Öğrencilerin verdikleri yanıtlardan birebir alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Zorbalık olayları: Bence en fazla dışarıda oluyor.”(Ö1)

“Okulda, sosyal medyada ve mahallede örnek verilebilir.”(Ö8)

“Erkeklerin futbol oynarken kaybedince maç içinde.”(Ö9)

“Zorbalık olaylarının çoğu okulda oluyor.”(Ö13)

“Zorbalık olayları, en çok mahallede ve caddelerde oluyor.” (Ö14)

“Bence, internetlerde.”(Ö17)

“Okulda.” (Ö18)

“İnternette, okulda çoğu yerde yaşanır.” (Ö25)

“Bence zorbalık olayları en çok okulda oluyor.”(Ö26)

“Kötü yerlerde.” (Ö29)

“İnternette-okulda-dışarda.” (Ö30)

“Okulda, dışarıda.”(Ö33)

“İnternet, okul.”(Ö37)

Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin formun 5. sorusu olan “Sizce en çok zorbalığı kimler yapıyor? Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.5’ de verilmiştir.

Tablo 4.5 Öğrencilerin formun 5. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

En Çok Zorbalık Yapanlar	Frekans	Yüzde (%)
Diğer Sınıftaki Öğrenciler	21	45,65
Sınıf Arkadaşlarım	19	41,30
Akrabalarım	3	6,52
Diğer-İnternetteki Kişiler	3	6,52
Diğer-Ağabeyler	1	2,17
Diğer-Tanımadığım Büyük Kişiler	1	2,17
Diğer-Kızlar	1	2,17
Diğer-Okul Dışındakiler	1	2,17
Diğer-Üst Sınıftaki Öğrenciler	1	2,17
Yanıtsız Bırakanlar	4	8,69

Tablo 4.5 incelendiğinde, ortaokul 5. sınıf öğrencileri zorbalığı en çok diğer sınıftaki öğrencilerin yaptığını belirtirken; en az üst sınıftaki öğrencilerin yaptığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin formun 6. sorusu olan “Sizce, zorbalığa en çok maruz kalanlar (mağdurlar) kim? Sadece bir seçenek işaretleyiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.6’ da verilmiştir.

Tablo 4.6 Öğrencilerin formun 6. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

En Çok Zorbalığa Maruz Kalanlar (Mağdurlar)	Frekans	Yüzde (%)
Kızlar	33	71,73
Erkekler	13	28,26
Toplam	46	100,0

Tablo 4.6 incelendiğinde; araştırmaya katılan ortaokul 5. sınıf öğrencileri en çok zorbalığa maruz kalanların (mağdurların) kızlar olduğunu belirtirken; zorbalık olaylarına en az erkeklerin mağdur olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin formun 7. sorusu olan “En çok zorbalık yapanlar kim? Sadece bir seçenek işaretleyiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.6’ da verilmiştir.

Tablo 4.7 Öğrencilerin formun 7. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

En Çok Zorbalık Yapanlar	Frekans	Yüzde (%)
Erkekler	40	86,95
Kızlar	6	13,04
Toplam	46	100,0

Tablo 4.7 incelendiğinde; araştırmaya katılan ortaokul 5. sınıf öğrencileri en çok zorbalık yapanların erkekler olduğunu belirtirken; en az zorbalık yapanların kızlar olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin formun 8. sorusu olan “Zorbalık olayı ile karşılaşınca tepkiniz ne olur, nasıl bir tepki verirsiniz? Kısaca yazınız.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.8’ da verilmiştir.

Tablo 4.8 Öğrencilerin formun 8. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Tepkiler (Alt Boyutlar)	Frekans	Yüzde (%)
Duygusal tepki verenler (Üzüntü, korku, kızgınlık)	15	32,60
Güvendiği bir yetişkinden yardım isteyenler (aile, okul idaresi, rehber öğretmen, öğretmen)	15	32,60

Tablo 4.8'in devamı

Mağdura destek olanlar	5	10,86
Savunma tepkileri verenler	4	8,69
Uyarı yapıp iletişim kuranlar	3	6,52
Yanıtsız Bırakanlar	4	8,69
Toplam	46	100

Tablo 4.8 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu zorbalık olayları ile karşılaştıklarında duygusal tepkiler verdiklerini ve güvendikleri bir yetişkinden yardım istediklerini ifade ederken; en az ise uyarı yapıp iletişim kurduklarını, ifade ettiklerine yönelik sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrencilerin verdikleri yanıtlardan birebir alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Zorbalık olayına uğrasam: Hızlıca yakında tanıdığım, güvendiğim bir büyüğüme giderim ve onu anlatırım.”(Ö1)

“Ben yaşadığım zaman engellemeye çalışırım, zorbalık yapan kişiden uzaklaşır ve aileme veya bir büyüğüme haber veririm. Başkasına yapıldığını gördüğümde ise zorbalığa uğrayanı destekler, onu korumaya çalışırım ve ailesine veya bir büyüğüne haber vermesini söylerim.”(Ö3)

“Kızgınlık.”(Ö5)

“Onları ayırmaya çalışırım. Kavga büyükse oradan uzaklaşıyorum.”(Ö7)

“Şok olurum. Sonra uyarırım. Dinlemezse şikâyet ederim.”(Ö8)

“Eğer diğerini dövüyorsa dövülene yardım ederim.”(Ö10)

“Endişeli hissederim.” (Ö11)

“Zorbalık olayı ile karşılaşırsam, zorbalandığım yerden uzak bir yere giderim ya da beni zorbalamamasını söylerim. Benden başka bir kişiyi zorbalıyorsa zorbalanan kişiye yanlış bir şey olduğunu anlatırım.”(Ö13)

“Onu uyarırım, yapmamasını söylerim.”(Ö18)

“Kendimi iyi hissetmem.”(Ö20)

“Zorbalığa uğradığımda hemen öğretmenime haber veririm.”(Ö22)

“Sinirlenirim, sinirime hâkim olamayıp karşı tarafa büyük zarar veririm ama bunu istemiyorum.”(Ö23)

“Yanına yaklaşıp neden yapıyorsun diye uyarırım.”(Ö30)

Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin formun 9. sorusu olan “Zorbalık olayında genelde kimden/kimlerden yardım istersiniz? Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.9’ da verilmiştir.

Tablo 4.9 Öğrencilerin formun 9. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Olaylarında Yardım İstenen Kişiler	Frekans	Yüzde (%)
Ailemden	37	80,43
Öğretmenimden	26	56,52
Arkadaşımdan	18	39,13
<i>Diğer-Yoldan geçen ağabeyden, Yakınımda olan herhangi birinden</i>	2	4,34
<i>Diğer-Tanıdığım Kişiden</i>	1	2,17
<i>Diğer-Kimseden, kendim çözüyorum</i>	1	2,17
<i>Diğer-Polis</i>	1	2,17

Tablo 4.9 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu zorbalık olaylarında ailelerinden yardım isteyeceklerini ifade ederken; öğrencilerin en az tanıdıkları kişiden, hiç kimseden, polisten yardım isteyecekleri, sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin formun 10. sorusu olan “Okulda zorbalığa maruz kaldığınızda (sözle dalga geçme, lakap takma, vurma, dışlanma gibi) veya şahit olduğunuzda bu olayı ailenize anlatır mısınız?” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.10’da verilmiştir.

Tablo 4.10 Öğrencilerin formun 10. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Olayını Aile İle Paylaşma	Frekans	Yüzde (%)
Evet	39	84,78
Hayır	5	10,86
Yanıtız Bırakanlar	2	4,34
Toplam	46	100,0

Tablo 4.10 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu zorbalığa maruz kaldıklarında veya şahit olduklarında aileleri ile paylaşacakları sonucuna ulaşmıştır.

Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin formun 11. sorusu olan “Okulda zorbalığa maruz kaldığınızda (sözle dalga geçme, lakap takma, vurma, dışlanma gibi) ailenizin tepkisi ne oluyor? Ne yapıyorlar? Kısaca yazınız.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.11’de verilmiştir.

Tablo 4.11 Öğrencilerin formun 11. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Olaylarında Ailelerin Tepkisi (Öğrencilerin İfadesine Göre)	Frekans	Yüzde (%)
Okul İdaresi ve Öğretmene Söyleyenler	23	50
Sorunu Kendi Çözümleyenler	9	19,56
Duygusal Tepkiler Verenler	6	13,04
Tepkisiz Kalanlar	1	2,17
Yanıtsız Bırakanlar	7	15,21
Toplam	46	100,0

Tablo 4.11 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu zorbalık olaylarında ailelerinin okul idaresi ve öğretmene söylediklerini, en az oranda ise ailelerinin tepkisiz kaldıklarını ifade ettikleri yönünde, sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrencilerin verdikleri yanıtlardan birebir alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Ailem kötü bir lakap takan kişiye kızıyor, iyi kötü amaçlı değilse kızmıyor.”(Ö1)

“Okula gelip müdürle konuşuyor, o çocuğu ve ailesini çağırıyorlar.”(Ö2)

“Kızgınlık”(Ö4)

“Bir şey olmaz diyor.”(Ö5)

“Gidip öğretmene şikâyet ederler.”(Ö6)

“Ailem okula gelip müdüre danışır ve o arkadaşımı nazik bir şekilde uyarır.”(Ö9)

“Bundan sonra muhatap olma diyor ve o kişinin velisi ile konuşuyor.”(Ö10)

“Çok sinirleniyor ve benim için üzülüyor.”(Ö11)

“Bana zorbalık yapan kişinin anne ve babası veya kendisi ile konuşuyor.”(Ö12)

“İdareye söylüyorlar.”(Ö15)

“Endişe, panik.”(Ö17)

“Ailem okula gelip öğretmenlerimle konuşurdu.”(Ö21)

“Hemen öğretmenimi arıyor ve öğretmenim öğrenciye güzel bir dille bir daha olmamasını söylüyor, öğretmene söz veriyor ve benden de özür diliyor.”(Ö22)

Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin formun 12. sorusu olan “Zorbalığa maruz kaldığınızda arkadaşlarınız size yardımcı oluyor mu?” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.12’de verilmiştir.

Tablo 4.12 Öğrencilerin formun 12. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Olaylarında Arkadaş Yardımı	Frekans	Yüzde(%)
Evet	41	89,13
Hayır	3	6,52
Yanıtsız Bırakanlar	2	4,34
Toplam	46	100,0

Tablo 4.12 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu zorbalık olaylarında arkadaşlarının yardım ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin formun 13. sorusu olan “Zorbalık olayları en çok nerede oluyor? Sadece bir tanesini işaretleyiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.13’de verilmiştir.

Tablo 4.13 Öğrencilerin formun 13. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Olaylarının En Çok Olduğu Mekân	Frekans	Yüzde (%)
Okul	32	69,56
Mahalle-Sokak	13	28,26
Yanıtsız Bırakanlar	1	2,17
Toplam	46	100,0

Tablo 4.13’de incelendiğinde; araştırmaya katılan ortaokul 5. sınıf öğrencileri zorbalığın en çok okulda meydana geldiğini belirtirken; en az mahalle ve sokakta olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin formun 14. sorusu olan “Zorbalık olaylarına (vurma, dalga geçme, lakap takma gibi) en çok nerede ve kimler tarafından maruz kalıyorsunuz? (Örneğin; teneffüste diğer sınıfların öğrencileri yapar veya derste sınıf arkadaşlarım yapar gibi açık cevaplar yazınız.)” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.14’de verilmiştir.

Tablo 4.14 Öğrencilerin formun 14. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Olaylarının En Çok Nerede-Kimler Tarafından Yapıldığı	Frekans	Yüzde (%)
Okulda sınıf arkadaşları/diğer sınıftan öğrenciler	17	36,95
Mekân belirtmeyenler (beni sevmeyen kişiler, kızlar, erkekler, gıcık olduğum kişiler vb.)	13	28,26
Okul çıkışında arkadaşlar tarafından	2	4,34
Mahallede arkadaşlar tarafından	2	4,34
Yanıtsız Bırakanlar	12	26,08
Toplam	46	100,0

Tablo 4.14 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 5. sınıf öğrencileri zorbalığa en çok okulda sınıf arkadaşları/diğer sınıftan öğrenciler tarafından maruz kaldıklarını belirtirken; en az okul çıkışında ve mahallede arkadaşları tarafından maruz kaldıkları yönünde, sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrencilerin verdikleri yanıtlardan birebir alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Zorbalık olayları en fazla, okulda yan sınıflar tarafından oluyor.”(Ö1)

“Arkadaşım-mahalle.”(Ö2)

“Arkadaşlarım tarafından okulda maruz kalıyorum.”(Ö3)

“Teneffüste diğer öğrenciler yapıyor.”(Ö7)

“Okulda ve erkekler.” (Ö12)

“Genellikle kızlar yapıyor.”(Ö15)

“Okul çıkışı arkadaşlarım yaparlar.”(Ö19)

“Bence okul sonrası üst sınıflar fazla zorbalık yapıyor.”(Ö24)

“Bana erkekler sinek, çekirge diyor.”(Ö25)

“Sokaklar”(Ö29)

“Sevmediğim kişiler ve gıcık olduğum kişiler yapıyor.”(Ö31)

“Okulda, arkadaşlarım.”(Ö36)

“Teneffüste, tuvalette lakap takıyorlar.”(Ö42)

Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin formun 15. sorusu olan “Zorbalık olayları ders başarınızı etkiliyor mu? Sadece bir seçenek işaretleyiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.15’de verilmiştir.

Tablo 4.15 Öğrencilerin formun 15. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Olayları Ders Başarısını Etkiler Mi?	Frekans	Yüzde(%)
Hayır	23	50
Evet	21	45,65
Yanıtsız Bırakanlar	2	4,34
Toplam	46	100,0

Tablo 4.15 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu zorbalık olaylarının ders başarısını etkilemediği sonucuna ulaşmıştır.

Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin formun 1. Sorusu olan “Sizce, zorbalık nedir? Kısaca yazınız?” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.16’da verilmiştir.

Tablo 4.16 Öğrencilerin formun 1. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Nedir?	Frekans	Yüzde(%)
Vurma, küfür etme gibi fiziksel ve sözel davranışlardır.	21	23,07
İstenmeyen rahatsız edici, sürekli yapılan kötü davranışlardır.	19	20,87
İnsanlarla alay etme, dalga geçme, tehdit etme gibi davranışlardır	14	15,38
Kötü davranma, dışlanma, alay etme gibi davranışlardır.	13	14,28
Vurmak, dövmek gibi fiziksel davranışlardır.	6	6,59
Birine yapılan fiziksel ve psikolojik davranışlardır.	6	6,59
Duygusal, fiziksel davranışların psikolojiye etkisidir.	3	3,29

Tablo 4.16'nın devamı

Yaşıtımız olan birinin, bize fiziksel veya sanal yolla zarar vermesi	3	3,29
Yanıtsız Bırakanlar	6	6,59
Toplam	91	100,0

Tablo 4.16 incelendiğinde; ortaokul 6. sınıf öğrencileri zorbalığa ilişkin tanımları ortak özelliklerine göre kategorize edilerek gruplandırılmıştır. Araştırmaya katılan ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu zorbalığı vurma, küfür etme gibi fiziksel ve sözel davranışlar olarak tanımlarken; en az oranda duygusal, fiziksel davranışların psikolojiye etkisi ile yaşıtımız olan birinin, bize fiziksel veya sanal yolla zarar vermesi şeklinde tanımladığı, sonuçlarına ulaşılmıştır Öğrencilerin verdikleri yanıtlardan birebir alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Bir kişinin başka bir kişiyle dalga geçmesi, hakarete bulunması, şiddet uygulaması.”(Ö1)

“Bir kişiye dalga, alay, uygun olmayan cümleler vb. şeyler yapmak.”(Ö6)

“Birinin, bir kişiyi dövmesi veya küçük düşürmesi.”(Ö10)

“Bana göre boyla dalga geçmek.”(Ö13)

“Zorbalık vurma, kötü sözler söylemek, dövmek, dalga geçmek vb. gibi şeylerdir.”(Ö15)

“İnsanlara kötü davranıp eksikleri dalga geçmek.”(Ö20)

“Zorbalık birini aşağılama, küçümseme vb. olaydır.”(Ö27)

“Birinin bize uyguladığı şiddet, vurma, dövme vb.”(Ö28)

“Hakaret etmek, küfür gibi cümleler kurmak, kötü sözler gibi şeyler.”(Ö34)

“Sürekli güçlü olanın güçsüz olana ya da çok olanın tek olana yaptığı zorbalığa denir.”(Ö36)

“Bir bireyin, başka bir bireyi kendisinden altta görmesi, o kişiye karşı davranışlarının kötüleşmesi, o kişiyi istememesi.”(Ö40)

“Zorbalık alay, dövme, tehdit gibi zorbalıklardır.”(Ö43)

“Birisini ya da birilerini kilosunu, vücudu, ırkı, cinsiyeti hakkında zorbalık bence.”(Ö46)

“Bir bireyin başka bir bireye sözle, davranışla ve fiziksel bir şekilde yaptığı kötülük.”(Ö53)

“Birisine kötü davranmak veya birisiyle dalga geçmek.”(Ö58)

“Bir kişinin başka bir kişiye vurma, alay, dalga, tehdit gibi şeyler yapması.”(Ö66)

“Zorbalık, insanların başka bir kişiyle küçümseme, dalga geçme, küfür etme, şiddet uygulamasına zorbalık denir.”(Ö70)

“Zorbalık kısaca, bir insanın başka bir insana bilerek, isteyerek ve sürekli olarak yaptığı zarar verme amacı taşıyan eylemlerdir.”(Ö75)

“Arkadaşının bilerek saçını çekmesi vb.”(Ö83)

“Zorbalık sanal ortamda, okulda birinin tehdit etmesi.”(Ö84)

“Bir kişinin (zorbanın) başka bir kişiye (mağdur/masum) kötü şeyler söylemesi, canını acıtması, mahremiyetine karışmasıdır.”(Ö86)

“Bir kişinin bir kişiye kötülük yapması fiziksel veya internet üzerinden kötülük diyebiliriz.”(Ö91)

Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin formun 2. sorusu olan “Okulda şimdiye kadar bir zorbalık olayı ile karşılaştınız mı? Sadece bir seçenek işaretleyiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.17’de verilmiştir.

Tablo 4.17 Öğrencilerin formun 2. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Okulda Zorbalık Yaşadınız Mı?	Frekans	Yüzde(%)
Evet	52	57,14
Hayır	39	42,85
Toplam	91	100,0

Tablo 4.17 incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğunun okulda şimdiye kadar bir zorbalık olayı ile karşılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin formun 3. Sorusu olan “Okulda hangi zorbaca davranışa uğradınız? Yukarıdaki soruya yanıtınız ‘evet’ ise işaretleyiniz. Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.18’de verilmiştir.

Tablo 4.18 Öğrencilerin formun 3. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorba Davranış Türü	Frekans	Yüzde (%)
Dalga, alay etme, tehdit etme	43	47,25
Dışlanma, arkadaş çevresine alınmama	25	27,47
Vurma, dövme	15	16,48
Yanıtsız Bırakanlar	38	41,75

Tablo 4.18 incelendiğinde; ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin okulda dalga, alay etme, tehdit etme zorbalık davranışları ile karşılaştıklarını belirtirken; en az vurma, dövme gibi zorbalık türüne maruz kaldıklarına yönelik, sonuçlara ulaşılmıştır.

Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin formun 4. Sorusu olan “Zorbalık olayları en çok nerede oluyor? Kısaca yazınız.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.19’da verilmiştir.

Tablo 4.19 Öğrencilerin formun 4. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

En Çok Zorbalık Yapılan Mekânlar	Frekans	Yüzde (%)
Okul (sınıfta, koridorda, kantinde, tuvalette, kantin arkasında, bahçede)	54	59,34
Okulun yanında park, spor yerleri, mahalle, ara sokaklar, internet	16	17,58
Sosyal Medyada-İnternet-Bilgisayar Oyunları	4	4,39
Yanıtsız Bırakanlar	17	18,68
Toplam	91	100,0

Tablo 4.19 incelendiğinde, ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin zorbalık olaylarının en çok okulda olduğunu belirtirken; en az sosyal medya-internet-bilgisayar oyunlarında meydana geldiğini ifade ettikleri yönünde, sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrencilerin verdikleri yanıtlardan birebir alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Okulda”(Ö25)

“Okul dışında ve sokaklarda.”(Ö27)

“Büyükşehirlerde bence.”(Ö34)

“Kalabalık yerlerde. Örnek: Okul, sınıf vb.”(Ö40)

“Okul bahçesi, sınıf ve koridor.”(Ö42)

“Dışarda, evde gibi yerlerde oluyor.”(Ö45)

“Okulda, koridor ya da tuvaletlerde ve sınıfta oluyor.”(Ö46)

“Okul dışında arkadaşlarla.”(Ö50)

“PC oyunlarında.”(Ö51)

“Okul koridoru veya sınıf.”(Ö54)

“Sınıfta, tuvalette, kantinde.”(Ö60)

“Sanal ortamda.”(Ö66)

“Dışarda, mahallelerde olur.”(Ö70)

Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin formun 5. Sorusu olan “Sizce en çok zorbalığı kimler yapıyor? Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.20’de verilmiştir.

Tablo 4.20 Öğrencilerin formun 5. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

En Çok Zorbalık Yapanlar	Frekans	Yüzde (%)
Sınıf Arkadaşlarım	46	50,54
Diğer Sınıftaki Öğrenciler	40	43,95
Akrabalarım	5	5,49
Diğer-Sokak çocukları	1	1,09
Diğer-Sosyal medya kullanıcıları	1	1,09
Yanıtsız Bırakanlar	22	24,17

Tablo 4.20 incelendiğinde, ortaokul 6. sınıf öğrencileri zorbalığı en çok sınıf arkadaşlarının yaptığını belirtirken; en az sokak çocuklarının ve sosyal medya kullanıcılarının yaptığını ifade ettikleri yönünde, sonuçlara ulaşılmıştır.

Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin formun 6. sorusu olan “Sizce, zorbalığa en çok maruz kalanlar (mağdurlar) kim? Sadece bir seçenek işaretleyiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.21’de verilmiştir.

Tablo 4.21 Öğrencilerin formun 6. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

En Çok Zorbalığa Maruz Kalanlar (Mağdurlar)	Frekans	Yüzde (%)
Kızlar	56	61,53
Erkekler	28	30,76
Yanıtsız Bırakanlar	7	7,69
Toplam	91	100,0

Tablo 4.21 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 6. sınıf öğrencileri en çok zorbalığa maruz kalanların (mağdurların) kızlar olduğunu belirtirken; en az erkeklerin zorbalık olaylarında mağdur olduğunu ifade ettikleri yönünde, sonuçlara ulaşılmıştır.

Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin formun 7. sorusu olan “En çok zorbalık yapanlar kim? Sadece bir seçenek işaretleyiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.22’de verilmiştir.

Tablo 4.22 Öğrencilerin formun 7. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

En Çok Zorbalık Yapanlar	Frekans	Yüzde (%)
Erkekler	71	78,02
Kızlar	15	16,48
Yanıtsız Bırakanlar	5	5,49
Toplam	91	100,0

Tablo 4.22 incelendiğinde; araştırmaya katılan ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin en çok zorbalık yapanların erkekler olduğunu belirtirken; en az kızların yaptığını ifade ettikleri yönünde, sonuçlara ulaşılmıştır.

Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin formun 8. sorusu olan “Zorbalık olayı ile karşılaşınca tepkiniz ne olur, nasıl bir tepki verirsiniz? Kısaca yazınız.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.23’de verilmiştir.

Tablo 4.23 Öğrencilerin formun 8. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Tepkiler (Alt Boyutlar)	Frekans	Yüzde (%)
Güvendiği bir yetiştikenden yardım isteyenler (aile, okul idaresi, rehber öğretmen, öğretmen)	32	35,16
Duygusal tepki verenler (Üzüntü, korku, kızgınlık)	16	17,58
Uyarı yapıp iletişim kuranlar	9	9,89
Savunma tepkileri verenler	6	6,59
Tepkisiz kalanlar	6	6,59
Mağdura destek olanlar	4	4,39
Yanıtsız Bırakanlar	18	19,78
Toplam	91	100,0

Tablo 4.23 incelendiğinde; araştırmaya katılan ortaokul 6. sınıf öğrencileri zorbalık olayı ile karşılaştıklarında güvendiği bir yetiştikenden yardım isteyeceğini belirtirken; en az oranda mağdura destek olacağını ifade ettikleri yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrencilerin verdikleri yanıtlardan birebir alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Sessiz kalmam, ailem ve sınıf rehber öğretmenime söylerim.”(Ö1)

“Sinirlenirim.”(Ö2)

“Orayı terk ederim. Eğer okuldaysak öğretmenime dışardaysam ağabeyimin yanına gelirdim.”(Ö13)

“Umursamam ama eğer fiziksel yani itme, çekme gibi zorbalıkla karşılaşırsam oradan uzaklaşır ve öğretmenime veya aileme başvururum.”(Ö17)

“Üzülürüm, başkasına zorbalık yapıyorsa empati yaparım.”(Ö21)

“Öğretmenime veya müdürüme söylerim.”(Ö27)

“Umursamam.”(Ö29)

“Empatik olarak o kişiyi kendim yerine koyarım. Zorbalığın durması için zorbalık yapan kişiyi oradan ayırırım.”(Ö31)

“Bağırırım, kötü şeyler yapıyorsa kaçmaya çalışırım.”(Ö34)

“İlk önce arkadaşşıma, yani zorbalık gören arkadaşşıma yardım etmeye çalışırım.”(Ö43)

“Neden öyle bir şey yaptığını sorardım ve yaptığı şeyden rahatsız olursam büyüklerime danışırım.”(Ö46)

“Kendimi çok kötü hissederim.”(Ö52)

“Şaşırdım ve üzülürüm.”(Ö54)

“Aynı yaptığını daha fena yaparım.”(Ö56)

“Önce olayın şokunu atlattırım. Sonra eğer okuldaysam öğretmenlerime, dışardaysam ailemden yardım isterim.”(Ö65)

“O kişiyi korumaya çalışırım ama eğer zorbanın elinde kesici alet varsa benden büyük kişilerden yardım isterim ya da polise giderim.”(Ö72)

“Kendimi korurum.”(Ö81)

“Kendimi korur, kendimi savunurum. Onun sinirini bozarım, laf atarım. Eğer canımı acıtırsa karşılık veririm.”(Ö86)

“İlk rehber öğretmenimizin yanına sonra sınıf öğretmenimizin yanına gider olayı anlatırım ve sınıf öğretmenimden de gereğinin yapılmasını isterim.”(Ö91)

Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin formun 9. sorusu olan “Zorbalık olayında genelde kimden/kimlerden yardım istersiniz? Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.24’de verilmiştir.

Tablo 4.24 Öğrencilerin formun 9. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Olaylarında Yardım İstenen Kişiler	Frekans	Yüzde (%)
Ailemden	62	68,13
Öğretmenimden	54	59,34
Arkadaşımdan	31	34,06
<i>Diğer- (Akrabamdan-kuzenlerimden)</i>	4	4,39
Yanıtsız Bırakanlar	7	7,69

Tablo 4.24 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 6. sınıf öğrencileri zorbalık olaylarında en çok ailelerinden yardım isteyeceklerini belirtirken; en az oranda akrabalarından-kuzenlerinden yardım isteyeceklerini ifade ettikleri yönünde sonuçlara ulaşılmıştır.

Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin formun 10. sorusu olan “Okulda zorbalığa maruz kaldığınızda (sözle dalga geçme, lakap takma, vurma, dışlanma gibi) veya şahit olduğunuzda bu olayı ailenize anlatır mısınız?” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.25’de verilmiştir.

Tablo 4.25 Öğrencilerin formun 10. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Olayını Aile İle Paylaşma	Frekans	Yüzde (%)
Evet	68	74,72
Hayır	19	20,87
Yanıtsız Bırakanlar	4	4,39
Toplam	91	100,0

Tablo 4.25 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu zorbalığa maruz kaldığında veya şahit olduğunda olayı ailesi ile paylaşacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin formun 11. sorusu olan “Okulda zorbalığa maruz kaldığınızda (sözle dalga geçme, lakap takma, vurma, dışlanma gibi) ailenizin tepkisi ne oluyor? Ne yapıyorlar? Kısaca yazınız.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.26’da verilmiştir.

Tablo 4.26 Öğrencilerin formun 11. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Olaylarında Ailelerin Tepkisi (Öğrencilerin İfadesine Göre)	Frekans	Yüzde (%)
Okul İdaresi ve Öğretmene Söyleyenler	32	35,16
Sorunu Kendi Çözümleyenler	13	14,28
Duygusal Tepkiler Verenler	6	6,59
Tepkisiz Kalanlar	5	5,49
Yanıtsız Bırakanlar	35	38,46
Toplam	91	100,0

Tablo 4.26 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 6. sınıf öğrencileri zorbalık olaylarında ailelerinin çoğunlukla okul idaresi veya öğretmen ile görüşüğünü

belirtirken; en az oranda ailelerin hiçbir tepki vermediği yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrencilerin verdikleri yanıtlardan birebir alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Öğretmenime söylerler.”(Ö7)

“Kavga ettiğim çocuğun velisini ararlar.”(Ö9)

“Benle okula gelir ve müdüre anlatır.”(Ö11)

“Genelde fazla bir şey yapmıyorlar.”(Ö14)

“Nerede olursa ailem oraya geliyor, konuşuyor, uyarıyor.”(Ö18)

“Onlara sinirleniyor.”(Ö22)

“Sinirden eli ayağı titrerdi.”(Ö29)

“İlk önce uyarıyor. Bir dahakine dikkatli ol diyor.”(Ö43)

“Ailem umursamıyor.”(Ö49)

“İdareye gidiyor.”(Ö59)

“Şaşırdı ve öğretmenlere durumu anlatırdı.”(Ö64)

“Rehber öğretmenine ya da öğretmene söyler.”(Ö68)

“Bana destek olur, bana tavsiyeler verir yani yardımcı olur.”(Ö70)

“Ailesi ile görüşüyor.”(Ö76)

“Benimle dalga geçen kişinin kendisiyle konuşur ya da ailesiyle konuşur.”(Ö78)

“Sinirleniyorlar.”(Ö84)

“Hiçbir şey yapmıyor.”(Ö90)

“Ailem okula gelir, öğretmenimizle ve özellikle müdürümüzle konuşur, gereğinin yapılmasını arz eder.”(Ö91)

Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin formun 12. sorusu olan “Zorbalığa maruz kaldığınızda arkadaşlarınız size yardımcı oluyor mu?” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.27’de verilmiştir.

Tablo 4.27 Öğrencilerin formun 12. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Olaylarında Arkadaş Yardımı	Frekans	Yüzde(%)
Evet	74	81,31
Hayır	12	13,18
Yanıtsız Bırakanlar	5	5,49
Toplam	91	100,0

Tablo 4.27 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu zorbalık olaylarında arkadaşlarından yardım aldıkları, sonucuna ulaşılmıştır.

Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin formun 13. sorusu olan “Zorbalık olayları en çok nerede oluyor? Sadece bir tanesini işaretleyiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.28’de verilmiştir.

Tablo 4.28 Öğrencilerin formun 13. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Olaylarının En Çok Olduğu Mekân	Frekans	Yüzde (%)
Okul	68	74,72
Mahalle-Sokak	13	14,28
<i>Diğer(Sosyal Medyada, Bilgisayar oyunlarında)</i>	3	3,29
Yanıtsız Bırakanlar	7	7,69
Toplam	91	100,0

Tablo 4.28 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 6. sınıf öğrencileri zorbalığın en çok okulda yapıldığını belirtirken; en az sosyal medyada ve bilgisayar oyunlarında zorbalık olaylarının görüldüğü sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin formun 14. sorusu olan “Zorbalık olaylarına (vurma, dalga geçme, lakap takma gibi) en çok nerede ve kimler tarafından maruz kalıyorsunuz? (Örneğin; teneffüste diğer sınıfların öğrencileri yapar veya derste sınıf arkadaşlarım yapar gibi açık cevaplar yazınız.)” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.29’da verilmiştir.

Tablo 4.29 Öğrencilerin formun 14. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Olaylarının En Çok Nerede-Kimler Tarafından Yapıldığı	Frekans	Yüzde (%)
Okulda sınıf arkadaşları/diğer sınıftan öğrenciler	37	40,65
Mekân belirtmeyenler (okul arkadaşım, sınıf arkadaşım, yan sınıftakiler, diğer sınıflardan, sınıftaki erkekler)	14	15,38
Mahallede arkadaşlar tarafından	1	1,09
Yanıtsız Bırakanlar	39	42,85
Toplam	91	100,0

Tablo 4.29 incelendiğinde, öğrenciler zorbalık olaylarının en çok okulda sınıf arkadaşları/diğer sınıftan öğrenciler tarafından maruz kaldıklarını belirtirken; en az mahallede arkadaşları tarafından maruz kaldıklarını ifade ettikleri yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrencilerin verdikleri yanıtlardan birebir alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Genelde sınıfta olur, sınıf arkadaşlarım tarafından.”(Ö1)

“Sevdiğim şeyleri yaparken arkadaşlarım yani erkekler ya da kızlar laf atıp dalga geçiyorlar.”(Ö18)

“Teneffüste vuruyorlar, derste öksürdüğümde öksürme, hastalık makinesi diyorlar, neymiş evimin adresini alıp doğum günümde peçeteli öksürük şurubu alacaklarmış, işte bunu erkekler yapıyor. (zorba erkekler)”(Ö22)

“Okulda diğer sınıflar yapar.”(Ö28)

“Sokakta ve arkadaşlar.”(Ö32)

“Diğer sınıftaki öğrenciler.”(Ö34)

“Sınıfta-sınıf arkadaşlarım tarafından.”(Ö39)

“Arkadaşlarımdan teneffüste ve derste.”(Ö42)

“Bana göre zorbalık olayları, okulda oluyor. Ben sınıf arkadaşlarım tarafından uğruyorum.”(Ö46)

“Teneffüste, sınıftaki bazı kişilerden.”(Ö53)

“Kısaca voleybol takımından olanlar.”(Ö54)

“Obezler (şışman) tarafından.”(Ö56)

“Genelde okulda olur, benim sınıfım ve başka sınıflar yapar.”(Ö64)

“Okulda sınıftaki erkekler tarafından kilomla dalga geçiliyor veya notumuzla alay ediyorlar.”(Ö66)

“Teneffüste öğrenci zili çalınca içeri girince sınıf arkadaşlarım.”(Ö68)

“Teneffüste sınıf arkadaşlarım.”(Ö74)

“Okulda kızlar tarafından.”(Ö79)

“Sınıf arkadaşlarımdan teneffüste oluyor genelde.”(Ö84)

“Teneffüste öbür sınıf.”(Ö90)

Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin formun 15. sorusu olan “Zorbalık olayları ders başarınızı etkiliyor mu? Sadece bir seçenek işaretleyiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.30’da verilmiştir.

Tablo 4.30 Öğrencilerin formun 15. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Olayları Ders Başarısını Etkiler Mi?	Frekans	Yüzde(%)
Hayır	60	65,93
Evet	30	32,96
Yanıtsız Bırakanlar	1	1,09
Toplam	91	100,0

Tablo 4.30 incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğu zorbalık olaylarının ders başarısını etkilemediği sonucuna ulaşmıştır.

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin formun 1. sorusu olan “Sizce, zorbalık nedir? Kısaca yazınız?” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.31’de verilmiştir.

Tablo 4.31 Öğrencilerin formun 15. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Nedir?	Frekans	Yüzde(%)
İstenmeyen rahatsız edici, sürekli yapılan kötü davranışlardır.	31	36,04
İnsanlarla alay etme, dalga geçme, tehdit etme gibi davranışlardır	17	19,76
Vurma, küfür etme gibi fiziksel ve sözel davranışlardır.	16	18,60
Vurmak, dövmek gibi fiziksel davranışlardır.	8	9,30
Duygusal, fiziksel davranışların psikolojiye etkisidir.	5	5,81
Birine yapılan fiziksel ve psikolojik davranışlardır.	4	4,65
Yaşattığımız olan birinin, bize fiziksel veya sanal yolla zarar vermesi	1	1,16
Kötü davranma, dışlanma, alay etme gibi davranışlardır.	1	1,16
Yanıtsız Bırakanlar	3	3,48
Toplam	86	100,0

Tablo 4.31 incelendiğinde, ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu zorbalığı istenmeyen rahatsız edici, sürekli yapılan kötü davranışlar olarak tanımlarken; en az oranda kötü davranma, dışlanma, alay etme gibi davranışlar şeklinde ifade ettikleri yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrencilerin verdikleri yanıtlardan birebir alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Zorbalık insanlarla dalga geçme, tehdit, alay vb. gibi şeylere zorbalık denir.”(Ö1)

“İnsanlara istemediği şeyin yapılması ve kötü davranışların olması.”(Ö3)

“Bir kişinin kendinden güçsüz gördüğü kişilere fiziksel ya da duygusal olarak kötü davranışlarda bulunması.”(Ö4)

“Bize zarar verecek şeyler, istemediğimiz şeylerin bize yapılması.”(Ö8)

“Bir kişinin bir insana fiziksel bir şekilde vurması.”(Ö11)

“Bir kişinin başka bir kişiyi fiziksel görünümü ve ona benzer durumlarda aşağılaması.”(Ö13)

“Bir kişinin başka bir kişiye uyguladığı temaslı veya sözel davranışlar.”(Ö15)

“Bir kişiye duygusal, fiziksel bir baskı sonucu çocuğun psikolojisine olan etkisidir.”(Ö24)

“Yaşıttımız olan birinin bize fiziksel veya sanal ortamda zarar vermesi, dalga geçmesi vb.”(Ö31)

“Birilerine vurma, küfür etme, dalga geçme, dışlama, dövme.”(Ö38)

“Kavga etmek, vurmak, dövmek vb. şeyler.”(Ö39)

“Bir insana fiziksel veya psikolojiksel yapılan davranıştır.”(Ö40)

“Rahatsız eden davranış.”(Ö53)

“Zorbalık bence, insanla dalga geçmek, onun kilosundan, saçından, tipinden dalga geçmektir.”(Ö59)

“İnsanın fiziksel, dış görünüşü, adı veya herhangi vücut şekli ile dalga geçme.”(Ö65)

“Zorbalık, herhangi bir kişiye herhangi bir durumu nedeniyle uygulanan sözel şiddet veya fiziksel şiddettir.”(Ö70)

“Birisinin birisine lakap takma, vurma, aşağılama, alay etme, dışlama gibi şeyler yapması (hoşlanmayacağı şekilde davranması)”(Ö81)

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin formun 2. sorusu olan “Okulda şimdiye kadar bir zorbalık olayı ile karşılaştınız mı? Sadece bir seçenek işaretleyiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.32’de verilmiştir.

Tablo 4.32 Öğrencilerin formun 2. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Okulda Zorbalık Yaşadınız Mı?	Frekans	Yüzde(%)
Evet	57	66,27
Hayır	29	33,72
Toplam	86	100,0

Tablo 4.32 incelendiğinde, ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin çoğunluğunun okulda şimdiye kadar bir zorbalık olayı ile karşılaştıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin formun 3. sorusu olan “Okulda hangi zorbaca davranışa uğradınız? Yukarıdaki soruya yanıtınız ‘evet’ ise işaretleyiniz. Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.33’de verilmiştir.

Tablo 4.33 Öğrencilerin formun 3. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorba Davranış Türü	Frekans	Yüzde (%)
Dalga, alay etme, tehdit etme	43	50
Dışlanma, arkadaş çevresine alınmama	30	34,88
Vurma, dövme	28	32,55
Yanıtsız Bırakanlar	21	24,41

Tablo 4.33 incelendiğinde; ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu okulda dalga, alay etme, tehdit etme zorbalık davranışları ile karşılaştıklarını belirtirken; en az oranda vurma, dövme gibi zorbalık türlerine maruz kaldıklarını ifade ettikleri yönünde sonuçlara ulaşılmıştır.

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin formun 4. sorusu olan “Zorbalık olayları en çok nerede oluyor? Kısaca yazınız.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.34’de verilmiştir.

Tablo 4.34 Öğrencilerin formun 4. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

En Çok Zorbalık Yapılan Mekânlar	Frekans	Yüzde (%)
Okul (sınıfta, koridorda, kantinde, tuvalette, kantin arkasında, bahçede)	62	72,09
Okulun yanında park, spor yerleri, mahalle, ara sokaklar, تنها yerler, çıkmaz sokaklar	16	18,60
İnternet	1	1,16
Kamera sisteminin olmadığı yerler	1	1,16
Yanıtsız Bırakanlar	6	6,97
Toplam	86	100,0

Tablo 4.34 incelendiğinde, ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin zorbalığa en çok okulda; en az ise kamera sisteminin olmadığı yerlerde maruz kaldıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Öğrencilerin verdikleri yanıtlardan birebir alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Okulda ve sınıfta.”(Ö2)

“Okul, okul bahçesi, okul koridoru ya da sınıfta.”(Ö6)

“Tuvalet ve kantinlerde.”(Ö11)

“Tenha yerlerde vb.”(Ö15)

“Okul, spor yerlerinde.”(Ö17)

“Okulda, dışarda.”(Ö19)

“Okulda, teneffüste, koridorda, bahçede.”(Ö26)

“Bence, genelde sokaklarda olur.”(Ö34)

“Bana zorbalık yapılmadığı için çok bilmiyorum ama dışarda olabilir. Çıkamaz sokaklarda, ıssız yollarda.”(Ö48)

“Okulda.”(Ö51)

“Sokaklarda, okul dışı ortamlarda.”(Ö54)

“Sınıfta, okulun bahçesinde, tuvalette, okulun koridorlarında zorbalık oluyor.”(Ö60)

“İnternet gibi yerlerde olabiliyor.”(Ö61)

“Çoğunlukla sınıfta oluyor gördüğüme göre.”(Ö62)

“Kamera sisteminin olmadığı yerlerde.”(Ö64)

“Zorbalık olayları en çok okulda veya okulun bahçesinde oluyor.”(Ö70)

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin formun 5. sorusu olan “Sizce en çok zorbalığı kimler yapıyor? Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.35’de verilmiştir.

Tablo 4.35 Öğrencilerin formun 5. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

En Çok Zorbalık Yapanlar	Frekans	Yüzde (%)
Sınıf Arkadaşlarım	50	58,13
Diğer Sınıftaki Öğrenciler	45	52,32
Akrabalarım	4	4,65
Diğer-Okul dışı arkadaşlarım	3	3,48
Yanıtsız Bırakanlar	8	9,30

Tablo 4.35 incelendiğinde, ortaokul 7. sınıf öğrencileri zorbalığı en çok sınıf arkadaşlarının yaptıklarını belirtirken; zorbalığı en az okul dışı arkadaşlarının yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin formun 6. sorusu olan “Sizce, zorbalığa en çok maruz kalanlar (mağdurlar) kim? Sadece bir seçenek işaretleyiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.36’de verilmiştir.

Tablo 4.36 Öğrencilerin formun 6. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

En Çok Zorbalığa Maruz Kalanlar (Mağdurlar)	Frekans	Yüzde (%)
Kızlar	44	51,16
Erkekler	42	48,83
Toplam	86	100,0

Tablo 4.36 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 7. sınıf öğrencileri zorbalığa en çok kızların; en az erkeklerin maruz kaldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin formun 7. sorusu olan “En çok zorbalık yapanlar kim? Sadece bir seçenek işaretleyiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.37’de verilmiştir.

Tablo 4.37 Öğrencilerin formun 7. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

En Çok Zorbalık Yapanlar	Frekans	Yüzde (%)
Erkekler	70	81,39
Kızlar	16	18,60
Toplam	86	100,0

Tablo 4.37 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 7. sınıf öğrencileri en çok zorbalık yapanların erkekler olduğunu; en az zorbalık yapanların kızlar sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin formun 8. sorusu olan “Zorbalık olayı ile karşılaşınca tepkiniz ne olur, nasıl bir tepki verirsiniz? Kısaca yazınız.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.38’de verilmiştir.

Tablo 4.38 Öğrencilerin formun 8. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Tepkiler- (Alt Boyutlar)	Frekans	Yüzde (%)
Güvendiği bir yetişkinden yardım isteyenler (aile, okul idaresi, rehber öğretmen, öğretmen)	35	40,69
Savunma tepkileri verenler	14	16,27
Duygusal tepki verenler (Üzüntü, korku, kızgınlık)	10	11,62
Uyarı yapıp iletişim kuranlar	9	10,46
Tepkisiz kalanlar	5	5,81
Mağdura destek olanlar	4	4,65
Yanıtsız Bırakanlar	9	10,46
Toplam	86	100,0

Tablo 4.38 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 7. sınıf öğrencileri zorbalık olayı ile karşılaştıklarında güvendikleri bir yetişkinden yardım isteyeceklerini belirtirken; en az oranda mağdura destek olacaklarını ifade ettikleri yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrencilerin verdikleri yanıtlardan birebir alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Hocalarıma, aileme, rehber öğretmenine anlatırım.”(Ö1)

“Bir büyüğümden yardım isterim. Okuldaysam rehber öğretmenime danışırım.”(Ö4)

“Beni üzecek ya da anneme, babama ya da öyle birilerine kötü söz söylerseler hocaya ya da müdüre ya da rehberlik öğretmenimize söylerim.”(Ö6)

“Korkarım, kötü hissederim, ağlamaya başlarım ve özgüvenimi kaybeder, hayattan soğurum.”(Ö10)

“Üzülürüm”(Ö14)

“Sinirli korku dolu.”(Ö16)

“Tepkisiz kalırım.”(Ö19)

“Takmam, sessiz kalırım.”(Ö21)

“Kendimi savunur ve hakkımı ararım.”(Ö24)

“Zorbalık yapan kişiyi uyarırım.”(Ö28)

“Aynısını ona yaparım. Çünkü hocalar bence yeterince iyi bir ceza vermiyorlar.”(Ö40)

“Karşılık veririm, karşı taraf çok kişiyse veya iri yarıysa kaçarım.”(Ö41)

“Ağlarım, üzülürüm, etrafta mutsuz gözüktürüm.”(Ö42)

“Hemen ayırırım ve yardım isterim.”(Ö57)

“Kavga çıkar yumruk yumruğa, tokat falan... Ama o naparsa ona bağlı.”(Ö64)

“Kafama takarım ve bu derslerimi etkiler.”(Ö67)

“Aynısını yaparım.”(Ö85)

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin formun 9. sorusu olan “Zorbalık olayında genelde kimden/kimlerden yardım istersiniz? Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.39’da verilmiştir.

Tablo 4.39 Öğrencilerin formun 9. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Olaylarında Yardım İstenen Kişiler	Frekans	Yüzde (%)
Öğretmenimden	47	54,65
Ailemden	42	48,83
Arkadaşımdan	40	46,51
<i>Diğer-(Akraba, kuzenler)</i>	3	3,48
Yanıtız Bırakanlar	4	4,65

Tablo 4.39 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 7. sınıf öğrencileri zorbalık olaylarında en çok ailelerinden yardım isteyeceklerini belirtirken; en az akraba ve kuzenlerinden yardım isteyecekleri sonuçlarına ulaşmıştır.

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin formun 10. sorusu olan “Okulda zorbalığa maruz kaldığınızda (sözle dalga geçme, lakap takma, vurma, dışlanma gibi) veya şahit olduğunuzda bu olayı ailenize anlatır mısınız?” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.40’da verilmiştir.

Tablo 4.40 Öğrencilerin formun 10. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Olayını Aile İle Paylaşma	Frekans	Yüzde (%)
Evet	59	68,60
Hayır	27	31,39
Toplam	86	100,0

Tablo 4.40 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu zorbalık olaylarını aileleri ile paylaştıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin formun 11. sorusu olan “Okulda zorbalığa maruz kaldığınızda (sözle dalga geçme, lakap takma, vurma, dışlanma gibi) ailenizin tepkisi ne oluyor? Ne yapıyorlar? Kısaca yazınız.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.41’de verilmiştir.

Tablo 4.41 Öğrencilerin formun 11. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Olaylarında Ailelerin Tepkisi (Öğrencilerin İfadesine Göre)	Frekans	Yüzde (%)
Okul İdaresi ve Öğretmene Söyleyenler	41	47,67
Sorunu Kendi Çözümleyenler	19	22,09
Duygusal Tepkiler Verenler	5	5,81
Tepkisiz Kalanlar	1	1,16
Yanıtsız Bırakanlar	20	23,25
Toplam	86	100,0

Tablo 4.41 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 7. sınıf öğrencileri zorbalık olaylarında ailelerinin en çok okul idaresi ve öğretmene söylediklerini; en az oranda ise tepkisiz kaldıklarını ifade ettikleri yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrencilerin verdikleri yanıtlardan birebir alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Hocalara söylerler, onlar uyarıyor.”(Ö1)

“Sınıf rehber öğretmenim ile bu durumu konuşuyor.”(Ö2)

“O kişiye bir daha bunu yapmamasını, söylememi istiyor.”(Ö3)

“Okulda zorbalığa maruz kalırsam, annem öğretmenimi ya da bana zorbalık yapan kişinin, annesini arar. Ama annem, öyle bir durumda dünyayı yakar.”(Ö6)

“Bunun gibi durumlarda ne yapmam gerektiğini söyler.”(Ö24)

“Hiçbir şey.”(Ö25)

“Onlara söylemiyorum çünkü olunca bana kızıyorlar.”(Ö26)

“Üzülürler.”(Ö27)

“Lakap takan arkadaşımı, arayıp uyarıyor.”(Ö30)

“Öncelikle okul rehber öğretmenini arıyor ve böylece olay çözülüyor.”(Ö32)

“Fikirler veriyor.”(Ö37)

“Öğretmenimi arıyor.”(Ö39)

“Ailem beni destekliyor ve bana nasıl davranmam gerektiğini söylüyor.”(Ö52)

“Rehber öğretmenle konuşuyorlar.”(Ö57)

“Zorbanın ailesini uyarıyorlar.”(Ö61)

“Beraber dalga geçiyoruz ve onları nasıl yeneceğimle ilgili konuşuyoruz.”(Ö75)

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin formun 12. sorusu olan “Zorbalığa maruz kaldığınızda arkadaşlarınız size yardımcı oluyor mu?” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.42’de verilmiştir.

Tablo 4.42 Öğrencilerin formun 12. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Olaylarında Arkadaş Yardımı	Frekans	Yüzde(%)
Evet	71	82,55
Hayır	15	17,44
Toplam	86	100,0

Tablo 4.42 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu zorbalık olaylarında arkadaşlarının yardımcı olduğunu sonucuna ulaşılmıştır.

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin formun 13. sorusu olan “Zorbalık olayları en çok nerede oluyor? Sadece bir tanesini işaretleyiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.43’de verilmiştir.

Tablo 4.43 Öğrencilerin formun 13. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Olaylarının En Çok Olduğu Mekân	Frekans	Yüzde (%)
Okul	76	88,37
Mahalle-Sokak	8	9,30
<i>Diğer-(Sosyal Medya)</i>	2	2,32
Toplam	86	100,0

Tablo 4.43 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 7. sınıf öğrencileri zorbalığın en çok okulda meydana geldiğini belirtirken; en az sosyal medyada maruz kaldıklarını sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin formun 14. sorusu olan “Zorbalık olaylarına (vurma, dalga geçme, lakap takma gibi) en çok nerede ve kimler tarafından maruz kalıyorsunuz? (Örneğin; teneffüste diğer sınıfların öğrencileri yapar veya derste sınıf arkadaşlarım yapar gibi açık cevaplar yazınız.)” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.44’de verilmiştir.

Tablo 4.44 Öğrencilerin formun 14. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Olaylarının En Çok Nerede-Kimler Tarafından Yapıldığı	Frekans	Yüzde (%)
Okulda sınıf arkadaşları/diğer sınıftan öğrenciler	47	54,65
Mekân belirtmeyenler (okul arkadaşım)	8	9,30
Yanıtsız Bırakanlar	31	36,04
Toplam	86	100,0

Tablo 4.44 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 7. sınıf öğrencileri zorbalık olaylarına en çok okulda sınıf arkadaşları/diğer sınıftan öğrenciler tarafından maruz kaldıklarını belirtirken; öğrencilerin %9,30’u mekân belirtmeden zorbalığa okul arkadaşları tarafından yapıldığını ifade ettikleri yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrencilerin verdikleri yanıtlardan birebir alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Teneffüste diğer sınıflar yapıyor.”(Ö11)

“Derste ve teneffüste sınıf arkadaşlarım yapar.”(Ö12)

“Teneffüste yan sınıflar.”(Ö14)

“Okul arkadaşım.”(Ö16)

“Teneffüste bazı arkadaşlarım.”(Ö19)

“Sınıf arkadaşlarım teneffüste yapar.”(Ö23)

“Beden seçmelisinde diğer sınıflar.”(Ö26)

“7. ve 8. sınıflar teneffüste ve okulda genelde lakap takarlar.”(Ö30)

“Beden dersinde arkadaşlarımız bizi voleybol için dışlıyor.”(Ö31)

“Beden dersinde sınıf arkadaşlarım tarafından.”(Ö33)

“Dalga geçme diğer sınıflardan.”(Ö37)

“Okulda teneffüste diğer sınıfın öğrencileri ve derste erkekler çok zorbalık yapıyorlar.”(Ö40)

“Okulda sınıf arkadaşlarım tarafından.”(Ö51)

“Sınıfta oluyor, bir tane sınıf arkadaşım tarafından.”(Ö53)

“Teneffüste hem diğer sınıfın öğrencileri tarafından hem de sınıf arkadaşlarım.”(Ö58)

“Çok az da olsa bende azcık zorbalık yaşıyorum. Sınıf arkadaşlarımdan görüyorum ve teneffüste görüyorum.”(Ö62)

“Teneffüste 8’lerden bir sınıfta 2 kişi tarafından.”(Ö66)

“Okula erkekler tarafından tüm kızlar zorbalığa uğruyor. Arada sırada kızlarda yapıyor.”(Ö78)

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin formun 15. sorusu olan “Zorbalık olayları ders başarınızı etkiliyor mu? Sadece bir seçenek işaretleyiniz.” sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.45’de verilmiştir.

Tablo 4.45 Öğrencilerin formun 15. sorusuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Zorbalık Olayları Ders Başarısını Etkiler Mi?	Frekans	Yüzde(%)
Hayır	43	50
Evet	41	47,67
Yanıtsız Bırakanlar	2	2,32
Toplam	86	100,0

Tablo 4.45 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu zorbalık olaylarının ders başarısını etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

4.2. Araştırmanın 2. Alt Problemine Yönelik Bulgular

Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin birden fazla seçenek işaretleyebildiği “Akran Zorbalığı Baş Etme Yöntemleri” isimli tablo 4.46’da verilmiştir.

Tablo 4.46 Öğrencilerin “Akran Zorbalığı Baş Etme Yöntemleri” formuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Akran Zorbalığı Baş Etme Yöntemleri	Frekans	Yüzde(%)
Ailemden yardım isterim.	36	78,26
Sınıf rehber öğretmenimden yardım isterim.	36	78,26
Güvendiğim bir yetişkinden yardım isterim.	34	73,91
Okul rehber öğretmeninden/psikolojik danışmanından yardım isterim.	33	71,73
Arkadaşlarımdan yardım isterim.	32	69,56
Okul idaresinden yardım isterim.	25	54,34
Sessiz kalırım.	9	19,56
<i>Diğer (Bir yakının-arkadaşım ile konuşur ve dertleşerek rahatlarım.)</i>	1	2,17
<i>Diğer(Kendim çözerim.)</i>	1	2,17

Tablo 4.46 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin akran zorbalığı ile baş etmede en çok ailelerinden ve sınıf rehber öğretmenlerinden yardım isteyeceklerini belirtirken; en az oranda kendilerinin çözebileceğini ve bir yakını-arkadaşı ile konuşup dertleşebileceği yönünde sonuçlara ulaşılmıştır.

Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin birden fazla seçenek işaretleyebildiği “Akran Zorbalığı Baş Etme Yöntemleri” isimli tablo 4.47’de verilmiştir.

Tablo 4.47 Öğrencilerin “Akran Zorbalığı Baş Etme Yöntemleri” formuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Akran Zorbalığı Baş Etme Yöntemleri	Frekans	Yüzde (%)
Güvendiğim bir yetişkinden yardım isterim.	69	75,82
Ailemden yardım isterim.	68	74,72

Tablo 4.47'nin devamı

Sınıf rehber öğretmenimden yardım isterim.	63	69,23
Okul rehber öğretmeninden/psikolojik danışmanından yardım isterim.	59	64,83
Arkadaşlarımdan yardım isterim.	46	50,54
Okul idaresinden yardım isterim.	44	48,35
Sessiz kalırım.	8	8,79
<i>Diğer (Kendim başa çıkarım-karşılık veririm)</i>	2	2,19
Yanıtsız Bırakanlar	3	3,29

Tablo 4.47 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin akran zorbalığı ile baş etmede en çok güvendikleri bir yetişkinden yardım isteyeceklerini belirtirken; en az oranda ise kendilerinin başa çıkabileceği yönünde sonuçlara ulaşılmıştır.

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin birden fazla seçenek işaretleyebildiği “Akran Zorbalığı Baş Etme Yöntemleri” isimli tablo 4.48’de verilmiştir.

Tablo 4.48 Öğrencilerin “Akran Zorbalığı Baş Etme Yöntemleri” formuna verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları

Akran Zorbalığı Baş Etme Yöntemleri	Frekans	Yüzde(%)
Güvendiğim bir yetişkinden yardım isterim.	65	75,58
Ailemden yardım isterim.	62	72,09
Arkadaşlarımdan yardım isterim.	56	65,11
Sınıf rehber öğretmenimden yardım isterim.	52	60,46
Okul rehber öğretmeninden/psikolojik danışmanından yardım isterim.	47	54,65
Okul idaresinden yardım isterim.	45	52,32
Sessiz kalırım.	13	15,11
<i>Diğer-(Kendim hallederim-karşılık veririm)</i>	2	2,32
Yanıtsız Bırakanlar	6	6,97

Tablo 4.48 incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin akran zorbalığı ile baş etmede en çok güvendikleri bir yetişkinden yardım isteyeceklerini belirtirken; en az oranda ise kendilerinin başa çıkabileceği yönünde sonuçlara ulaşılmıştır.

4.3. Araştırmanın 1. Alt Problemine Yönelik Tartışma

Araştırma sonucuna göre; 5.-6.-7. sınıf öğrencilerinin çoğunluğunun cevapları analiz edildiğinde öğrencilerin “Sizce, zorbalık nedir?” sorusunda “bilerek yapılma”, “sürekli tekrar etme”, “güç dengesizliği” gibi önemli bileşenlerin tanımlarda olmadığı; genellikle yapılan eylemin çeşidine göre tanım yapıldığı, öğrencilerin şiddet eylemi ile zorba davranışları ayırt edemedikleri görülmektedir. Bir eylemin zorbalık olması için ilişkide güç dengesizliği oluşturup diğer tarafa zarar vermeyi amaçlaması ve sürekli yinelenen saldırgan eylemler olması gerektiği belirtilmektedir (Olweus, 1994). Literatürde yer alan akran zorbalığı ile ilgili tanımlar incelendiğinde; akran zorbalığının fiziksel ve psikolojik eylemler olduğu, zorbaca davranan ve bu davranıştan etkilenen kişi arasında güç dengesizliği olduğu konusunda ortak fikir olduğu görülmektedir (Koç, 2006).

Bulgulara dayanarak öğrencilerin okulda hangi zorbalık türü ile daha çok karşılaştıklarını incelendiğinde; ortaokul 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin çoğunluğunun dalga, alay, tehdit edilme gibi sözel zorbalık davranışlarına maruz kaldıklarına, ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin ise daha çok dışlanma, arkadaş çevresine alınmama gibi psikolojik zorbalık davranışlarına maruz kaldıklarına ulaşılmıştır. Araştırma sonucuna göre, ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin, ortaokul 6. ve 7. sınıf öğrencilerinden farklı bir zorbalık türü ile karşılaştıklarını ifade etmeleri; ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin oryantasyon döneminde olmaları, ilkokuldan mezun olup yeni bir akademik kademeye başlamaları, ergenlik döneminin yarattığı duygusal değişimlerle kimlik arayışına girmeleri ve kendilerini kabul ettirip grup içinde kabul görmek istemeleri; psikolojik zorbalık davranışlarının görülmesine sebebiyet verdiği söylenebilir. Kartal ve Bilgin (2009)’in araştırmasında; akran zorbalığı ile ilgili öğrencilerin ve öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Öğrenciler en çok sözlü ifadelerle yapılan sözel zorbalık türüne maruz kaldığını ifade ederken, öğretmenler fiziksel zorbalığın daha çok yapıldığını belirtmiştir.

Akran zorbalığının meydana geldiği mekân ile ilgili olarak; zorbalık olaylarının en çok akran gruplarının bir arada bulunduğu mekân olan okullarda (koridor, sınıf, kantin vb.) olduğu araştırmaya katılan 5.-6.-7. sınıfların ortak yanıtıdır. Akran zorbalığının bilhassa okullarda meydana geldiği bilinmektedir (Gökkaya ve Tekinsav-Sütcü, 2020).

Araştırmada ortaokul 6. ve 7. sınıf öğrencileri zorbalığı en çok sınıf arkadaşlarının yaptıklarını belirtirken; ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu zorbalığı diğer

sınıftan öğrencilerin yaptığını ifade etmişlerdir. Bireyin ergenlik çağına girmesi ile beraber kimlik arayışı, statü ihtiyacı, benlik arayışı, bağlılık ve aidiyet duyguları Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisinin başında gelmektedir. Birey içinde yaşadığı çevrede değer görmek ister ve çevreye uyum sağlaması da beklediği bu değerın karşılanmasıyla bağlıdır (Kuşat, 2003). Araştırmaya katılan ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin, ortaokul 6. ve 7. sınıf öğrencilerinden farklı olarak zorbalığa daha çok "diğer sınıftan öğrenciler" tarafından maruz kaldıklarını belirtmeleri ve kendi gruplarından bu tür zorba eylemler yaşamamaları, yeni sınıf ortamına ve birbirlerine karşı aidiyet duygusu geliştirmeye başladıkları sonucuna ulaştırabilir.

Ortaokul 5.-6.-7. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu akran zorbalığına en çok kızların maruz kaldığını, zorbaların da erkekler olduğunu belirtmişlerdir. Burnukara (2009) araştırmasının verilerine bakıldığında; çoğunlukla erkeklerin, kızlara nazaran zorbalık yapan rolünde ve kızların da erkeklere göre mağdur olma rolünde olduğu bulgulara ulaşılmıştır. Mynard ve Joseph (2000) çalışmalarında; genellikle erkek çocuklarının, kız çocuklarına kıyasla daha çok zorbalık davranışları gösterdiği, erkeklerin daha çok bedensel ve mala hasar verme türünden zorbalık yaptığı, kızların ise dolaylı zorbalık davranışlarını çoğunlukla yaptığına ulaşılmıştır. Atik (2009)'ın araştırmasında, 11-15 yaş grubu ilköğretim ikinci kademe grubu öğrencilerde sınıf düzeyi ile zorba eylemler arasında ilişki bulunamamıştır. Zorbalık eylemlerini, erkeklerin kızlara göre daha çok yaptığı ve zorbalık yapan erkeklerin benlik saygı puanlarının daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır.

Zorbalık olayı ile karşılaştıklarında ortaokul 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin önemli bir kısmı öncelikle güvendikleri bir yetiştikenden yardım isteyeceklerini ifade ederken; araştırmaya katılan ortaokul 5. sınıf öğrencileri güvendikleri bir yetiştikenden yardım istemenin yanında duygusal tepkiler (korku, üzüntü, öfke vb.) vereceklerini de belirtmişlerdir. Kişilerin ihtiyaçlarını karşılayabilmek için kurdukları iletişim şekli, bireyin davranış kalıplarını meydana getirmektedir. İhtiyaçların karşılanması bazı bireyler için kolay ve sıradan bir iş olurken; bazı bireyler için oldukça sıkıntılı ve zor bir süreçtir. Bu sebeple çekingen, öfkeli, kaygılı davranış türleri de meydana gelmektedir. Kişinin, duyuşsal, sosyal ve zihinsel gelişimi yönünden kritik bir dönem olan ergenlikte bu süreçlerin sağlıklı bir şekilde tamamlanabilmesi, içinde bulunduğu dönem kadar ileriki yaşamı ve topluma uyumu için önemlidir (Koç, 2006).

Araştırmada “Zorbalık olaylarında kimlerden yardım istersiniz?” şeklindeki soruda ortaokul 5. ve 6. sınıf öğrencileri daha çok ailemden seçeneğini işaretlerken; ortaokul 7. sınıf öğrencileri öğretmenimden seçeneğini işaretlemiştir. Yine “Okulda zorbalığa maruz kaldığınızda (sözle dalga geçme, lakap takma, vurma, dışlanma gibi) veya şahit olduğunuzda bu olayı ailenize anlatır mısınız?” sorusunda; araştırmaya katılan ortaokul 5.-6.-7. sınıf öğrencileri “Evet, anlatırım” seçeneğinde hemfikir olmuştur. İngiltere’de ilkokul ve ortaokul kademesindeki 6000 okul çocuğu ile yapılan bir araştırmada; öğrencilerin %50’sinin mağdurluğunu tek bir erişkinle dâhil paylaşmadıkları, yaşanan olayı aile ile paylaşma niceliğinin okuldaki eğitimcilerle paylaşma niceliğinden daha fazla görüldüğü bulgularına varılmıştır (Whitney ve Smith, 1993; Aksoy (2019)’dan). Harris ve Petrie (2002) çalışmasında; iki ortaokulda 8. sınıfta bulunan 198 öğrenci ile yapılan araştırmada, öğrencilerin yarıya yakınının zorbalığa maruz kaldığını kimseye söylemediği, zorbalığı bildirenlerin çoğunlukla bir arkadaşına veya annesine anlattığı, %3’ten azının bir öğretmene söylediğini bildirmektedir. Karaman-Kepenekci ve Çinkır (2006)’ın çalışmasında, öğrencilerin %50’si zorbalıkla mücadele etmede herhangi bir destek almadıkları sonucuna varılmıştır. Her ne kadar Whitney ve Smith (1993) araştırmasına paralel sonuçlar çıkmış ise; hem yurt içi araştırmalarda hem de yurt dışı araştırmalarında zorbalığa maruz kalan öğrencilerin durumu kimseyle paylaşmadıkları bilinmektedir. Çocukların zorbalık eylemlerine maruz kalıp kalmadığı konusunda ailelerin farkındalığı yüksek olmalıdır. Ebeveynler, çocukları ile güvene ve samimiyete dayalı doğru ilişkiler geliştirebilmelidir. Akran zorbalığı olayları, çocuğun sosyal çevresinde fazlaca görüldüğü için tek sorumluluğu aileye vermek de doğru değildir. Çocukların en önemli sosyal çevresi, okullardır. Eğitim kurumlarında akran grupları ile bir araya gelen çocuklar, zorbalık eylemlerine daha çok maruz kalabilir. Bu bağlamda, öğretmenler ve yöneticiler akran zorbalığı konusunda bilinçlendirilmeli ve sorunları çözmek için sağlıklı yöntemler geliştirmeleri konusunda teşvik edilmelidir (Çinkır ve Karaman-Kepenekci, 2003). Literatür incelendiğinde, çalışma gruplarının akran zorbalığı olaylarında çevrelerindeki kişilerin tepkisiz kalacağını düşündükleri için paylaşmadıkları görülmektedir.

Yapılan araştırmada “Okulda zorbalığa uğradığınızda (sözle dalga geçme, lakap takma, vurma, dışlanma gibi) ailenizin tepkisi ne oluyor? Ne yapıyorlar?” sorusunda araştırmaya katılan sınıf seviyelerinin tamamında “Okul idaresi ve öğretmene söylerler.” ifadesinin çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Araştırmada, “Zorbalığa maruz kaldığınızda arkadaşlarınız size yardımcı oluyor mu?” sorusuna araştırmaya katılan öğrenciler 5.-6.-7. sınıf öğrencileri “Evet, yardımcı oluyorlar.” yanıtını vermiştir.

Araştırmada, “Zorbalık olayları en çok nerede oluyor?” şeklinde yöneltilen çoktan seçmeli soruda öğrencilerin çoğunluğu “Okulda” seçeneğini işaretlemiştir. Benzer sorunun açık uçlu ifadesinde yanıt vermeyen öğrencilerin, çoktan seçmeli soruda yanıt vermeleri ve açık uçlu soru ile çoktan seçmeli sorudaki cevapların aynı olması, araştırmaya katılan öğrencilerin tutarlı davrandığını göstermektedir.

Tablo 4.4-Tablo 4.13 ile Tablo 4.19-Tablo 4.28 ile Tablo 4.34-Tablo 4.43 karşılaştırması yapıldığında; Tablo 4.4’de açık uçlu soruyu yanıtsız bırakan “Ö7-Ö32-Ö39-Ö42-Ö43-Ö44” tanımlı katılımcı ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin, seçenek işaretlemesi yaptığı, fikirlerinin belirginleştiği ve Tablo 4.4’e bakıldığında “Ö1 ve Ö15” tanımlı katılımcıların görüş değiştirdiği, “okul” seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Tablo 4.28’de açık uçlu soruyu yanıtsız bırakan “Ö9-Ö17-Ö29-Ö35-Ö41-Ö54-Ö58-Ö62-Ö73-Ö74-Ö76-Ö77-Ö78” tanımlı katılımcı ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin, seçenek işaretlemesi yaptığı ve Tablo 4.28’e bakıldığında “Ö8-Ö16-Ö45-Ö50-Ö66-Ö67-Ö70-Ö81-Ö86” tanımlı katılımcıların görüş değiştirdiği, “okul” seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Tablo 4.34’de açık uçlu soruyu yanıtsız bırakan “Ö8-Ö10-Ö18-Ö31-Ö35-Ö69” tanımlı katılımcı ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, seçenek işaretlemesi yaptığı ve Tablo 4.34 incelendiğinde, “Ö17-Ö18-Ö19-Ö21-Ö31-Ö32-Ö35-Ö36-Ö37-Ö41-Ö44-Ö45-Ö46-Ö61” tanımlı katılımcıların görüş değiştirdiği, “okul” seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Buradan hareketle; aynı sorunun açık uçlu ifadesinde soruyu boş bırakan öğrencilerin; seçenek sınırlandırması ile görüş belirttikleri, katılımı arttırdıkları ve zorbalığın en çok yapıldığı mekân konusunda genel sonucun tutarlı olduğuna ulaşılabilir.

Zorbalık olaylarına (vurma, dalga geçme, lakap takma gibi) en çok nerede ve kimler tarafından maruz kalıyorsunuz sorusuna öğrencilerin önemli bir kısmı “okulda arkadaşlar tarafından” maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Karaman-Kepenekci ve Çınkır (2006)’a göre, zorbalık olayları sıralı olarak en çok derslikte, okul yolunda ve okul dışında, okul koridorlarında, okul bahçesinde egzersiz salonunda ve okulun yemek yerinde meydana gelmektedir. Doğan-Ateş ve Yağmurlu (2010)’da ülkemizde gerçekleştirdiği bir araştırmanın verilerine bakıldığında; okul çocuklarının zorbalık

olaylarına sıralı olarak en çok derslik, okul bahçesi, koridorlar, okulun yemek yeri, tuvaletler, okul girişı, görsel sanatlar odası, egzersiz salonu ve okul taşıtında olduğu yanıtlarına ulaşılmıştır. Kartal ve Bilgin (2009)’in araştırmasında ise; akran zorbalığının en çok okul bahçesinde görüldüğüne ulaşılmıştır. Çınkır ve Karaman-Kepenekci (2003) araştırmasında; öğretmenlerin önemli bir kısmının zorbalık eylemlerinin okul bahçesinde yapıldığını belirttiklerini, bunu derslik ve koridorların takip ettiğini bildirmektedir. Akran zorbalığının çoğunlukla okul ve okula ait mekânlarda gerçekleşiyor olması, araştırma ile uyum göstermiştir.

Araştırmada, “Zorbalık olayları ders başarınızı etkiliyor mu?” sorusunda öğrenciler, “Hayır, etkilemiyor.” seçeneğinde çoğunluk oluşturmuştur.

4.4. Araştırmanın 2. Alt Problemine Yönelik Tartışma

Akran Zorbalığında Baş Etme Yöntemleri Form-2’de ise; araştırmada yer alan ortaokul 5. sınıf öğrencileri “Ailemden yardım isterim.” ve “Sınıf rehber öğretmenimden yardım isterim.” seçeneğinde çoğunluk oluşturmuştur. Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin; sınıf rehber öğretmenlerine başvurmalarında okula ve sınıfa aidiyet duygusu geliştirmeye başlamaları, ilkokul çağlarında oluşan öğretmen algısının devam etmesi etkili olmuş olabileceği söylenebilir. Araştırmaya katılan ortaokul 6. ve 7. sınıf öğrencileri, ortaokul 5. sınıf öğrencilerinden farklı olarak zorbalığa uğradıklarında “Güvendiğim bir yetiştikenden yardım isterim.” seçeneğinde çoğunluk oluşturmuştur. Buradan hareketle ortaokul 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin, yaş itibari ile içinde bulundukları ergenlik döneminin etkisi ile aile bireylerinden uzaklaşma ile beraber yardım isteyecekleri kişiler penceresini de genişlettiklerine ulaşılabilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

İçinde yaşanan çevrenin, çocukların gelişimine olumlu ve olumsuz anlamda pek çok etkisi vardır. Özellikle şiddet ve zorbalık olaylarının çocuklar arasında görülmesi ve yaygınlaşması çevrenin olumsuz etkilerine örnek olarak verilebilir. Zorbalık, okullarda görülen şiddet olaylarının temelini oluşturmaktadır. Zorbaca davranışların altında mağdurun ve zorbanın cinsiyeti, yaşı, ebeveyn tutumları, okul başarı düzeyleri, benlik imgeleri gibi faktörler belirleyici olmaktadır. Ebeveyn tutumları açısından bakıldığında, demokratik tutuma sahip, çocuğa ilgi ve sevginin gösterildiği ailelerde çocukların zorbalık olaylarına daha az karıştığı bilinmektedir. Bununla birlikte ebeveynlerin agresif bir yapıya sahip olması, baskıcı ve otoriter aile tutumları çocukları zorbaca davranmaya daha çok yönlendirmektedir. Sosyal çevresinden destek gören çocuklar, okulda daha başarılı olmakta ve zorbalık olaylarına daha az karışmaktadırlar. Akranlarından fiziklen daha güçlü veya daha zayıf olmak gibi faktörlerde, zorbalık olaylarında mağdur ve zorba olmayı etkilemektedir. Cinsiyet de bu konuda ayırıcı bir unsur olarak değerlendirilebilir. Yapılan çalışmalar, erkek çocukların hem zorbalığa daha çok maruz kaldıklarını hem de zorbaca eylemlerde daha fazla bulunduklarını ortaya çıkarmıştır.

Son yıllarda çocukların daha eğlenceli ve keyifli vakit geçirmeleri amacıyla yapılan televizyon programları, videolar, internet oyunları vb. kaynakların da şiddet olaylarına sebebiyet verip artış oluşturduğu söylenebilir. Bazı aileler bunun farkında olup önlemler alsa da kimi aileler bunun farkında bile değildir. Evinde televizyon programlarında, internet oyunlarında sürekli şiddetle karşı karşıya kalan çocuklar; bir süre sonra bu türden olayları normal olduğunu algılayıp kanıksamaktadırlar. Televizyonda veya bilgisayarda gördükleri şiddet olayları bir süre sonra gerçek şiddete dönüşmektedir.

Büyüme ve gelişme açısından önemli bir dönem olan ergenlik döneminde de zorbalık olayları meydana gelmektedir. Bu dönemde sosyal çevrenin öneminin artması, ergenin akran grubunda kabul görmek istemesi zorbalık eylemlerine yönelmelerine sebebiyet vermektedir. Zorbalık eylemlerinin sonuçları düşünüldüğünde sadece mağdurun zarar görmediği, seyircilerinde etkilendiği ortaya çıkarılmıştır. Okulda zorbalık eylemlerine maruz kalmak birçok öğrenci için stres kaynağı olmasının yanında bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlığına da zarar vermektedir. Ayrıca son yıllarda zorbalığa maruz kalmanın, zorbalık yapmanın ve tanık olmanın hayat boyu süren olumsuz etkileri bu yönde

Çalışma yapılmasında artış sağlamıştır. Bu sebeple zorbalık olaylarının lenmesinde bireyin, ailenin ve okulun sorunun çözümüne dâhil edilmesi gereklidir. Bu yönde yeni eğitim politikalarının geliştirilmesi, ailelerin bilinçlendirilmesi, ders programlarına şiddeti nleme ile ilgili derslerin eklenmesi önem arz etmektedir.

Zorbalığı önlemek ve azaltmak için ğrenci, ğretmen ve ailelerin farkındalık düzeyi arttırılmalı ve sorumluluk almaları sağlanmalıdır. Problem durumuna göre zm yolları geliştirilmelidir. Müdahale planları, okulun misyonuna uygun olmalıdır. Özellikle okullarda açık, net, anlaşılır talimatlar oluşturulmalıdır. Sınıf dışındaki alanların da izlenmesi ve denetlenmesi arttırılmalıdır. Okullarda psikolojik danışmanlar/rehber öğretmenler tarafından, zorbalığa uğrayan öğrencilere danışmanlık hizmeti verilerek mağdurlar pasif olmadan ve saldırganca davranışlara yönelmeden haklarını arama, sağlıklı sorun zme becerileri edinme, “hayır” diyebilme gibi teknikler öğretilmelidir.

Çocukların zorbalığa oyun alanlarında maruz kaldıkları da görülen bir başka sonuçtur. Buralarda zorbalığın en çok görülmesinin sebebi olarak meknların, çocukların kaliteli vakit geçireceği şekilde dizayn edilmemiş olmasından da kaynaklanabilir. Oyun alanları; çocuklar için top, oyun ipi gibi araçlarla da daha çekici hale getirilebilir.

Çocukluk döneminde zorbalık yapan bireylerin, ilerleyen yaşlarda anti sosyal kişilik veya suç işleme davranışında bulunma olasılıkları da yüksektir. Erken yaşta çocuklara çatışma zm yaklaşımlarının öğretilmesi bu türden durumlarının oluşmaması açısından yararlı olacaktır. Özellikle okullarda öğrencilere, çatışma zm ile ilgili duygusal ve sosyal becerilerin öğretilmesi zorbalık ve şiddet olaylarının oluşmadan önüne geçilmesini sağlayacaktır.

ocuk zorbalığa uğradığını evde ailesi ile paylaşırsa; anlatmaya başladığı andan itibaren anlatmış olduğu cümleleri bölmeden ve yargılamadan dinlemek gereklidir. Ailelerin bu olay karşısında çocuklarının, nasıl davrandığını ve neler hissettiğini anlamaya çalışmaları önemlidir. Zorbalığın durdurulabilmesi için öncelikle bu davranışların durdurulması gereklidir. Aileler, çocuklarını yetiştirirken hem kendi akranlarına hem de yaşça büyük kişilerden kendilerini nasıl koruyacaklarını öğretmeleri gerekir. Akran zorbalığını önlemek için yapılacak bilinçlendirme ve farkındalık çalışmaları, sağaltımdan daha etkili sonuçlar verecektir.

Akran zorbalığı günümüzde yalnız eğitimcilerin değil; ebeveynlerin, yöneticilerin, okul çocuklarının ve yayın organlarının da dikkatini çeken bir konu olmuştur. Akran zorbalığının sebep olduğu olumsuz neticeler medyada, gazetelerde ve basında izlenmektedir. Yapılacak bilinçlendirme çalışmaları ile zorbalık eylemlerinin azaltılması amaçlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Abay, E., & Tuğlu, C. (2000). Şiddet ve agresyonun nörobiyolojisi. *Klinik Psikiyatri*, 3(1), 21-26.
- ABD Eğitim Bakanlığı El Kitabı (2006). Preventing bullying-a manual for schools and communities source. Erişim: 11.01.2006, 10:00, www.LDOnline.org
- Acar, T. (2009). *Dokuzuncu sınıf öğrencilerinde akran zorbalığı ve psikolojik belirtiler* [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi].
- Akbulut, Y. (2014). Effect of case-based video support on cyberbullying awareness. *Australian Educational Computing*, 29(1), 1-12. <https://journal.acce.edu.au/index.php/AEC/article/view/35>
- Akgün, S., & Araz, A. (2010). Anlaşmazlıklarımızı çözebiliriz: Bir çatışma çözümü eğitim programı tanıtımı. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(1), 1-17.
- Akgün, S., Araz, A., & Karadağ, S. (2006). Anlaşmazlıklarımızı çözebiliriz. *Yayınlanmamış Eğitim Programı*.
- Akgün, S., Araz, A., & Karadağ, S. (2007). Anlaşmazlıkları çözebiliriz: İlköğretim öğrencilerine yönelik bir çatışma çözümü eğitimi ve psiko-sosyal etkileri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 22(59), 43-62.
- Aksaray, S. (2011). Siber zorbalık. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 405-432.
- Aksoy, G. (2019). *Okullarda yaşanan akran zorbalığının nedenlerine ve müdahale yöntemlerine ilişkin okul yöneticileri ve öğretmenlerin görüşleri* [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi].
- Alikaşifoğlu, M. (2011). Akran istismarı. *Türk Pediatri Arşivi*, 46(11), 31-34. <https://doi.org/10.4274/tpa.46.29>
- Asimopoulos, C., Bibou-Nakou, I., Hatzipemou, T., Soumaki, E., & Tsiantis, J. (2014). An investigation into students' and teachers' knowledge, attitudes and beliefs about bullying in Greek primary schools. *International Journal of Mental Health Promotion*, 16(1), 42-52. DOI:10.1080/14623730.2013.857823
- Aslan, S., & Aşıcı, H. (2011). Ergenlerde okul zorbalığının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 71-82.
- Aşıcı, H., & Aslan, S. (2010). The analysis of relationship between school bullying and self-concept clarity in adolescents. *International Online Journal of Educational Science*, 2(2), 467-485.
- Atik, G. (2009). Zorbalığı yordayıcı bir değişken olarak umut. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(1), 53-68.
- Ayas, T. (2008). *Zorbalığı önlemede tüm okul yaklaşımına dayalı bir programın etkililiği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ayas, T., & Pişkin, M. (2011). Lise öğrencileri arasındaki zorbalık olaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü bakımından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(2), 550-568.
- Aydın, B. (1996). Benlik kavramı ve ben şemaları. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(8), 41-47.
- Ayral, M., Özdemir, N., Demirhan, Ş., & Ünlü, A. (2014, Eylül). *Okul güvenliği ölçeğinin geliştirilmesi* [V. Eğitim Yönetimi Forum'unda sunulan sözel bildiri]. Konya. DOI: 10.13140/RG.2.1.2878.1524

- Bilgiç, E. (2007). *İlköğretim I. kademedeki görülen zorba davranışların sınıf değişkenleri ve atmosferi algılamalarına göre incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi].
- Bradshaw, C. P., Sawyer, A. L., & O'Brennan, L. M. (2007). Bullying and peer victimization at school: Perceptual differences between students and school staff. *School Psychology Review*, 36(3), 361–382.
- Burnukara, P. (2009). *İlk ve orta ergenlikte geleneksel ve sanal akran zorbalığına ilişkin betimsel bir inceleme* [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi].
- Can, E., & Nikolayidis, U. (2021). Okul rehberlik hizmetleri: Bir durum çalışması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(2), 647-655. DOI: 10.18069/firsbed.810831
- Cenkseven Önder, F., & Yurtal, F. (2008). Zorba, kurban ve olumlu özellikler taşıyan ergenlerin aile özelliklerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8(3), 805-832.
- Çinkır, Ş., & Karaman-Kepeneci Y. (2003). Öğrenciler arası zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 34(34), 236-253.
- Coloroso, B. (2003). *The bully, the bullied, and the bystander*. NY: Harper Collins.
- Craig, W.M., Pepler, D., & Atlas, R. (2000). Observations of bullying in the playground and in the classroom. *Social Psychology International*, 21(1), 22-36. DOI: 10.1177/0143034300211002
- Craig, W. M., & Pepler, D. J. (2003). Identifying and targeting risk for involvement in bullying and victimization. *Canadian Journal Of Psychiatry. Revue Canadienne de Psychiatrie*, 48(9), 577–582. DOI: 10.1177/070674370304800903
- Crothers, L. M., & Kolbert, J. B. (2008). Tackling a problematic behavior management issue: teachers' intervention in childhood bullying problems. *Intervention in Scholl and Clinic*, 43(3), 132-139. DOI: 10.1177/1053451207311606
- Demir, A. (2012). *Akran zorbalığına karışan ve karışmayan ilköğretim öğrencilerinin utanç ve suçluluk duygularının ve adil dünya inançlarının incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi].
- Dempsey, A. G., Sulkowsky, M. L., Nichols, R., & Storch, E. A. (2009). Differences Between Peer Victimization in Cyber And Physical Settings and Associated Psychosocial Adjustment in Early Adolescence, *Psychology in the Schools*, 46 (10), 962-973. DOI: 10.1002/pits.20437
- Derman, O. (2008). Ergenlerde psikososyal gelişim. *İ. Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Adölesan Sağlığı II. Sempozyum Dizisi, İstanbul*, 63,19-21.
- Doğan-Ateş, A., & Yağmurlu, B. (2010). Examining victimization in Turkish schools. *European Journal of Educational Studies*, 2(1), 31–37.
- Dou, Y., Wongpakaran, T., Wongpakaran, N., O'Donnell, R., Bunyachatakul, S., & Pojanapotha, P. (2022). Bullying Victimization Moderates The Association Between Social Skills And Self-Esteem Among Adolescents: A Cross-Sectional Study In International Schools. *Children (Basel, Switzerland)*, 9(11), 1606. DOI: 10.3390/children9111606
- Elliot, M. (1997). *101 ways of dealing with bullying*. Hodder Childrens's Book.
- Erdem, M. (2018). *Okul öncesi dönem çocuklarının zorbalık algıları ve zorbalıkla baş etme stratejilerinin incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi].
- Ertan, D. (2012). *Akran zorbalığında aileye ve okula ilişkin risk ve koruyucu faktörlerin incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi].

- Eslea, M., & Rees, J. (2001). At what age are children most likely to be bullied at school? *Aggressive Behavior*, 27(6), 419–429. DOI: 10.1002/ab.1027
- European Community European Social Fund (2001). Bullying: A Reader For The Diploma For Connexions Personal Advisers. www.connexions.gov.uk
- Fitzgerald, D. (1999). *Bullying in our schools-understanding and tackling the problem a guide for schools*. Blackhall Publishing.
- Fleming, M., & Towey, K. (Eds.). (2002). “Educational forum on adolescent health”, *Youth bullying*. Chicago: American Medical Association.
- Freeman, G. G. (2014). The implementation of character education and children’s literature to teach bullying characteristics and prevention strategies to preschool children: An action research project. *Early Childhood Education Journal*, 42(5), 305-316. DOI: 10.1007/s10643-013-0614-5
- Frisen, A., Jonsson, A., & Persson, C. (2007). Adolescents’ perception of bullying: who is the victim? Who is the bully? What can be done to stop bullying?. *Adolescence*, 42(168), 749–761.
- Frisen, A., Lunde, C., & Hwang, P. (2009). Peer victimisation and its relationships with perceptions of body, composition, *Educational Studies*, 35(3), 337-348. DOI: 10.1080/03055690802648200
- Galloway, D. (1994). Bullying: The importance of a whole school approach. *Therapeutic Care and Education*, 3, 315–329. <http://ilkogretim-online.org.tr>
- Gangal, M., & Öztürk, Y. (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında istenmeyen davranışlar ve başa çıkma yolları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 1100-1118.
- Genç, G. (2007). *Genel liselerde akran zorbalığı ve yönetimi* [Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi].
- Gökler, R. (2007). *İlköğretim öğrencilerinde akran zorbalığının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gökler, R. (2009). Okullarda akran zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 512-537.
- Gökkaya, F., & Tekinsav-Sütcü, S. (2020). Akran zorbalığının ortaokul öğrencileri arasındaki yaygınlığının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(1), 40-54.
- Gültekin-Akduman, G. (2012). Okul öncesi dönemde akran zorbalığının incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(1), 107-120.
- Gürhan, N. (2017). Her yönü ile akran zorbalığı. *Türkiye Klinikleri J Psichiatri Nurs-Special Topics*, 3(2), 175-81.
- Hakan, S. (2011). İlköğretim öğrencilerinin farklı zorbalık türleri ile karşı karşıya kalma sıklığının ve boyun eğme davranışı ile durumluk-sürekli öfke ile ilişkisinin karşılaştırılması. *Milli Eğitim*, 41(190), 54-71.
- Harris, S., & Petrie, G. (2002). A study of sullyng in the middle school. *NASSP Bulletin*, 86(633), 42–53. DOI: 10.1177/019263650208663304
- Havik, T., Bru, E., & Ertesvåg, S. K. (2015). School factors associated with school refusal- and truancy-related reasons for school non-attendance. *Social Psychology of Education: An International Journal*, 18(2), 221-240. DOI: 10.1007/s11218-015-9293-y
- İlhan-Alper, S. (2008). *İlköğretimde zorbalık* [Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi].
- Jaffe, L. M. (1997). *Adolescence*. John Wiley High Education.

- Johnson, D. W., & Johnson, R. (1995). Teaching students to be peacemakers: Results of five years of research. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 1(4), 417-438. DOI: 10.1207/s15327949pac0104_8
- Johnson, D. W., & Johnson, R. (2004). Implementing the “teaching students to be peacemakers program”. *Theory Into Practice*, 43(1), 68-79. DOI:10.1207/s15430421tip4301_9
- Kandemir, Ö., & Özbay, Y. (2009). Sınıf içinde algılanan empatik atmosfer ile benlik saygısı arasındaki etkileşimin zorbalıkla ilişkisi. *İlköğretim Online*, 8(2), 322-333.
- Kanadıkırık-Kılıç, A., Kılıç, A. & (2013). MEB ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri ve özgüven arasındaki ilişki. İ. Güleç, Ö. E. Akgün & M. Bayrakçı (Ed.). *VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı II: Yayın No:6. Eğitim Bilimleri ve Öğretmenlik Alan Eğitimi* (s: 23-29). Sakarya Üniversitesi Basımevi.
- Kapıcı, E. (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 1-13. DOI: 10.1501/Egifak_00000000087
- Karaman-Kepenekci, Y., & Çınkır, S. (2006). Bullying among Turkish high school students. *Child Abuse & Neglect*, 30(2), 193-204. DOI: 10.1016/j.chiabu.2005.10.005
- Karataş, H. (2011). *İlköğretim okullarında zorbalığa yönelik geliştirilen programın etkisinin incelenmesi* [Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi].
- Karataş, M., & Ünalı, A. (2019). İlköğretim 6-7-8. sınıf öğrencileri arasında yaşanan akran zorbalığının farklı değişkenler açısından incelenmesi (Tokat örneği). *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 6(3), 381-396.
- Karatzias, A., Power, K. G., & Swanson, V. (2002). Bullying and victimization in Scottish secondary schools: Same or separate entities?. *Aggressive Behavior*, 28(1), 45-61. DOI: 10.1002/ab.90005
- Kartal, H. (2009). Öğretmen adaylarının uygulama okullarındaki zorbalıkla ilgili değerlendirmeleri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 141-172.
- Kartal, H., & Bilgin, A. (2009). İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenler ve öğrenim gören öğrencilerin zorbalığa yönelik görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 539-562.
- Kartal, H., & Bilgin, A. (2012). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığın nedenlerine ilişkin algıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 25-48.
- Kavşut, F. (2009). *Ergenlerde akran zorbalığı ve duygusal zekâ arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi].
- Koç, Z. (2006). *Lise öğrencilerinin zorbalık düzeylerinin yordanması* [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi].
- Kowalski, R. M., & Limber, S. P. (2007). Electronic bullying among middle school students. *The Journal of Adolescent Health: Official Publication of The Society For Adolescent Medicine*, 41(1), 22-30. DOI: 10.1016/j.jadohealth.2007.08.017
- Kupersmidt, J. B., & Patterson, C. J. (1991). “Childhood peer rejection, aggression, withdrawal and perceived competence as predictors of self-reported behavior problems in preadolescence,” *Journal of Abnormal Child Psychology*, 19(4), 427-449. <https://doi.org/10.1007/BF00919087>
- Kuşat, A. (2003). Bir değerler sistemi olarak “kimlik” duygusu ve Atatürk. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(15), 45-61.

- Li, Q. (2005). New bottle but old wine: A research of cyber bullying in schools. *Computers in Human Behavior*, 23(4), 1777-1791. DOI: 10.1016/j.chb.2005.10.005
- Maharjan, M., & Shrestha, S. (2022). Bullying victimization and its associated factors among adolescent students. *Medical Journal of Shree Birendra Hospital*, 21(1), 29–36. DOI: 10.1371/dergi.pone.0299161
- Marsh, H. W., Parada, R. H., Yeung, A. S., & Healey, J. (2001). Aggressive school trouble makers and victims: A longitudinal model examining the pivotal role of self-concept. *Journal of Educational Psychology*, 93(2), 411-419. DOI: 10.1037/0022-0663.93.2.411
- Menesini, E., & Salmivalli, C. (2017). Bullying in schools: the state of knowledge and effective interventions. *Psychology, Health & Medicine*, 22(1), 240-253. DOI:10.1080/13548506.2017.1279740
- Metin-Aslan, Ö., & Tuğrul, B. (2014). Okul öncesi dönemdeki çocukların oyunlarında ortaya çıkan zorbalık ve mağdur olma davranışlarının içerik analizi. *2014 AKU, Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi-Journal of Theoretical Educational Science*, 7(1), 60-77. <http://dx.doi.org/10.5578/keg.6205>
- Metin, K. E. (2017). Ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin siber zorbalık yaşama düzeyleri ve siber zorbalıkla başa çıkma stratejilerinin incelenmesi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi/JRES*, 4(2), 33-49.
- Murray, B. J. (2004). *Peer harassment at school: A comparison of teachers' and students' perceptions of help seeking behavior in relation to type and severity of harassment* [Published Doctoral Thesis, University of California].
- Mynard, H., & Joseph, S. (2000). Development of the multidimensional peer-victimization scale. *Aggressive Behavior*, 26(2), 169–178. DOI: 10.1002/(SICI)1098-2337(2000)26:23.0.CO;2-A
- Nansel, T., Overpeck, M., Pilla, R., Ruan, W., Simons-Morton, B., & Scheidt, P. (2001). Bullying behaviors among US youth: Prevalence and association with psychosocial adjustment. *Journal of The American Medical Association*, 285(16), 2094–2100. DOI: 10.1001/jama.285.16.2094
- Olweus, D. (1978). *Aggression in the schools: Bullies and whipped boys*. DC: Hemisphere Press (Wiley).
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. MA: Blackwell Publishing.
- Olweus, D. (1994). Bullying at school: Basic facts and effects of a school based intervention program. *Journal of Child Psychol Psychiatry*, 35(7), 1171- 90. DOI: 10.1111/j.1469-7610.1994.tb01229.x
- Olweus, D. (1997). Bully/victim problems in school: Facts and intervention. *European Journal of Psychology of Education*, 12(4), 495–510. DOI: 10.1007/BF03172807
- Olweus, D. (2002). *Bullying at school* (15th ed.). MA: Blackwell Publishing.
- Olweus, D. (2003). A profile of bullying at school. *Educational Leadership*, 60(6), 12-17.
- Olweus, D. (2005). *Bullying at school: What we know and what we can do* (24th ed.). Blackwell Publishing Ltd.
- Olweus, D. (2012). Cyberbullying: An overrated phenomenon? *European Journal of Developmental Psychology*, 9(5), 520–538. DOI: 10.1080/17405629.2012.682358
- Olweus, D., Smith, P. K., Morita, Y., Junger-Tas, J., Catalona, R., & Slee, P. (Eds.). (1999). *The nature of school bullying: A cross national perspective* (pp. 7-27). Routledge.

- Öz, A. Ş., Kırımoğlu, H., & Temiz, A. (2011). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin spor yapma durumlarına göre zorbalık eğilimleri ve zorbalıkla baş etme tarzlarının spor ve özel eğitim açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13(2), 237-245.
- Özdiğer-Arslan, S., & Savaşer, S. (2009). Okulda zorbalık. *Milli Eğitim Dergisi*, 39(184), 218-227.
- Öztuna, A. (2018). *Dokuzuncu ve onuncu sınıf öğrencilerinde akran zorbalığı göstermenin ve akran zorbalığına maruz kalmanın psikolojik belirtilerle ilişkisi* [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Öztürk, N., Atlı, A., & Kutlu, M. (2014). An investigation of bullying cases in middle school students in terms of some variables. *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 15(3), 43-63. DOI: 10.17679/inuefd.15365258
- Parris, L., Varjas, K., Meyers, J., & Cutts, H. (2012). High School Students' Perceptions of Coping With Cyberbullying. *Youth & Society*, 44(2), 284-306. DOI: 10.1177/0044118X11398881.
- Pearce, J. B., & Thompson, A. E. (2009). Practical approaches to reduce the impact of bullying. *Archives of Disease in Childhood*, 79(6), 528-531. DOI: 10.1136/adc.79.6.528
- Pekşen-Akça, R. (2012). Ana-babaların çocuk yetiştirmede aşırı koruyucu olmaları. *Akademik Bakış Dergisi*, 29(2), 1-13.
- Perry, D. G., Perry, L. C., & Weiss, R. J. (1989). Sex differences in early consequences that children anticipate for aggression. *Developmental Psychology*, 25(2), 312-319. DOI: 10.1037/0012-1649.25.2.312
- Pervanidou, P., Makris, G., Bouzios, I., Chrousos, G., Roma, E. S., & Chouliaras, G. (2019). Bullying victimization: Associated contextual factors in a Greek sample of children and adolescents. *Psychiatrike = Psychiatriki*, 30(3), 216-225. DOI: 10.22365/jpsych.2019.303.216
- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri/Educational Sciences. Theory&Practice*, 2(2), 531-562.
- Pişkin, M., & Ayas, T. (2011). Akran zorbalığı ölçeği: Çocuk formu. *Akademik Bakış Dergisi*, 23(2011), 1-12. <https://www.akademikbakis.org>
- Repo, L., & Sajaniemi, N. (2015). Bystanders' roles and children with special educational needs in bullying situations among preschool-aged children. *Early Years*, 35(1), 5-21. DOI: 10.1080/09575146.2014.953917
- Rigby, K., Cox, I., & Black, G. (1997). Cooperativeness and bully/victim problems among Australian school children. *The Journal of Social Psychology*, 137(3), 357-368. DOI: 10.1080/00224549709595446
- Roland, E., & Idsoe, T. (2001). Aggression and bullying. *Aggressive Behavior*, 27(6), 446-462. DOI: 10.1002/ab.1029
- Santrock, J. W. (2001). *Educational psychology* (6th ed.). McGraw Hill Higher Education.
- Salmon, G., James, A., & Smith, D. M. (1998). Bullying in schools: Self reported anxiety, depression, and self-esteem in secondary school children. *British Medical Journal*, 317(7163), 924-925. DOI: 10.1136/bmj.317.7163.924
- Şahin, M., Demirağ, S., & Aykaç, F. (2009). Anasınıfı öğretmenlerinin akran zorbalığı ile ilgili algıları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 1-16.

- Sarıtaş, M. (2006). *İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinde gözlenen zorba davranışların aile sorunlarına göre incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi].
- Seven, S. (2008). *Çocuk ruh sağlığı*. Pegem Akademi.
- Sevinç, B., & Kayaoğlu, M. (2012). Okullarda zorbalık ve mağduriyet: Amerika Birleşik Devletleri Örneği. *DPUJSS*, 32(1), 169-182.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin kendilik algılarının anne-baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 1-19. <http://efdergi.yyu.edu.tr>
- Şirvanlı-Özen, D. (2006). Ergenlerde akran zorbalığına maruz kalmanın yaş, çocuk yetiştirme stilleri ve benlik imgesi ile ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(58), 77-94.
- Siyez, D. M., & Kaya, A. (2011). Akran zorbalığı gruplarında empatik eğilim. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 23-43.
- Šléglová, V., & Černá, A. M. (2011). Cyberbullying in adolescent victims: perception and coping. *Journal Of Psychosocial Research*, 5(2), 4-4. <https://cyberpsychology.eu/article/view/4248>
- Smith, P. K., & Shu, S. (2000). What good schools can do about bullying: Findings from a survey in English schools after a decade of research and action. *Childhood: A Global Journal of Child Research*, 7(2), 193–212. DOI: 10.1177/0907568200007002005
- Taşgın, Ö. (2007). The types of bullying in Turkish primary schools. *Georgian Electronic Scientific Journal: Education Science and Psychology*, 1(10), 12-18.
- Totan, T. (2008). *Ergenlerde zorbalığın anne, baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi].
- Ttofi, M. M., & Farrington, D. P. (2011). Effectiveness of school-based programs to reduce bullying: A systematic and meta-analytic review. *Journal of Experimental Criminology*, 7(1), 27-56. DOI: 10.1007/s11292-010-9109-1
- Tunca, G., & Geleri, G. (2020). Okul türleri açısından ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının araştırılması. *Social Sciences Research Journal*, 9(1), 10-18.
- Türker, G. (2012). *İlköğretim öğretmenlerinin akran zorbalığına yönelik tutumlarını etkileyen faktörler* [Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi].
- Türkkan, Ş. (2013). *Zorbalıkla baş etmeye yönelik akran destek programının ortaokul 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin zorbalıkla baş etme becerilerine etkileri* [Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi].
- URL-1, 2013. www.bilgi.edu.tr/upload/zorbalik/ (Erişim tarihi: 24.12.2020)
- URL-2, 2017. muglaram.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/ (Erişim tarihi: 24.12.2020)
- URL-3, 2018. <https://www.gazeteduvar.com.tr/teknoloji/2018/07/30/mavi-balinadan-sonra-yeni-tehlike-momo> (Erişim tarihi: 05.01.2021)
- URL-4, 2020. sanal.mobi.tr/Blog/158-momo-siber-zorbalik-oyunu/ (Erişim tarihi: 21.12.2020)
- URL-5, 2022. <https://sozluk.gov.tr> (Erişim tarihi: 16.07.2024)
- Uşaklı, H. (2012). Effects of forum theater (drama technique) on adolescence' johari awareness window. *Journal of Education Research and Behavioral Sciences*, 1(2), 024-34.
- Uşaklı, H. (2015). Enhancing social emotional learning: drama with host and refugee children in Turkey. *International Journal of Human Behavioral Science*, 1(2), 22-29. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ijhbs/index>
- Uysal, H., & Dinçer, Ç. (2012). Okul öncesi dönemde akran zorbalığı. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 5(4), 468-483.

- Uz-Baş, A., & Kabasakal, Z. T. (2010). The prevalence of aggressive and violent behaviors among elementary school students. *Elementary Education Online*, 9(1), 93-105. <http://ilkogretim-online.org.tr>
- Van Verseveld, M. D. ., Fekkes, M., Fekkink, R. G., & Oostdam, R. K. (2020). Teachers' experiences with difficult bullying situations in the school: An explorative study. *The Journal of Early Adolescence*, 41(1), 43-69. DOI: 10.1177/0272431620939193
- Vlachou, M., Andreou, E., & Botsoglou, K. (2014). Bully/Victim problems among preschool children: Naturalistic observations in the classroom and on the playground. *The International Journal of Learning: Annual Review*, 20, 77-93.
- Whitney, I., & Smith, P. K. (1993). A survey of the nature and extent of bully/victim problems in junior/middle and secondary schools. *Educational Research*, 35(1), 3-25. DOI: 10.1080/0013188930350101
- Wolke, D., Woods, S., Bloomfield, L., & Karstadt, L. (2000). The association between direct and relational bullying and behaviour problems among primary school children, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41(8), 989-1002. DOI:10.1111/1469-7610.00687
- Yaman, E., & Kocabaşoğlu, N. (2011). Zorbalığa farklı bakış: Öğrencilerin öğretmenlerine zorbalık yaptığı bir dikey zorbalık araştırması. *İlköğretim Online*, 10(2), 653-666.
- Yavuzer, H. (1998). Ana-baba ve çocuk. Remzi Kitabevi.
- Yelboğa, N. ve Koçak, N. 2019. Ergenlerde akran zorbalığını yordayan bazı faktörlerin zorba ve mağdur bireyler açısından değerlendirilmesi. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19), 2286-2320. DOI: 10.26466/opus.543567
- Yerger, W., & Gehret, C. (2011). Understanding and dealing with bullying in schools. *The Educational Forum*, 75(4), 315-326. DOI: 10.1080/00131725.2011.602468
- Yıldırım, Ö. (2012). Akran zorbalığı. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 39-51.
- Yıldırım, A. (2022). *Spor lisesinde öğrenim gören öğrencilerin zorbalık eğilimleri ve zorbalık ile baş etmede sporun rolü (Aydın İli Örneği)* [Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi].
- Yoon, J., Sulkowski, M. L., & Bauman, S. A. (2016). Teachers' responses to bullying incidents: Effects of teacher characteristics and contexts. *Journal of School Violence*, 15(1), 91-113. DOI: 10.1080/15388220.2014.963592
- Yurdakul, Y. (2020). *Siber zorbalık farkındalık programının ergenlerin siber zorbalığa ilişkin farkındalıklarına ve siber zorbalıkla baş etme becerilerine etkisinin incelenmesi* [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi].
- Zaykowski, H., & Gunter, W. (2012). Youth victimization: school climate or deviant lifestyles?. *Journal of Interpersonal Violence*, 27(3), 431-452.

EKLER-EK 1. İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Üst Yazısı

Evrak Tarih ve Sayısı: 15.01.2024-232041

T.C.
SINOP ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Sayı :E-57428665-050.04-232041
Konu :2023/263 Sayılı İnsan Araştırmaları Etik
Kurulu Kararı

15.01.2024

Sayın Yüksek Lisans Öğrencisi Gizem BAŞ

Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kurulumuzca alınan 29.12.2023 tarih ve 2023/263 sayılı kararı yazımız ekinde gönderilmektedir.
Bilgilerini ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Şakir TAŞDEMİR
Rektör

Ek:2023/263 Sayılı İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Kararı (15 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSCKB4YVUE Pin Kodu :14003

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5743&eD=BSCKB4YVUE&eS=232041>

Adres:Korucuk Mah. Üniversite Cad. 15 Temmuz Yerleşkesi Rektörlük Binası No:21B 57010

Merkez/SINOP

Telefon:(0 368) 271 57 68 Faks:(0 368) 271 57 70

e-Posta:inarek@sinop.edu.tr Web: www.sinop.edu.tr

Kep Adresi: sinopuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Mehmet ÇAY

Unvanı: Bilgisayar İşletmeni

Tel No: 1207

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK 2. İnsan Araştırmaları Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 11.01.2024-230194

T.C.
SINOP ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
İnsan Araştırmaları Etik Kurulu
Karar Belgesi

Oturum Tarihi	Oturum Sayısı	Oturum Karar Sayıları
29.12.2023	12	247-278

Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Prof. Dr. Erkal ARSLANOĞLU başkanlığında 29.12.2023 tarihinde 09:30-12:00 saatleri arasında toplanarak aşağıdaki kararı almıştır.

Karar Sayısı: 2023/263

Yüksek Lisans Öğrencisi Gizem BAŞ ve Doç. Dr. Yeşim KOÇ'un 19 Aralık 2023 tarihli "Ortaokul 5.-6.-7. Sınıf Öğrencilerinin Akran Zorbalığı Türlerine Maruz Kalma ve Baş Etme Yollarının İncelenmesi (Ayancık İlçesi Örneği)" başlıklı araştırmalarına ait ekte sunulan belgeler, Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kurulunca değerlendirilmiştir.

Araştırmanın fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğu araştırmacılara ait olmak üzere ve "Kişisel Verilerin Korunması Kanununa" dikkat edilmesi şartıyla Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Yönergesine "Uygun" olduğunun kabulüne, sonucun sorumlu araştırmacı Yüksek Lisans Öğrencisi Gizem BAŞ'a bildirilmesine oybirliği ile karar verildi.

Ek:

- 1- Etik Kurul Başvuru Formu (6 Sayfa)
- 2- Veli Onam Formu (1 Sayfa)
- 3- Veri Toplama Araçları (4 Sayfa)
- 4- Veri Toplama Kurum İzni (2 Sayfa)
- 5- Başvuru Değerlendirme Değişiklik Talep Dilekçesi (1 Sayfa)

Prof. Dr. Erkal ARSLANOĞLU
İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Başkanı

Doç. Dr. Ahmet MOR
Kurul Üyesi

Doç. Dr. İbrahim DEMİRCİ
Kurul Üyesi

Doç. Dr. Aydın ÜNAL
Kurul Üyesi

Doç. Dr. Pınar KARAMAN
Kurul Üyesi

Doç. Dr. Bilge BAL ÖZKAPTAN
Kurul Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Figen ÇAM TOSUN
Kurul Üyesi

Toplantıya Katılmayanlar

Katılmadı

Doç. Dr. Songül ÇEK
Başkan Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSDK4B35J5 Pin Kodu :38632

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5743&eD=BSDK4B35J5&eS=230194>

Adres:Korucuk Mah. Üniversite Cad. 15 Temmuz Yerleşkesi Rektörlük Binası No:21B 57010 Merkez/SINOP
Telefon:(0 368) 271 57 68 Faks:(0 368) 271 57 70
e-Posta:inarek@sinop.edu.tr İnternet Adresi:www.inarek.sinop.edu.tr
Kep Adresi:sinopuniversitesi@hs01.kep.tr

Raportör: Seval ÖZYER
Unvanı: Bilgisayar İşletmeni
Tel No: 6689

2023/263 Sayılı İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Kararı – Sayfa 1 / 1

EK 3. Veri Toplama/Anket İzin Belgesi

T.C.
SİNOP VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-25072426-605.01-96502176
Konu : Araştırma Uygulama İzni
(Gizem BAŞ)

12.02.2024

MÜDÜRLÜK MAKAMINA

İlgi: a) Milli Eğitim Bakanlığının 2020 2 nolu Genelgesi.
b) Sinop Üniversitesi Rektörlüğü Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğünün 31/01/2024 tarih ve 95677496 sayılı yazısı.

Sinop Üniversitesi Rektörlüğü Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü Çevre Sağlığı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Yeşim KOÇ'un danışmanlığını yaptığı tezli yüksek lisans programı öğrencisi Gizem BAŞ'ın , "*Ortaokul 5,6 ve 7. Sınıf Öğrencilerinin, Akran Zorbalığı Türlerine Maruz Kalma ve Baş Etme Yollarının İncelenmesi (Ayancık İlçesi Örneği)*" başlıklı tez çalışması kapsamında İlimiz Ayancık İlçesi 5.6 ve 7. Sınıf öğrencileri ile görüşmeler aracılığıyla uygulanması hakkındaki ilgi (b) yazı ve muhteviyatı Müdürlüğümüz tarafından oluşturulan komisyon tarafından incelenmiştir

Yapılan inceleme sonrasında; söz konusu araştırmanın, T.C Anayasası, Milli Eğitim Temel Kanunu ile Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak yürürlükte olan tüm yasal düzenlemelerde belirtilen esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek şekilde, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'na uygun olarak, denetimleri okul müdürlüğünde olmak üzere gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanması, uygulamalarda sadece ekte gönderilen çalışmanın kullanılması ve araştırma sonucunda elde edilen raporun, basılı ve dijital ortamda Müdürlüğümüze teslim edilmesi şartı ile bahsi geçen okulda yürütülmesi ilgi (a) Genelge gereğince uygun görülmektedir.

Makamlarınıza da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Ramazan GÜRSUL
Şube Müdürü

OLUR

Osman CEBECİ
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

EKLER:

- 1-Komisyon Tutanağı (1 sayfa)
- 2-İlgi (b) Yazı ve Muhteviyatı (47 sayfa)

EK 4. FORM-1 : Akran Zorbalığı Türlerine Maruz Kalma Soruları

Uygulama Yönergesi:

Sevgili öğrenciler;

Sizlere daha önce verilen “Akran Zorbalığı” konulu seminerdeki, kavramlardan hareketle bu form düzenlenmiştir. Bu bir sınav değildir ve puan verilmeyecektir. Adınızı ve soyadınızı yazmanıza gerek yoktur.

Bu çalışmanın amacı, ortaokul 5.-6.-7. sınıf öğrencileri arasında var olduğu düşünülen zorbalık türlerini ve baş etme yollarını ortaya çıkarmaktır. Forma verdiğiniz cevaplar, sadece bilimsel bir araştırmada kullanılacaktır. Sizden istenen, sınıf seviyenizi (X) şeklinde işaretledikten sonra aşağıda yer alan soruları içtenlikle cevaplamaktır.

Katılımınız için teşekkür ederim.

Demografik Bilgiler

Sınıfınız :5. Sınıf () 6. Sınıf () 7. Sınıf ()

Sorular :

1. Sizce, zorbalık nedir? Kısaca yazınız.
2. Okulda şimdiye kadar bir zorbalık olayı ile karşılaştınız mı? Sadece bir seçenek işaretleyiniz.
 - a) Evet ()
 - b) Hayır ()
3. Okulda hangi zorbaca davranışa uğradınız? Yukarıdaki soruya yanıtınız “evet” ise işaretleyiniz. Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.
 - a) Vurma, dövme
 - b) Dalga, alay, tehdit
 - c) Dışlanma, arkadaş çevresine alınmama
 - d) Bunlar dışında bir zorbalık türü varsa kısaca yazınız.
(.....)
4. Zorbalık olayları en çok nerede oluyor? Kısaca yazınız.
5. Sizce, en çok zorbalığı kimler yapıyor? Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.
 - a) Diğer sınıflardaki öğrenciler
 - b) Sınıf arkadaşlarım
 - c) Akrabalarım
 - d) Bunlar dışında varsa kısaca yazınız. (.....)

Ek 4. FORM-1 : Akran Zorbalığı Türlerine Maruz Kalma Soruları

6. Sizce, en çok zorbalığa maruz kalanlar (mağdurlar) kim? Sadece bir seçenek işaretleyiniz.
- a) Kızlar
 - b) Erkekler
7. En çok zorbalık yapanlar kim? Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.
- a) Kızlar
 - b) Erkekler
8. Zorbalık olayı ile karşılaşınca tepkiniz ne olur, nasıl bir tepki verirsiniz? Kısaca yazınız.
9. Zorbalık olaylarında genellikle kimden/kimlerden yardım istersiniz? Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.
- a) Ailemden
 - b) Arkadaşımdan
 - c) Öğretmenimden
 - d) Bunlar dışında varsa, kısaca yazınız. (.....)
10. Okulda zorbalığa maruz kaldığınızda (sözle dalga geçme, lakap takma, vurma, dışlanma gibi) veya şahit olduğunuzda bu olayı ailenize anlatır mısınız?
- a) Evet, anlatırım.
 - b) Hayır, anlatmam.
11. Okulda zorbalığa uğradığınızda (sözle dalga geçme, lakap takma, vurma, dışlanma gibi) ailenizin tepkisi ne oluyor? Ne yapıyorlar? Kısaca yazınız.
12. Zorbalığa maruz kaldığınızda arkadaşlarınız size yardımcı oluyor mu?
- a) Evet, yardımcı olurlar.
 - b) Hayır, yardımcı olmuyorlar.
13. Zorbalık olayları en çok nerede oluyor? Sadece bir tanesini işaretleyiniz.
- a) Evde
 - b) Okulda
 - c) Mahallede, sokakta
 - d) Bunlar dışında varsa, kısaca yazınız (.....)

Ek 4. FORM-1 : Akran Zorbalığı Türlerine Maruz Kalma Soruları

14. Zorbalık olaylarına (vurma, dalga geçme, lakap takma gibi) en çok nerede ve kimler tarafından maruz kalıyorsunuz? (Örneğin; teneffüste diğer sınıfların öğrencileri yapar veya derste sınıf arkadaşlarım yapar gibi açık cevaplar yazınız.)

15. Zorbalık olayları ders başarınızı etkiliyor mu? Sadece bir seçenek işaretleyiniz.

- a) Evet, etkiliyor.
- b) Hayır, etkilemiyor.

Formu tamamladınız.

EK 5. FORM-2 : Akran Zorbalığında Baş Etme Yöntemleri

Uygulama Yönergesi:

Sevgili öğrenciler;

Sizlere daha önce verilen “Akran Zorbalığı” konulu seminerdeki, kavramlardan hareketle bu form düzenlenmiştir. Bu bir sınav değildir ve puan verilmeyecektir. Adınızı ve soyadınızı yazmanıza gerek yoktur.

Bu çalışmanın amacı, ortaokul 5.-6.-7. sınıf öğrencileri arasında var olduğu düşünülen zorbalık türlerini ve baş etme yollarını ortaya çıkarmaktır. Forma verdiğiniz cevaplar, sadece bilimsel bir araştırmada kullanılacaktır.

Sizden istenen, sınıf seviyenizi (X) şeklinde işaretledikten sonra zorbalık olaylarında kullandığınız baş etme yöntem veya yöntemleri için, ilgili maddenin karşısını (X) şeklinde işaretlemenizdir. Birden fazla madde de işaretleyebilirsiniz. Tablonun sonundaki “Diğer” başlıklı ifadeye ise; varsa kendi kullandığınız diğer yöntemleri de yazabilirsiniz.

Katılımınız için teşekkür ederim.

Demografik Bilgiler

Sınıf : 5. Sınıf () 6. Sınıf () 7. Sınıf ()

AKRAN ZORBALIĞI BAŞ ETME YÖNTEMLERİ	İŞARETLEYİNİZ (X)
1. Güvendiğim bir yetişkinden yardım isterim.	
2. Arkadaşımdan yardım isterim.	
3. Ailemden yardım isterim.	
4. Okul rehber öğretmeninden/ psikolojik danışmanından yardım isterim.	
5. Okul idaresinden yardım isterim.	
6. Sınıf rehber öğretmenimden yardım isterim.	
7. Sessiz kalırım.	
8. Diğer (.....)	

Formu tamamladınız.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Gizem BAŞ

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu

Lise : Sinop Lisesi, 2010

Lisans : Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik
Danışmanlık, 2014

Yüksek Lisans : Sinop Üniversitesi, Disiplinlerarası Çevre Sağlığı, 2024

Mesleki Deneyim

Eylül 2014-Haziran 2017: Siirt/Şirvan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Rehber Öğr.

Haziran 2017-Ocak 2024: Sinop/Ayancık İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Rehber Öğr.

Ocak 2024- :Sinop İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Eğitim Müfettiş Yrd.

